

גרויסע ביבליאטעק.

יידישע פאלקסלידער

געזאמעלט, דערקלערט און ארומגעגעבען

פון

נח פרילוצקי.

ערשטער באנד

רעליגיעזשע און יום־טוב־דיקע

ערשטע כערע.

פערלאג „בונדער פאר אלע“, ווארשא.

תרע"ד.

ЕВРЕЙСКІЯ НАРОДНЫЯ ПѢСНИ

собранныя и изданныя подъ редакціей
Н. ПРИЛУЦКАГО.

изданіе „БНХЕРЪ-ФАРЪ-АЛЕ“.

Въ типографіи М. Криискаго, Варшава, належки 38.

1914

Printed in Poland

פֿאַרוואַרט.

אין פֿאַרנעם ווײַזט אונזער פֿאַלקלאָר פֿון 1900: מיטן יאָר, וועט ב'האָב אָנגעהויבן צו וואַרפֿן ייִדישע שפּרייטערשער, רעדן רענסאַרטען, בליכווערמלעך, רעטענישען, אָפּפּירענישען. פֿאַלקסלירער קלייב אין ערשט פֿון פעברואַר 1910, און נאָ הענטקען מאַג פֿאַרמאָג אין שוין אַמאָל פֿון צווייטן מאָנאָט וועט נומערן.

אין אַזע קורצער צייט האָבען אַזע גרויסע פעולה אין, פֿאַר- שטעט ווײַזט, בענליך געווען נאָר אדאנק דעם אונגעזעהנען עשירות פֿון דער ייִדישער פֿאַלקס-אָנזע.

מיט 50 יאָר צוריק איז מיטן געווען און ביי, צו איז בלויז פֿאַר-אין אַזע אונז ווערמלעכע פֿאַלקסלירער. אין דערלויבטער, ער פֿי נאָכט, אונגעזעהנען דו שאלה, - און פֿריי: צו האָט נאָר האָבער נאָט איז נאָכט אָפּ דער וועלט אַזע סטאָטן מיט פֿאַלקס- לירער, ווי דו ייִדישע.

א לייד ווערט געמאכט, ווען דו נעמט צאפֿעלע, - האָט ווײַזט געקערט אַמאָל גאָנצליך.

און נאָ איינעם צאפֿעלט נאָך דו נעמט אַזע אַלע, ווען נאָט ייִדע ווער איז נאָר אַזע לעבעדיג, געווענעש, אַמאָלירלעך, געקיי- כענענע ווער נאָך פֿילט אַזע פֿיל, ווען דער ייִד, וואָס פֿירט אין דאָסגענוג, היימישעק און פֿירט, ברהיטעהד אין אַפּטימאָט שפּילען שטענדיג און ווען האָרט, ווען ווען מיט דענען אָפּ אַוואַלקענדענען ווער דעמאלט.

בירט ווײַזט אַזע ייִדישע נאָט און לירער! אין ווען אָפּ ווער, אַזע מיטן ווען צווייטן און דו שטעט מאָנאָט ווענטערט.

אזע אַזע עס: נאָ אַזעס מיט אַנעכער און שטעט. אין שטעטלעך אין וואַרשעווער נובעדיע - סאָל אַזע שטעט - האָט מיר געקענען פֿעלט אַוואַלקעט פֿון מיר קאַלעקציע.

Afilu Dibur assur.
 Che nun fassa de sti augur
 Che el lassi per malan,
 Che el toga per bon siman,
 Che fassa a mod de mé,
 Che' nun diga, gneint a so maré,
 Che ghe vaga, che ja tollera,
 E che manda in malora la collera
 E quand ja 'l ved brut
 Me ghe vá al cot e alerud;
 Che quando el se arabizze,
 Presto el se istizzisse.

אין 14-טען העפט פון דעמועליקען ארגאן (1) איז אפגעדרוקט,
 חידער, איינציג קינערליר נאך, פון 18-טען יארהונדערט אין דער
 סלאוואקישער שפראך:

Služka moja, služka moja,²⁾
 Rože svičky!¹⁾
 Narodi se⁴⁾ talmid chochom!
 Tuto noci³⁾.

Kdo to bude,⁶⁾ kdo to bude
 Za babienku?⁷⁾
 Sore, Riwke, Rochel, Leoh
 Za babienku.

Kdo to bude, kdo to bude
 Za obrecu?⁸⁾
 Awrom owinu mit seinen mal'ochim
 Za obrecu.

און פון וואס זינגט דער ייד נישט!
 פון נאָט און פון דער וועלט, פון משיח'ן און פון אליהו
 הנביא, פון לעבען און פון טויט, פון נומט און פון שלעכטס,
 פון שבת און פון יום-טוב, פון גליק און פון אומגליק, פון ליב
 און פון צעשטונג, פון מאן-אין-ווייב, פון טאטן-מאטן, פון ברידער-
 שוועסטער, פון גוים, פון דעות...

די נשמה פון יידישען פאלק ווער מויל דערקענען, די אונז-
 מלמעלבארע שטום פון יידישען לעבען ווער מויל הערען, דעם
 צימער פון די אינטימסטע סטרוקטור אין יידישען הארץ ווער מויל

(1) ר' 91. — (2) מידעל מיין. — (3) שטער אריין ליכט. — (4) סתם
 נעכטערן ווערען. — (5) נאך די נאכט. — (6) ווער וועט זיין? — (7) פאר מנהג
 גאט. — (8) דער מויל.

אינליכט ליר האט צעגרינגער און הונדערטער נוסחאות.
 אן ווארטא זינגען די קינער:

צ'רו, מצ'רו, יאכטו, —
 ע שווערצע ברה האכטו,
 רויטע שוואלדן גיטטו!

טאן ביימאל שטעטט! ... א ג ב

און אין סלאוואקישע קלינגט דאסעלביקע לידעלע:

צ'רע, מצ'רע, מאטער, —
 חטרה מא גרעט אין ביימער!

— האט קסט! מין מיטן נערט!

— צ'ד קיפאן א פערטל! ...

א. ה. ה.

וואוהיין דער ייד קומט נישט, אין וואסער סביבה ער לעבט
 נישט, אף וואסער שפראך ער רעדט נישט, ווי ער פליט זיך נישט,
 וואס ער מוט נישט, — איבעראל און תמיד זינגט ער.
 אין די מיטטל-זינגען דער געוועלשאפט פיר יידישע פאלקס-
 קונער (1) געפֿינגען מיר איינציג פאלקסליד אין דער איטאליע-
 נישטער שפראך (2):

A.

Bon di gnora Sorpizie
 Par i me negri gnaronod son vignuda una gran tristizia,
 Per causa de quella maledetta Guja;
 Non me nimpass mai za con quella Mamzerta.
 L'ho mandada dalla gnova Rivca
 A dir che stassera andaro in la;
 E consi in quella via
 L'ho mandada da gnova zia
 A far la visita d la graverdanza
 L'ho mandada da gnora Speranza
 Pust esser accopada³⁾
 E' andada andora men l'ho mandada.
 E' andada da gnor Bassan,
 Le, quel che sta in sul Tissan,
 Che lei sa che é piu d'un ann
 Che semo in collera per quel malann.

B.

Malan par i Guim
 Che nun fassa sti Diburim

(1) VIII, 156. — (2) שטעט צווישען צוויי חבצער הענגען שטייט
 הארצומער דינסטמיר. (3) ערער: Masalada sia lei.

עטליכע יאר ארום אפילו מיט'ן געדאנק וועגן אפאלקלארטיג-
טוישער אקאדעמיע, וואס-וועט, מסתמא, אין דער נאָהענ-
צטער צוקונפט טאקן געגרינדעט ווערן.

ווי איטליכע וויסנשאפט, האט שוין דער פאלקלאר ווינע
אקסיאמען, וואס גייט ווי גיט און ראיות. איינער פון די-
דאזיגע עלעמענטארע אמת'ן איז דער פאל, אז אלע ווערק
פון דער פאלקסשאפונג, - פון אגרויסער מעשה'ן בון
א קליין רעטעניש, - דארפן פארציילענע ווערן אזוי,
ווי זיי קלינגען אין מויל פון מענש, פון וועלכען
זיי זענען אפגענומען.

די מאטעריאלען פון פאלקסלעבען זענען, פאר דעם פאלק-
לאריסט דערעיק-שט וויכטיג דערמיט, וואס ווי גיבען א שליסעל
צו דער פאלקספסיכיק, - און פאר איר האראקטעריסטיק איז
אינטערעסאנט נישט בלויז דער אינהאלט, נאר אויך די שפראך פון
דער פאלקסשאפונג, - ספעציעל די אויסשפראך, וואס איז
אקאמפליצירטער פראדוקט פון די פארשידענע פארהעלטענישען,
- געאגראפישע, אנטראפאלאגישע, קולטורעלישע...

די שפראכליכע זיט טארבינדט דעם פאלקלאר, אלס וויסנ-
שאפט, מיט דער פילאָלאָגיע.

איטליכער לשון צעפאלט ויך אפ עטליכע גרעסערע דיאלעק-
טען¹, אויפגעדעלטע מונדארטען², וואס יעדע פון זיי
טיילט ויך, ווידער, פאנאנדיק און אונטער מונדארטען³.
אין אונטערמונדארט, וויטער, האט, געוויינטליך, אין ויך איינגערע-
דענסארטען⁴, וואס און יעדער פון זיי קען מען פונאנדיק-
שטעלן אפאר אונטערדערענסארטען⁵, און נ.ו., און נ.ו. -
סוף כל סוף קומט אויס, אז איטליש דארף רעדט אנדערש.

דער אָפּגאב פון דער שפראכוויסנשאפט איז - די גאנצע
פארשידענארטיגקייט, ארומצונעמען און רעגיסטרירען. די ארבייט
איז טאקע א גראדירענישע, - אָבער שרעקט ויך דאך נישט דער
גאנצער פארשער פאר דער אונגעווענער, כמעט אונגעלייגער מענגע
מינים, אונטערמינים און אונטעראונטערמינים אין דער וואָלאָג-
שער, באטאנישער, מינעראלאגישער וועלט!

¹ למשל, רוסיש - אף גרויסרוסיש, וויסרוסיש, קליינרוסיש.
подаръныя³ - наръныя² - говоры⁴ - говоры⁵

די דייטשישע שפראך איז באוונדערס רייך אין גרויסע און
קליינע דיאלעקטען, מונדארטען, רעדענסארטען, מער אָדער ווע-
גנער גאָהענטע אָדער ווייטע צווישען ויך. און דערדאָזיגער ים
איז בא היינטיקען טאג שוין אויסגעצייכענט בעלויכטען און אויס-
געפאָרשט.

אין פיל דייטשישע שולען פֿירט מען יעצט אין חרעסטא-
מאטיקס מיט מוסטערן פֿון אלע לשונות און אונטערלשונות, וואס
אף ווי רעדט די דייטשישע נאציע.

דאָרט האלט מען, אז אן איטעלייגענט בעדארף קענען זיין
מוטערשפראך מיט אלע אירע איינצווייניגסט אָפּצוויי-
גונגען. אין וואסער ווינקעל פון פאלקסערלאנד ער זאל נישט
קומען, סוף ער אימשיטאנד זיין ויך צו פארשטענדענען מיט ווינע
ברידער. שוין נישט רעדענדיק פֿון דעם, אז די מונדארטען און
רעדענסארטען זענען די קוואלען, וואס פֿון זיי ציט איר יניקה די
ליטעראטורשע שפראך: - וואס גאָהענטער מ'שטייט צו זיי, אלץ
א בעסערע, פֿרײַשערע דערניירוונג דערהאלט די לעצטע; וואס מער
יכוונות פֿון די אַרטיקע דיאלעקטען עס ווערן אסימילירט אין איי-
טעלייגענטשען לשון, דאס רייכער און שענער ווערט ער.

אָבער נאר דער פאלקלאריסט עפענט פֿאר דער פילאָלאָגיע
דעם וועג צו די אוצרות פֿון דער פאלקסשפראך. זאמלענדיק די
לידער, מעשה'לעך שפריכווערטער, איז ער מחויב אינאיינענעם
אויך די שפראכפֿארשער פֿארזארגען מיט די טייערע מאטעריאלען.
קלייבען פילאָלאָגישען מאטעריאל אונאָפהענגיק פֿון דער פאלקס-
שאפונגסליטעראטור איז כמעט אונמעגליך.

די יידישע פילאָלאָגיע ליגט נאך אין די ווינקלעך, אָבער
דאס באפֿרייט נישט אונז, יידישע פאלקלאריסטען, פֿון דער פֿריכט
וויך צו רעכענען מיט אירע מעגליכע באדערפענישען. סוף כל סוף
וועט זי אויסוואקסען און ויך אנטוויקלען, זאל זי דאן האַבען, מיט
וואס און איבער וואס צו ארבייטען.

ווער פֿון אונז ווייסט נישט, אז יידיש טיילט ויך, גראַב
גענומען, אין דריי הויפטמונדארטען: ליטווישע, פּוילישע, דרום-
דוכטענישע. פֿרעגט, אָבער, בא א יידישען אינטעלייגענט, צו וועט
ער אייך גיבען א געווענערע באשרייבונג פֿון יעדער באוונדער! ...
ארויסשער ייד וועט אייך דערציילען, אז אין ווארשע זאגט מען:

דער הויפט האבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייער איבערגעבענע קיט צו דער זאך, ענערניש און אינערמירליכקייט: פנחס גראד, בארד, מ'חמלניצקי, יוסף ראזענפעלד און א. ת. ש. פ.ס. די אלע פערזאנען האלט איך פאר זיין הויב עפענטליך אויסצודריקען דעם הארציקסטען דאנק.

אף דעם ארט מוז דערמאנט ווערען אויך ה' בנימין זאב זענער, וואס האט מיר איינגעשיקט אזאמלינג פון איבער הונדערט פאלקסלידער, אין מורח-נאליציען פארשריבענע.

דאס איז איינער פון די ערשטע, דערפארענסטע און היינטסטע יידישע פאלקסלידער. נישטא קיין פליישישער אדער דייטשישער ארגאן פאר פאלקלאר, וואו איר זאלט נישט געפונען זינען ארטיקלען וועלען אינווער פאלקסשאפונג און וועלען איינזייטיגסטען לעבען פון די יידישע פאלקסמאסען.

ליידער, האבען אים אויסערליכע מגיעות נישט געגעבען די מעגליכקייט צו אנשוויקלען א ברייטע טעטיגקייט אף אינווער מוטער-שפראך.

איבעראל, וואו מ'בעגענענט: „מוטטיילונגען“, „מוטטייל“, „מוטמ“, „מוט“, - בעדארף מען ליינען: „מוטטיילונגען דער געזעלשאפט פיר יידישע פאלקסקינדער... העראוסגעגעבען פון מ. גרינוואלד... האמבורג“. - דערדאזיגער ערשטער ארגאן פאר יידישען פאלקלאר איז געגרינדעט געווארען אין יאר 1898. - אף יידיש האבען מיר נאך נישט אזא אויסגאב...

וואו ס'ווערט דערמאנט: „בא ג.ס.“ - ווערט געמיינט: יידישע פאלקסלידער, אין רוסלאנד געזאמעלט און ארויסגעגעבען אונטער רעדאקציע און מיט פארווארט פון ש. גינזבורג און פ. בארעק... - פגעטערבורג 1901. (1) -

נרד פארוואקסן.

ווארשא, אקטאבר 1910.

P. S. די הייטערדיקע בענדער ווערען פארשפרייט צום דרוק. אין צווייטען באנד גייען-אריין: „בשילדענעסונג לידער און פארטלישע מעטהידער אין לערנען“.

(1) די הקדמה און אלע רעדקלעיוונגען - אף רוסיש.

„יט“, „סארנע“ און „באיעל“, אבער עפעס טיפערס וועט איר בא אונז מכה דער יידישער פליאליטישע נישט הערען... נישט אייביק וועט, אבער, אזוי בלייבען!

אויבער דריי מונדארטען בילדען איין לשון, אבער ען און פאר זיך שטעלט איינליכע פאר במעט אזעלכע שטענדיקען, איי-געמיינען, אין זיך געשלאסענעם שפראכליכען ארגאניזם, - מיט א באזונדער עטימאָלאָגיע און ווערטערבוך.

דערדאזיגער באנד - אין זיין אויסלעגעכץ, ווי אויך אין די דערקלערונגען און אנמערקונגען, גיט אסך מאטעריאל פאר דער לעקטורע און גראמאטיקאלישער האראקטעריסטיק פון יידישען די-אלעקט אין פאליציען.

אונטער איינליכען ליד איז באצייכענט די גענער, וואס דארט איז עס פארשריבען, און דער נאמען פון דעם מענטש, וואס פון אים איז עס גענומען, אדער - זעלטענער, - וואס ער האט עס צוגעשטעלט.

וואו גייט און מעגליך, וועלען צוגעגעבען אנטווארטען און דערקלערונגען מכה דער אפשטאמונג, דער עלטער, דעם אינהאלט פון ליד, מכה איינצעלנע אויסדריקען און ווערטער, ווי אויך נא-טייען וועלען פארשידענע פקטים, וואס האבען א שייכות צו דער רעפארם פון דער איינציקער יידישער ארטאגראפיע.

באם זאמלען די לידער, וואס קומען-אריין אין דעמאנאנצן באנד, זינען מיר ביינאכט געווען די פאלגענדיקע פערזאנען: אין ווארשא: מרים חמלניצקי, א. ת. ש. פ.ס., י. בעלזע; אין סאטמאר: פנחס גראדבארד, פסח וואלראט, וואָף ראָזענבערג;

אין סאטמאר: יעקב סקאליצקי;

אין פולטא: דער חסיד;

אין ראדאם: יוסף ראָזענפֿעלד;

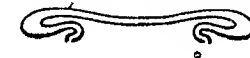
אין שילדענע: יעקב פֿישמאן.

אין די איבעריקע בענדער קומען:

- (1) היסטארישע לידער; (2) חזונוסער; (3) לידער פון יתומים; (4) קני-דער-און חור-לידער; (5) דיבע-לידער; (6) התנ-כח-לידער; (7) פאטריאטישע לידער; (8) סאטירישע לידער; (9) סאטירישע לידער.
- אלע דייקונקע, וואס פארשטייען די בערעטונג פון דער נאך, ווערען געבעטען נישט יוצא ווען ס'זיך בלויז מיטגעבלייבט, נאך אלע וואס געטען זאכען די פרוכטען פון אונזער פאלקסשאפונג: לידער, מעשה'לעך, שפריכווערטער, רעטענישען, פארישפילען וכדומה.
- באט פארשריבען בעדארף מען די הערער אויסלעגען אוי, ווי מ'רעדט. בא אינאיינעם וואס פארשטייען ווערען די גענער, וואס מ'האט וואס גענומען, אין דער נאמען, די יארען און די פראפעסיע פון דער פער-וואס, ביי וועלכער מ'האט וואס געהערט.
- דעם געזאמלטען מאטעריאל, מען קען ווען מ'וועט קענען, געט מען איינ-ווייניקען לויט פאלגנדיקען אדרעס:

П. Присяжн. Пов. Н. Прилуцкому, Варшава
ул. Св. Креста 48.

Pr. Adw. Przys. N. Prylucky, Warszawa Sw. Krzyska 48.

צעטעל פון די לידער.

רעליגיעזשע.

- (1) אונז פון דאך 3
- (2) גאט פון מע דינען 3
- (3) אוי, אוי 4
- (4) אוי ביער הלכתי 4
- (5) וואריאנט 8
- (6) צווייטער וואריאנט 10
- (7) דריטער 11
- (8) גאט פון אברהם 15
- (9) וואריאנט 19
- (10) צווייטער וואריאנט 21
- (11) דריטער 23
- (12) פערדער 25
- (13) פילטער 27
- (14) וועקטער 28
- (15) וועקטער 30
- (16) אטער 31
- (17) ניינטער 33
- (18) צענטער 34
- (19) ערשטער 35
- (20) צוועלפטער 36
- (21) דרייצנטער 37
- (22) פערצנטער 38
- (23) פילצענטער 39
- (24) 46 מער 40
- (25) 17 40
- (26) 18 41
- (27) 19 41
- (28) 20 42
- (29) 21 42
- (30) 22 42
- (31) אנטאניען וועלן מאר 44
- (32) הערט ווען צי 45
- (33) וואריאנט 46
- (34) די מאמע האט געהערט 47
- (35) אמר ה' דיעקב 48

- (36) וואריאנט 50
- (37) אברהמניו 51
- (38) וואריאנט 51
- (39) ירושלים 52
- (40) וואריאנט 52
- (41) איך בעפעל בען ווער 53
- (42) ס'זיך גאט נאמען 56
- (43) אוי די 57
- (44) רבתי לעבען 57
- (45) וואריאנט 60
- (46) צווייטער וואריאנט 65
- (47) דער בנימין 68
- (48) ס'זיך גאט 68
- (49) ק'ב' אוי נישטא 69
- (50) יידעניו, וואס שלעפט 70
- (51) דער העליקער שבת 71
- (52) איך, אברהם'ל 71
- (53) באך קאזאל 73
- (54) וואריאנט 73
- (55) שיקט דער האר 75
- (56) וואריאנט 78
- (57) גאט אט באשאפן 81
- (58) וואס אט מען צו ווערן 86
- (59) אוי, רבינו 86
- (60) וואריאנט 86
- (61) ר'ער העליקער משיח 90
- (62) גבאי' 91
- (63) וואריאנט 92
- (64) צווייטער וואריאנט 93
- (65) פנינה 95
- (66) גוט בארן 97
- (67) Sedl balaban 97
- (68) אז ראש-חדש אדול 99
- (69) אמן ליד פון שמחת תורה 113
- (70) ישבה משה 113

יום-טוב'דיקע.

יידישע פאלקסלידער

זיט	זיט
141 (87) ליבע רבותי	114 (71) שושנת יעקב
142 (88) גיש אין א סמך	118 (72) וואריאנט
143 (89) גוט פורים	120 (73) צווייטער וואריאנט
144 (90) וואריאנט	121 (74) דריטער וואריאנט
145 (91) צווייטער וואריאנט	122 (75) דכה דודי
146 (92) אמרת-תענית	128 (76) א רעדע
147 (93) א גוטען פורים	129 (77) אחשוורוש-שפיל
148 (94) אתר מי' צודע	133 (78) למנצח
149 (95) וועסערונג-שער וואריאנט	134 (79) המן-חרשע
150 (96) רוסישער וואריאנט	135 (80) דאס ערשטע שלח-מנוח
151 (97) דריטער	136 (81) א נימן פורים
152 (98) ערדער	137 (82) א נימן פורים
153 (99) ווי עס העכט נאך גאר אען	138 (83) טווי ווי עס קומט דער הייליג
154 (100) פסח	139 (84) קער פורים
155 (101) פסח-בצה	140 (85) ניט-מארגן
156 (102) די בעל-הבית'סע	141 (86) וואריאנט
157 (103) אומערקענען אין דערקלערונגען	

דעלינעזישע לידער.

דער רבונ'שער-עולם. — תפלות. — משיח. — חסידות. — דיתורה.

№ 1.

אינו אבן דאך אטאטן אין הימל,
וואס ער טוט קיימאל נישט קין דרימל;
וואס ער וויל — טוט ער,
אין וועמען ער וויל — גיט ער, —
ווער קען עס דעות זאגן?
צוקער-זיס איז זיין שלאגן!
מיט שמחה, יידעלעך, מיט שמחה
לאמיר עס דינגען!
אינו אבן דאך אטאטן אין הימל,
וואס מיט קיימאל, קיימאל נישט קין דרימל!

דער חסיד .

פאלסטק, הערש, גוב.

פערשפרוואט און גאנץ פוילען, איבערהויפט צווישען די ראדוויגער חסידים,
חבל געווען ס'באלדסטע ליד פון ר' יאנקעלע אין זיין וועג די שלמה'לע.

№ 2.

גאט מיט מע דינגען,
אין מ'וועט עס דינגען, —
נאר מיט שמחה אין נחת!
הנאל ממות ופודה משחת!

דינגען מיט מע גאט,
אין מ'וועט עס דינגען.

דערפאר נאָר, וואָס ער אָט
אינאָם אָסגעוועלט צין דינגען!

מען מוז עס דינגען,
אין מ'וועט עס דינגען,
אָבער נישט ווי אַ גאָלד!
הרן יחירי לבאי עולם!

דינגען מוז מען גאָט,
אין מ'וועט עס דינגען,
דערפאר נאָר, וואָס ער אָט
אינאָם אָסגעוועלט צין דינגען!

פולמוסק.

געזען מיטלעבטע ליד פון ר' מענדעל וואורקער און דערנאָך פערשפרייט
צווישן די האנדקער חסידים. - חזקת געוונגען אייך פון אנדערע חסידים.
די ערשטע און דריטע סטראָכע וואָס ר' הרשעל וואָרענער (אין הויף - דער רבי
שליו); די צווייטע און פערדע - א צווייטע - דער האָר (אין הויף - די חסידים).

№ 3.

אזוי, אזוי דאָס מען עס דינגען,
אויב, אויב, פון בענינגען...

פולמוסק.

פערשפרייט צווישן אלע חסידים אין פוילען.
די צווייטע סטראָכע און סך סאָל איבערחזרט אין אים געהארגען גינג.

№ 4.

I.	אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים	שמעתי;
קולות מצפרים,	מזמר מזמורים,
קולות מצפרים,	מזמר מזמורים;

סי, סי, סי!
בין איך מיר געגאנגען
אין דעם וואַלד;
טרעף איך מיר פֿינגערעך,
יינג אין אלט;
די פֿינגערעך זינגען:
סי, סי, סי!
הן אָפּה תקנתי,
וילישוועתך קניתי,
ה', עזי ישועתי!

IV.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מזמר מזמורים,
מזמר מזמורים;
ים, ים, ים!
בין איך מיר געגאנגען
אין דעם וואַלד;
טרעף איך מיר פֿינגערעך,
יינג אין אלט;
די פֿינגערעך זינגען:
ים, ים, ים!
הן ונקי כפנים,
הן פורשי כפנים,
ה', אָרְך אפנים!

V.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מזמר מזמורים,
מזמר מזמורים;

רו, רו, רו!
בין איך מיר געגאנגען
אין דעם וואַלד;
טרעף איך מיר פֿינגערעך,
יינג אין אלט;
די פֿינגערעך זינגען:
רו, רו, רו!
אדיר, אָיזם ונקרא!
בצר לי, הָף אָקרא!
ה' לי - וְלֹא אֵיכָא!

II.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מזמר מזמורים,
מזמר מזמורים;
לי, לי, לי!
בין איך מיר געגאנגען
אין דעם וואַלד;
טרעף איך מיר פֿינגערעך,
יינג אין אלט;
די פֿינגערעך זינגען:
לי, לי, לי!
גדור פרצת היכלי!
גדול סהר חכילי!
ה', הנה עוזר לי!

III.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מזמר מזמורים,
מזמר מזמורים;

חא, חא, חא!
בן איך מיר געגאנגען
אין דעם וואלד;
טרעף איך מיר פלינאלאך,
ייגט אין אלט;
די פלינאלאך זינגען:
חא, חא, חא!
מוכד קחיש לעמך;
יהי עלינו בנאמך.
הי, עשה למען שמך!

VI.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מומר מומרים, —
מומר מומרים:
חא, חא, חא!
בן איך מיר געגאנגען
אין דעם וואלד;
טרעף איך מיר פלינאלאך,
ייגט אין אלט;
די פלינאלאך זינגען:
חא, חא, חא!
בונן בית מכונה,
לברקען בו צאנה.
הי באור פניך!

VII.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מומר מומרים, —
מומר מומרים:

לי, לי, לי!
בן איך מיר געגאנגען
אין דעם וואלד;
טרעף איך מיר פלינאלאך,
ייגט אין אלט;
די פלינאלאך זינגען:
לי, לי, לי!
מפחד להצילי,
נהלני לציון קדש נגדלי.
הי, שמע בקולי!

VIII.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מומר מומרים, —
מומר מומרים:
ריט, ריט, ריט!
בן איך מיר געגאנגען
אין דעם וואלד;
טרעף איך מיר פלינאלאך,
ייגט אין אלט;
די פלינאלאך זינגען:
ריט, ריט, ריט!
סעוד וסמך לנמקרים,
עזר נא את הנשארים,
הי יוצר הרים!

IX.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מומר מומרים, —
מומר מומרים:

מו, מו, מו!
קרב קץ נקמה.
רחם אום לא רחמך.
הי, איש קלחמך!

XI.

אני ביער הלכתי,
קולות מצפרים שמעתי;
קולות מצפרים,
מומר מומרים, —
מומר מומרים:
ני, ני, ני!
בן איך מיר געגאנגען
אין דעם וואלד;
טרעף איך מיר פלינאלאך,
ייגט אין אלט;
די פלינאלאך זינגען:
ני, ני, ני!
שכון כמאן באהליט,
קסיר אל מחולליט;
הי, מלכנו,
הוא יושענו!

מסח חקלרש.

צמח צפרים ליד: 4 א — לשון קדש אין יידיש;
5 א — לשון קדש, דמש אין פויליש; 6 א — יידיש אין פויליש; 7 א — דמש
אין לשון קדש.
אלע פסוקים אין דעם ליד — פון די שבת צונאמטקע, ומירות, דהיינו פון
געדינט, אדיר, איום וזרא.
דעם גאנצע חקלרש — פראטאמאלע בערבעטונג פון דער פאפולערער תפלה.

№ 5.

וואריאנט.

I.

אני ביער הלכתי,
קול ציפורים שמעתי,
זמר מזמרים:
רא, רא, רא!
אדיר, איום ונורא,
בצר לי, כך אקרא;
ה' לי - ולא אירא!

II.

אינמאל גינג יך
ינן ווילדען וואלד;
דא זאנגען פֿענעל,
יונג ונד אלט.
אינער זאנג:
לי, לי, לי!
גדוד פרצת היכלי!
דניל מדר חכלילי!
ה, דה עזר לי!

III.

Raz chodziolam
Dolasu,
Spiewali wruble
Oblasu.
Jeden spiewal,
Drugi czymbal,
Trzeci gra:
„Si, Si, Si!
הן אתה תקוטי,
ולישועתך קוטי,
ה, עז ישועתי!”

IV.

אני ביער הלכתי,
קול ציפורים שמעתי,
זמר מזמרים:
ים, ים, ים!
יך ונקי כפים,
חון פורשי כנפים,
ה', ארך אפים!

V.

אינמאל גינג יך
ינן ווילדען וואלד;
דא זאנגען פֿענעל,
יונג ונד אלט.
אינער זאנג:
חא, חא, חא!
טובך תחוש לעמך;
יהי ערינו כנאמן,
ה', עשה למען שמך

VI.

Raz chodziolam
Dolasu,
Spiewali wruble
Oblasu.
Jeden spiewal,
Drugi czymbal,
Trzeci gra:
„Cho, Cho, Chó!
פונן בית מבוך,
להרבך בו צאך,
ה', באור פניך!”

VII.

אני ביער הלכתי,
קול ציפורים שמעתי,
זמר מזמרים:
לי, לי, לי!
מפחד להצילי,
נהלני לציון קודש גורלי,
ה' שמע בקולי!

VIII.

אינמאל גינג יך
ינן ווילדען וואלד;
דא זאנגען פֿענעל,
יונג ונד אלט.
אינער זאנג:

רום, רום, רום!
סעוד וסמוך לנמהרים,
עזר נא את הנשואים,
ה', יוצר הרום!

IX.

Raz Chodziolam
Dolasu
Spiewali wrubli
Oblasu.
Jeden spiewal,
Drugi czymbal,

Trzeci gra:

„Sim, sim, sim!
פרה עמך קעוים,
צאנך מיר נווים,
ה', עושה חיונים!”

X.

אני ביער הלכתי,
קול ציפורים שמעתי,
זמר מזמרים:
מה, מה, מה!
קרב קץ נחמה,
רחם אים לא דוחמה,
ה', איש מלחמה!

XI.

אינמאל גינג יך
ינן ווילדען וואלד;
דא זאנגען פֿענעל,
יונג ונד אלט.
אינער זאנג:

נו, נו, נו!

„טובן כמאז באהלינו,
תמיד אל מחוללנו;
ה' מלכנו,
הוא ישיענו!”

J. H. Wagner (Altona, Deutschland).

נערדוקט: „מוסטלינגען”, 1899, III.

נאך איין וואריאנט איז פאראן אין די פֿריערדיקע העפֿטען פֿון דערזעל-
באקער ציטשערפֿט, נאך צו מיין גרויסען ענטה-נפש האב איך יענע בשום אופן
נישט געקאנט קריגען. -

(1) וועג אויבען, אָנמערקונג צו № 4

— בין איך מיר גענאנצן
אין דעם וואלד,
אין דעם וואלד,
אין דעם וואלד, —
אָבן פֿינעלעך געזונגען,
יינג אין אַלט,
יינג אין אַלט,
יינג אין אַלט.

= וואס אָבן זי נעוונגען?
 וואס אָבן זי נעוונגען?
 — רן, רן, רן!
 רן, רן, רן!
 אדיר אים ונורא!
 רן, רן, רן!
 רן, רן, רן!
 בצר לי, לך אקראַזי

— יא וו' לעשיע
האדוילעם,
האדוילעם,
האדוילעם, —
פסאקן שפיעוואלי —
סלובאלעם,
סלובאלעם,
סלובאלעם.
== צא שפיעוואלי?
צא שפיעוואלי?
— דו, דו, דו
דו, דו, דו
אדיר, איוס ונארא!

„רו, רו, רו,
 „רו, רו, רו!
 „בצר לי - לך אקרא.
 „ה' לי ולא אירא!¹⁷

וועלך רעזענבערג.

កម្មវិធីសង្គម.

דרומער ווארענט. 2)

פִּי, פִּי, פִּי!
יהיו לרצון
אמרי פי!
פִּי, פִּי, פִּי!"

מזמור יום ב':

אינאס גינג יך
דורך אינען וואלד, —
האט פֿעגליין געזונגען
דיע הייליגען נאמען:

רח, רח, רח!
 שיר מזמור
 לכני קנח! (ס)
 רח, רח, רח!
 מור, מור, מור!
 לדור מזמור!
 מור, מור, מור!

אײנפאס נײַגן יך
דורך אײַנען וואַלד, —
האט פֿעגלען געוואַנען
דיע הייליגען נאמען:
פֿי, פֿי, פֿי!
יִהוּי קִרְצֵן
אַמֶּרִי פֿי!
פֿי, פֿי, פֿי! (י)

מזמור ים א':

אײַנשט נאָנג יך
דורך אײַנען וואַלד, —
האַט פֿעגלען געזונגען
דיע הייליגען נאמען:
מור, מור, מור!
פֿריד: מן־מור! (י)
מור, מור, מור!

(1) וועה אָנשערקונג צו 4 №.

(2) „מיטשילונגן“, 1899, III.

(8) ווייטער גייען 7 מאטאָפֿען. אָף די 7 טעג פֿון דער וואָך :

4) תהלים פ"ד (פזן די וונשיקדיקע „טעמלות“).

(5) תהלים ס"ח (פזון ד': מאנשי קדוקק, = עמדות').

פי, פי, פי!
יהיו לרצון
אמרי פי!
פל, פל, פל!

מוזמור יום ג':

אינסט נינג יך
דורך איינען וואַלד, -
האט פֿעגלין געוונגען
דיע הייליגען נאמען:
סָף, סָף, סָף!
מִזְמֹר לְאַסָּף!
סָף, סָף, סָף!
בח, בח, בח!
שיר מוזמור
לכני קורח!
בח, בח, בח!
מֹר, מֹר, מֹר!
לרור מוזמור!
מֹר, מֹר, מֹר!
פי, פי, פי!
יהיו לרצון
אמרי פי!
פל, פל, פל!

מוזמור יום ד':

אינסט נינג יך
דורך איינען וואַלד, -
האט פֿעגלין געוונגען
דיע הייליגען נאמען:
מֹת, מֹת, מֹת!

אַל נְקֻמֹּת!
מֹת, מֹת, מֹת!
סָף, סָף, סָף!
מוזמור לאַסָּף!
סָף, סָף, סָף!
רח, רח, רח!
שיר מוזמור
לכני קורח!
רח, רח, רח!
מֹר, מֹר, מֹר!
לרור מוזמור!
מֹר, מֹר, מֹר!
פל, פל, פל!
יהיו לרצון
אמרי פי!
פל, פל, פל!

מוזמור יום ה':

אינסט נינג יך
דורך איינען וואַלד, -
האט פֿעגלין געוונגען
דיע הייליגען נאמען:
תִּת, תִּת, תִּת!
לְמִנְצָח
עַל הַתִּת!
תִּת, תִּת, תִּת!
מֹת, מֹת, מֹת!
אַל נְקֻמֹּת!
מֹת, מֹת, מֹת!
סָף, סָף, סָף!
מוזמור לאַסָּף!

(1) תהלים פ"ב (פֿון די דינסטיקדיקע, מעסדות).

(2) תהלים צ"ד (פֿון די מיטטיגדיקע, מעסדות).

(3) תהלים פ"א (פֿון די דאָגרישטיקדיקע, מעסדות).

סָף, סָף, סָף!
בח, בח, בח!
שיר מוזמור
לכני קורח!
בח, בח, בח!
מֹר, מֹר, מֹר!
לרור מוזמור!
מֹר, מֹר, מֹר!
פל, פל, פל!
יהיו לרצון
אמרי פי!
פל, פל, פל!

מוזמור שבת-קדש:

אינסט נינג יך
דורך איינען וואַלד, -
האט פֿעגלין געוונגען
דיע הייליגען נאמען:
בָּת, בָּת, בָּת!
מִזְמֹר שִׁיר
לְיוֹם הַשַּׁבָּת!
בָּת, בָּת, בָּת!
בָּשׁ, בָּשׁ, בָּשׁ!
ה' מִלֵּךְ
גִּאֹת לְבָשׁ!
בָּשׁ, בָּשׁ, בָּשׁ!
תִּת, תִּת, תִּת!
לְמִנְצָח
עַל הַתִּת!
תִּת, תִּת, תִּת!
מֹת, מֹת, מֹת!

סָף, סָף, סָף!
בח, בח, בח!
שיר מוזמור
לכני קורח!
רח, רח, רח!
מֹר, מֹר, מֹר!
לרור מוזמור!
מֹר, מֹר, מֹר!
פל, פל, פל!
יהיו לרצון
אמרי פי!
פל, פל, פל!

מוזמור יום ערב-שבת-קדש:

אינסט נינג יך
דורך איינען וואַלד, -
האט פֿעגלין געוונגען
דיע הייליגען נאמען:
בָּשׁ, בָּשׁ, בָּשׁ!
ה' מִלֵּךְ
גִּאֹת לְבָשׁ!
בָּשׁ, בָּשׁ, בָּשׁ!
תִּת, תִּת, תִּת!
לְמִנְצָח
עַל הַתִּת!
תִּת, תִּת, תִּת!
מֹת, מֹת, מֹת!
אַל נְקֻמֹּת!
מֹת, מֹת, מֹת!
סָף, סָף, סָף!
מוזמור לאַסָּף!

(1) תהלים צ"ב (פֿון די פֿרייטיקדיקע, מעסדות).

(2) תהלים צ"ב (פֿון די שבת'דיקע, מעסדות).

אל נקמות!	רח, רח, רח,
מות, מות, מות,	מור, מור, מור!
סף, סף, סף!	לרוד מומור!
מומור לאסף!	מור, מור, מור!
סף, סף, סף!	פי, פי, פי!
רח, רח, רח!	יהיו לרצון
שיר מומור	אמרי פי!
לכני קורח!	פי, פי, פי!

Ellerthelmer, Lehrer (Hardheim, Deutschland).

צוויי ווארנאטען - אין א פויליש קלוינשטעטל, צוויי - אין דעם-
לאנד: - שווערשער וויטקעט נים אונז צו דערנען: די קאטעגאריע
לירער מוז אנגעלאנגען צו די עלצטע סטעטערנערק פון אונזער אלטקרא-
און ווירקליך, פארטן א בעשטעטע חראבאל און דעם ווע-
נען די יארן פון דעם גראציעזען יודישען לויפגעזאנג, וועלכעס סיקקולארע
רעגירונגען געפירט האט אינגעזאמט און איינגעזאמלט פאקטישע רעסעל, אין
סעקולעלע פון וואלדענערק.

אין בעקאטען קאטאגא פון ר. ג. ראבאנאוו (ריימט ספרים
ישיב"י, סונדען 1886), אונזער 81 און פערזענלעכע א בחב"ד, וואס קומט
ארויס פון אימאליען, מיט דעם אלגעזעקען טיטל:
„פומונים ק' סינים... זה הספר של פומונים, לומר לשונן מעונים,
בניגונים וברגנים, כסינים וסינים שונים, כחנוכה וכפודים וכשבתות וימים טובים...
בשנה, לא ימוש ספר התורה הזה מפיד... אני מרדכי פסגלי...
אדום: 100 רעליגיעזע ארעס אף שבתים און יום-טובים.
מרדכי פסגלי - א פנים, וואסלער; נאך גילער - בעזער פון
דער וואסלונג, דער מחבר - געזונט נים, וואס וואלט ופן גאסען וך דאלנע-
ווארען אין דער יודישער געשליכט.

שנה, לא ימוש ספר התורה הזה מפיד - תקל"א 1770 -
דאס 57 טע געדיכט פון דער קאלעקציע קלוגנט שווי:

א) אני ביער הלכתי	ב) אני במדנה הלכתי,
וקול עופות שמעתי.	קול עופות שמעתי.
אחד יעופף מול ערפי	אחד עומד על ביכורה
ואמר: פו, פו, פו!	ואמר: קרע, קרע, קרע!
תהיה ה' יודר ופי!	בשם ה' אקרא!

א) אני בבפר הלכתי,	ד) אני בנדר הלכתי,
קול עופות שמעתי,	קול עופות שמעתי,
אחד מהלך בנדר בשפת	אחד מרנן באלן
ואמר: פאט, פאט, פאט!	ואמר: קי, קי, קי!
בקום ה' למשפט!	תפלה לחבוק!

ה) אני בדרך הלכתי,
קול עופות שמעתי,
אחד עופף ואמר:
פו, פו, פו!
זכור לטוב
אליהו הנביא!

דאס שטענע ליד איז טאקע, - אויב נים דער פראגמאנט, - איז גער 51 וך
די ערשטע וואריאנטען פון די לידער, וואס ווערן אויפגען געברענגט -
אונזער די נומערן 7, 6, 5, 4. -

№ 8.

I. נאָט פֿון אברהם, נאָט פֿון יצחק, פֿון יעקב, י
נאָט בעלן!
בעהיט דאָן העליק ארציריק פֿאַלעק ישראל
אין דאָנים לויב!

II. די ופֿן מעינ וואָרן אינג וואויל באקומן -
צי גליק, אין צי הייל, אין צי פרנסה בפֿבור,
אין צי אלעס נישט געוועט.
אָסן וואָסן!

III. אימל אין עיאָרד אין אָפֿן,
צי דיאָר מאָג און נאָכט, ליבאָ נאָט אין אימל,
בעיסן מואָר אין האָפֿן,
מאָר וואָלמאָר אָפֿן אָסנעכעיסן

י) די סטראָפֿען I, VI-XI, און די לעצטע 6 פֿערזען פֿון III - צו 3 מאָל.
ב) פֿראַגמאָנט דיר לאַזאַר'ס דערקערט: דאָס וואָרט לויב שטאַמט
פֿון דעם שוועדן Laube און בעסטע: ס'זיגט.
די פֿערזען בעזעצן וך אַזין פֿאָק: „נפֿיש עיינו סוכת שומר“, אין פֿער-
גערונג מיטן פֿאָק: „בי אל שירנו נפֿעלנו אתה“ -

א נישט וואך, (י)

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

אין א פרישע וואך,

IV. הרם אין בשמים,

מיטן שמעקן: (י)

אלע פרישע רינגע נשמות

וואלן זיך צו נישט דאוועקן, -

אז עס וואלן קומען נישט מיטן מאן ארץ

צו לייד אין צו צרות נישט דערשרעקן

אין נישט דאוועקן.

V. קומען די רוישע יידאעלעך

מיטן נילדענעם פאפן

אין זאגן אינג

בשורות מילכות אען:

משיח אין מיטן,

אין דער ליבא האר נאט אויוון-אען.

(י) בעצות זיך אף די פסוקים: יהי השבוע הבא לישועה ולרחות, — ויח
הוא יסלח בטעשי ידינו ברכה והצלחה (שבת צונאמאקע ומילות).

(י) די ברכה פון דער הבדלה: כורא מיני בשמים.

VI. אליהו הנביא, אליהו הנביא, (י)

מהרה בימינו -

משיח זאל צו אינג קומן דאס יאער,

בן דוד.

VII.

אינגא ליבא האר נאט

נעמט ליבן הייליקן, כשר'ן באטא

אין די ראכטע האנט -

אין מאכט א ברכה

איבערן נאנטסן לאנד;

אין מאכט די ליבע ארציקע ברכה

נאך אזוי הייליק אין שבת,

אז כל-ישראל'ס קינדאעלעך

זאלן אלע זאגן אמן.

VIII. אמן, אמן! זאל ווערן וואער!

מיטן זאלן ווערן גענריסט,

אין דאלייט

אין געהאלפן מיט א נישט הייליק דאס יאער,

אין א לע יאער,

אין די שעה

אין א לע שעה,

די נאכט

אין א לע נאכט,

די רגע

אין א לע רגע.

IX. רחום שדי -

א דאדבארעם ארציקא נאט ביסמיל

רחום שדי -

ווי א נויט-עלפא ביסמיל!

(י) פון פסוק: אליהו הנביא, אליהו הנביא, אליהו הנביא, במדבר יבוא
אלינו עם משיח בן דוד (ומילות למוצאי שבת).

דער ליבא שבת-קודש נחמ-אוועק.

אין די ליבע וואך קומט אָן —

צו נענט, צו לעבן צו מול, צו הצלחה,

צו ברכה,

צו עושר, צו כבוד, צו תורה, צו צדקה, צו מעשים טובים.

צו אלעם נימן נעוין;

צו א דערפרייטונג, צו א דערלעבונג.

צו א שפאונג, צו א דערנענטונג.

פֿון דאָר, נאָט ברוך הוא אליין,

אָמן. אָמן. אָמן!

II. נעמט ער דעם באַמאָ אין דער ראַמאָ האַנד

אין מאַכט די ברכה איבערן גאנצן לאַנד

נאָך אזוי הויך, נאָך אזוי שוין,

און כל-ישראל'ס קינדערלעך וואָלן זאָגן אָמן.

III. אָמן, אָמן! וואָל ווערן וואָס!

המלך המשיח בן דוד וואָל צו אינג קומען מ'היירינג יאָר 3

IV. אליהו הנביא, אליהו הנלעד, אליהו החשבי,

המלך משיח במהרה בימינו, משיח בן דוד!

V. לאַמאָר אַראָפּגעמען דעם מויל פֿון אויבן,

לאַמאָר אָנהייבן נאָט בעל צו לויבן,

לאַמאָר אָנהייבן צו לויבן נאָט,

וואָס די וועלט באַשאַפֿן אָט!

לאַמאָר אוועקלייגן דעם אָקא פֿון זון!

וואָלטט אינג, ליבא נאָט, מיטן נערן אין שווען.

וואָלטט אינג נען וואָס אין ברויט,

מ'וואָל בעהינט ווערן פֿאַר ינגא, פֿאַר נויט,

אין, חם ושלום, פֿאַר אַ פֿריזאמטן טייט.

VI. חרם. אין בשמים מיטן שמעקן, —

(1) וואָל אָנמערקט זי 8 א

די פֿרימע, די נעלאַטערטע נשמות וואָלן נאָך פֿאַר אינג דערוועקן.

אוקאן שום צער אין ביין וואָלן אינג נישט דערשרעקן.

VII. פֿון אלע אימלען וואָל פֿאַפּיר ווערן,

פֿון אלע ביימער וואָל פֿענעס ווערן,

פֿון אלע וואַסערן וואָל טיגט ווערן,

אין נישט אַסציטראָפּן אין אַסצידערצעלן דאָט ווינראָ

וואָס די טיגט, ליבא נאָט, מיט אימליכן מענטש באַווינדאָ. (1)

VIII. איש חסיד אין נעווען אַ פֿרימאָ מאַען,

אין תורה אָט ער נעלאַרינט פֿון אַמביג אָען;

תורה אָט ער נעלאַרינט מאַג אין נאָכט,

ניטע אין פֿרימע קינדאָ אָר דער וועלט נעבראָכט, — (2)

זיין זכות וואָל אינג אלע באַשטען

אין אַרץ, וואָס ס'ר ווינשן וואָך.

אַ ניטע וואָך! אַ ניטע וואָך! (3)

רחל סערקוס, 50 יאָר.

חורשא.

ווערטערבוכעל:

נימן — נישט; שפּאונג — שפּאונג; ראַמאָ — רעכטער; מויל — מויל;
מוילער; אָקא — אָקא; אָנ — אָנ; נען — נען; אינגא — אינגא;
פֿריזאמטן — פֿריזאמטן; נעלאַטערטע — נעלאַטערטע; שראָבן — שראָבן;
ווינראָ — ווינראָ; באַווינדאָ — באַווינדאָ; מאַען — מאַען; נעלאַרינט —
נעלאַרינט; וואָך — וואָך. (1) —

№ 10.

צוועטער חזריאנט.

I. נאָט פֿון אברהם, פֿון יצחק, פֿון יעקב,

היט דאָן פֿאַלק ישראל אין דאָטן לויין.

(1) בעצום ויך אָט די שורות, פֿון, אַקראַכט:

נאָט אַלע קינדער, קינדער, קינדער;

די אַלע נאָט ויך מי קינדער...

(2) בעצום ויך אָט די מוצאי-שבת-דיקע וסירות; איש חסיד וסיר.

(3) יעדע סטראָפּ 3 מאל.

דער ליבא הייליקא שבת-קדש גיט אוועק,
לא: שוין צי אינג קומען א גוטע וואך,
אין א געזונטע וואך, אין א געשטאנע וואך,
מיט אלע וועט גיטע נאך,
האט אין אלע מאן.

II שלום, אל די נמין!
ואלסט אינו בענטשן, יונג אין אלט, אין גרויס אין קליין.
ואלסט אינו טוען א גוטע פרנסה באוואון.

III טאמיר-לעבן אין אימל,
דער ליב מיט שלאפן - קען מען אים קימאל נישט דערוועקן.
נישט מאן טאמיר-מאמס נשמה, נישט מאן שוועסטא אין ברוימאס
נשמות - ואל קימאל קא ביז נישט דערשרעקן.

IV הרם אין בשמים וועלן מאך טוען שמעקן, -
אין לאכטיגן נאך ואל מען אינו טוען צום גוטן דערוועקן.

V השם-יתברך, השם-יתברך נעמט דעם באכא אין דעיאך ראכטא
האט.

אין מאכט די ברכה איבערן נאנצן לאנד,
נאך אזוי הייך אין נאך אזוי שוין, -
כל-ישראל'ס קינדאלאך וועלן זאגן: אמן ואמן!
ואלן מאך זוכה זאן דערלויבט אין דערפרייט צי ווערן.
שלום אל די נמין, דאס יאער,
אז משיח בן דוד ואל קומען דאס האנטיקע יאער.

VI אמאעל אי געווען א פרימא מאן,
ראט גילארנט הורה פון אייביג אן,
ראט נישט גערייט קא טאג אין קא נאכט,
ס'איז נישט געווען קא שטיקאלע ברויט אין זאן הייז געדאכט.

VII גייען ארויס דרא קינדאלאך,
היבן-אן צי ווינען אין צי בעטן:

(1) וועה אנטקעקונג צו 9 א.

רבונו של עולם, קענטסט דאך אלץ איבערקערן, -
פון ארנים ואל מען דאך ווערן,
שלאפע ואלן געהיילט ווערן,
קא שונא ואל אין אינג, חס ושלום, נישט דערפרייט ווערן.

VIII אליהו הנביא, אליהו הנביא איז אין אינוא הייז!
אלרנס ביז ואל פון אינוא שטיב ארויס!
אלרנס נין ואל אין אינוא שטיב אראן!
ס'ואל בא אינג אייביג זאן!

חנה ראָזענפעלד, 18 יאר.

פארטונע אינגעשאפטען:
באממען - באממען; שוועסטער - שוועסטער; ברוימאס - ברוימאס;
קאן - קאן; דרא - דרא; דאך - דאך; אראן - אראן; ארין - ארין; מאן - מאן;
האט - האט.

12.

פערדער וואריצנט.

I נאט פון אברהם, פון יצחק אין יעקב,
פעררהיט דער נאהע (2) פאלק ישראל דינעם לויב.
שבת-קדש גיט-אוועק, ואל אינג קומען די וואך
צי געזונט, אין צי לעבן, צי יושר, צי פבור, צי חיים,
צי שלום.

II אליהו הנביא, אליהו הנביא, אליהו הנביא,
מהר אלינו מלך משיח בן דוד!
השם-יתברך נעמט'ן בעלער (2) אין דער רעכטער האנט,
מאכט א ברכה איבערן נאנצן לאנד.

(1) 3 מאל די גאנצע סטראפ.

(2) נעמט דעם בעלער, - אין פוילען פערקורצט מען די פארט דעם
פון ארטיקל אין א נ גיט בלויז נאך פארקערטער, נאך אייך נאך ציט-
פערטער, וואס קינדען זיך מיט וואסער גיט איז קאנטאגאנט (אויסער א נ).

נאך אזוי שפן, נאך אזוי הויך,
 פל ישראל'ס קינדער לעך וואָן וואָן אמן אויך.
 אמן, אמן, ס'איז ווערן וואָר;
 דער העלפער משיח וואָל קומען דאָס יאָר!
 אמן, אמן, ס'איז ווערן וואָר;
 די העלף וואָל אָפּ מיר קומען דאָס יאָר!

III. אליהו הנביא, אליהו הנביא, אליהו הנביא,

מחר אֵינוּ מֵלֶךְ בְּשִׁיחַ בֶּן דָּוִד;
הֵרָם אֵין בְּשָׂמִים עַל מַעַד שְׂמֵקָן;
אֵין זִכּוֹת פֶּלִין שִׁירָה, רִבְקָה, רַחֵל, לֵאמֹר;
אֵין זִכּוֹת פֶּלִין אֲבִרָהִם, יִצְחָק, יַעֲקֹב;
אֵין זִכּוֹת פֶּלִין אֵלֶּי גִיטָע אֲבוֹת, אִמְחוֹת, —
אִי, רַב־נֶשֶׁל־עוֹלָם, וְאֵלֶּין וְךָ מִיָּעַן צִי מִיָּד דַּעֲרוּשְׁקוֹ;
וְאֵל־מַעֲרָא, חֵם וּשְׂלֹם, גִּישׁ בְּרִיבֵן אֵין קִיָּן שׁוֹם גִּישׁ שְׂטֵקָן;
וְאֵל־מַעֲרָא, חֵם וּשְׂלֹם, גִּישׁ בְּרִיבֵן פֶּאָר קִיָּן שׁוֹם שְׂלֵעֲכֶם
צִי דַּעֲרִשְׁקָן.

IV. אליהו הנביא, אליהו הנביא, אליהו הנביא,

מדר אלינו מלך משיח בן דוד;
אין זכות פֿין שרה, רבקה, רחל, לאָה;
אין זכות פֿין אברהם, יצחק, יעקב;
אין זכות פֿין אלע גוטע אַבות, אמהות, —
רבנות=שולעס, יצן דיר טו איך האָפֿן:
א מענטשערי פֿון חיים, פֿון שלום, אין פֿון א גוט לעבן, פֿין א
געזונט לעבן, — פֿין א לעבן, ס'אל היסן געלעבט
אך דער וועלט, — ואַסטי לאָזן צו מיר אַפֿן! ⁽⁶⁾

V. אליהו הנביא. אליהו הנביא, אליהו הנביא,

מִהָרָא אֵלֵינוּ מֶלֶךְ מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד!
צִי דֹר, גִּיטֶער טראַגט, טוּ אִיךְ הָאָפֶן!

(1) סיוטל. — (2) די 2 פערזען - 2 מאל. (3) די 2 פערזען - 2 מאל.
(4) סיוטל מיר. — (5) טויזנט (2) — (6) דער 36 וולבנגער פערז - 3 מאל.

פון אלע ניטע טוירען (1) נאכטן ראָן צו מ'ר אָפּן.
א ניטע וואָ!
א געווינטע וואָ!

קאנאמקאוויליא, (ראד. גוב.) י. ראזענפעלד. י.)

№ 13.

פֿאַכטער וואַריאַנט.

L נאט פֿין אברהם, פֿין יצחק, פֿין יעקב!

בעהים, ליבער נאָם, דיין הייליק פּאָלץ ישראל אין דיין לויב.
 אז דער ליבער הייליקער שבת־קדש נישט־אוועק:
 די ליבע וואָך וואָל קומען צו אינס מיט פֿרייך, צו שלום, צו
 געזונט, צו לעבן, צו גרויס מוז, צו ברכה אין הצלחה,
 צו עושר, צו פֿבור, צו חן, צו חסד, צו גוטן ברכות
 טובות, ישועות טובות ונחמות, צו פֿרייך, צו שמחה,
 צו אויסלויפֿונג אויס דעם פֿטערן גלות, צו אלעם
 גוטן (גונג). —

אין דעם זיבעטע טעג טוען מיר האפן.
טעג און וועג וואסס! אינס לאזן אפן,
ס'ווער פון ירושלים פון נאכט פאר דער הפלה וואסס!
אינס לאזן אפן.
אליהו הנביא במדרה יבוא אלינו מלך המשיח בן דוד.

II. ליבער נאם, נעמסט דין בעלער אין דער רעכטער האנט.

מאכסט אברהם איבערן גאנצן לאנד;
 די מאכסט אברהם איבערן גאנצן לאנד.
 נאך אזוי הייער, נאך אזוי שוין.

בִּלְשׁוֹן יִשְׂרָאֵל קִינְדֶּער וואָסן: אַמֶּן!

(1) מויערן. — זי איבערגענומען פון זיין באבע, וועלכע איז געשטארבען
 מיט 10 יאָר צוריק אין ערשער פון 85 יאָר.

קאמפאגאטע פון כתב-יד : האלב-סאָנעטש , האלב-ליטעראַטור . -

(ז) זעה אָנטערקונג צו 20 №

אמן! ואמן!! עם וואָ ווערן וואָער;
דער מלך המשיח וואָ קומן דאָס יאָער.

III. דאָס אין בשם טוען מיר שמעקן;
אלע הייליקע פֿרייט אבות וואָלן ויך טוען צו אונס דערוועקן.
וואָלן פֿאַר אונס לויפֿן בעטן.
אמן! ואמן!! עם וואָ ווערן וואָער;
דער הייליקער מלך המשיח וואָ קומן דאָס יאָער.

IV. שלום על ישראל! שלום על ישראל!
פֿרייט אין שמחות וואָ קומן אָף אונס אין אָף בל-ישראל.
שלום, פֿרייט! אין אלע טאָג.
נעבן וואָלט אונס אַ נויט נאָך.
אַ נויט נאָך וואָלט אונס נעבן,
צו פֿיר פֿרייט וואָלט דילענגערן אינער לעבן.
אמן! ואמן!! עם וואָ ווערן וואָער;
מלך המשיח וואָ קומן דאָס יאָער.
אלוהי הנביא, במהרה יבוא אלינו, מלך המשיח בן דוד.
דאָס, אַרבעט פֿון סתולעך. 75 יאָר.

№ 14.

וועקסטער וואַריאנט.

I. נאָט פֿין אברהם; יצחק אין יעקב!
היט דין ליב פֿאַלק ישראל דינע לויב י.
וועבן הייליקע טעג וואָלען אינו וואויר באַקומען;
צו. אלדע קראַנקע, צו אלדע פֿרומע.
דודי לי, בעהאָפֿערדיקער שבת-קודש נחם אהין;

1) פֿרייט - שלום. - אמת-יודישע פֿאַרם. ריכטיגער פֿון דעם אין ליטע-
שוד אין וואַריאנטן אָנגענומענעם, פֿרייט י.
2) 3 סאַל סינאָפֿע געדיכט. - וועגן אויסלעגן - אָנב. צו 12 אָב
3) אין דין לויב. - 1) באַקומען. -

די ליבע וואָך וואָ אָף אינו קומען מיט נעוונט, מיט לעבן.
מיט יושר, מיט פֿרוי, מיט מור, מיט ברכה
אין מיט אַ גרויסע הצלחה
אין אינער לעבע-טאָג.
מאָכט אַ ברכה פֿיר פֿערטאָג.

II. נעמט דער ליבער האַר נאָט נעבער אין דער רעכטער האַנט;
אין מאָכט אַ ברכה איבערן נאָנצען לאַנד,
נאָך אזוי הויך, נאָך אזוי שוין, -
פל-ישראל'ס קינדער אָנען דערפֿאַר: אמן!
אמן! אמן! וואָ אינע ווערען וואָר;
דער הייליקער מלך משיח בן דוד וואָ קומען דאָס יאָר נאָך,
אין דערהייליג, אין דערהייליג, אין דערהייליג וואָלט שוין
ווערען דאָס יאָר.

III. מ'וואָלטער אָנהעבען די לויב פֿין נאָט.
מ'וואָלטער האָבען די צען געבאָט,
וואָס משה-רבינו געשאַפֿען האָט,
וואָס משה-רבינו האָט אָנגעפֿאַנגען.
אָרנס אין רייד, גרויס אין קליין - הורה
על'מער לערנען, סחורה
פֿאַר ויך אָנגעפֿירט איז געוואָרען אָף יענער וועלט.
שבת אין יום-טובֿ מאָר מען נישט נעמען נאָר קיין געלט..
וואָ אינע שיקען אַ נויטען אויזר אין אַ נויטען נאָב;
שפּייען שפּייען סוף הינט אין אלע טאָג;
אין אַ נויטען וואָך, אין אַמולדיקע וואָך,
אין אַ לעבעדיקע אָן אַ נעוונטע וואָך
וואָ קומען אָף מיר אין אָף מין מין אין מיןע קינדער-
אין נאָנצען הוינעוונט. 75 יאָר.
ש. טענענזאָיס, 65 יאָר.

1) באַקומען, איבערגענומען (פֿון דעם שווער - געבאָטענען). -
2) 3 סאַל סינאָפֿע. - אָרפֿאָהאָפֿי; 1) אָנב. צו 12 אָב

15.

הבטער האריאנט.

I נאָט פֿון אברהם, פֿון יצחק און יעקב!
בעהוט דײַן לײַב פֿאַלק ישראל פֿון דײַנעם לײַב:
דײַ זעבן טעג זאָלען אָף איינץ קומען צו געוונד און צו לעבען.
און צו אַנטש פֿרנסה טובה (י), צו גלוק און צו האַר (ח).
און צו אַלעם גוטען געוויין.

II. אינווער ליבער האַר-נאָט געטט און (י) גאָלדענעם בעלער און
דער רעכטער האַנט,
מאַכט אַ שײַנע, ליבער ברבּה איבערן גאָנצען לאַנד,
מאַכט אַ ברבּה נאָך אַזוי שײַן און נאָך אַזוי הויך,
אז כל-ישראל'ס קינדער לערן זאָלען זאָגן גאָט'ן איד.
אמן! ואמן!!

III. הרמין טוען מיר בשמים שמעקען:
מינע פֿרימע אבות זאָלען זיך טוען צו מיר דערוועקען.
אלהי-הנביא, אלהי-הנביא, אלהי-הנביא, זכות-אבות, זכות-
אמהות, זכות פֿון אַלע צדיקים; זכות פֿון שרה, רבקה,
רחל, לאה; פֿון אַלע העלדיקע פֿרימע אבות, אברהם,
יצחק, יעקב, זאָלען זיך דערוועקען.
אמן! ואמן!!

IV. משיח זאָל קומען צוריקטען -
אינווער בעסטע ציטען!
משיח זאָל קומען צופֿאַרען -
אינווער בעסטע יאָרען (י)
אמן! ואמן!!

V. ליבער גאָט,
דו זאָלסט געבען אַ גוטע וואָך.

(י) ו. אָנט. צו 20 אָט. געטט און - געטט ב' - געטט דעם. - דעם
אָנט. צו 12 אָט. (י) דער פֿירער האָט וואַרעמטען ב' ג. (11, 12, 13 אָט.)

אָנבעקענטע וואָך:
מײַ זאָל דערפֿרײַט ווערען.
מײַ זאָל דערלײַט ווערען.
אמן!

VI. ליבער גאָט! דו זעסט און זעסטען היינט:
דו זאָלסט דײַך דערפֿאַרען איבער אינו איד.
מ'טוער פֿון חסד, מ'טוער פֿון רחמים און מ'טוער פֿון
דערפֿאַרען זאָל אינו שטיין אָפֿען.
אמן ואמן! מ'זאָל ווערען וואָך:
דער העלדיקער משיח זאָל קומען מ'הינטקע יאָר (י).
פרושים (י), (ראדאָסער נוב), אַרבעטן פֿון סתדלעך, 65 יאָר.

16.

אבטער האריאנט (י)

I נאָט פֿון אברהם און פֿון יצחק און פֿון יעקב,
דער העלדיקער שבת-קידש געט (י) אהן. -
און דו גיט וואָך זאָל אינטס קומען.
מסין גיטען און מסין לעבן.
מסין פֿרנסה. מסין גיט זאָל
גיט בשרות, ישועות און נחמות
און אַלעם גוטן געוויין.
זוכות אברהם אבינו.
אמן, אמן, אמן!

II. רבונ' של עולם!
געט דעם בעלער און דער רעכטער האַנד
מאָך אַ ברבּה איבערן גאָנצען לאַנד. -
קראַנקע זאָלן געוונט ווערן.
אַלע געוונטע זאָלן פֿאַר קראַנקעס בעהוט ווערן.

(י) דאָס גאָנצע 3 מאל. - אָנט. צו 12 אָט.
(י) מ'טען ליינען VII. (י) גיט.

מיט אַלס נישט וואָס קער אַפּגעקעמל ווערן;
נאָר ווי וואָר,
אז משיח בן דוד וואָס קומען דאָס יאָר.
אמן!

וויסער נאָם!

III. שיק אליהו הנביא מיר אין הויז אראפ:

אלדס נישט אינטס אראפ,
אלדס בעס פֿין אינטס ארויס,
נישט וואָס נאָלן באַ אינטס וואָס,
פֿאַר שלעכטן וואָס וואָלן מיר אַפּגעקומט וואָס,
מיט אַלס נישט וואָס אינטס נאָם דן וואָס,
מיר וואָס מער נישט באַ קען (פרעמדן טיש וואָס,
מער וואָלן נאָר פֿין נאָס האַנד געשפּאַנט וואָס,
מער וואָלן נישט דערפֿן קעגן טקא וואָס

IV. רבנו של עולם:

שיק אינטס דריי נישט מלאכים;
ענער וואָס אינטס שפּאַן,
ענער שטעט אין וועג וואָס,
אין ענער וואָס אינטס בענטשען,
מיר וואָס נישט קומן טס קען מענטשען.

V. רבנו של עולם:

ער ביי סיי דיר האָפֿן
אַלץ טייערן פֿיג'ים בית-המקדש
וואָלן שטען אַפֿן
אַפֿן וואָלן זיך שטען,
ער וואָס זיכה וואָס אראפֿן טס נאָס
אין אראפֿן טס טרעטן,
בא דיר פֿיל נישט איינבעקן.

VI. ווי אַלע בשמים טין שטעקן.

פֿין - - IV אין V - - 3 סאָר. - - שטען.

אזוי וואָלן ווער אינווערעט מערע זכות-אבות מיר דאָרוועקן,
פֿאַר מיר, אין פֿאַר מאַן מאַן, אין פֿאַר מאַן קינדער,
פֿאַר מאַן שוועסטער, אין פֿאַר מאַן ברודער,
פֿאַר אַלץ נישט פֿראַנד, אין פֿאַר אַלץ יידישע קינדער!
אמן!

דיר ט. פֿרוד.

(זוכערשט, גאליציען).

17. אַ

נענטער וואַריאנט.

I. נאָם פֿין אברהם, פֿין יצחק אין יעקב'ן,
בעהיום דאָס ליבעס פֿאַלק ישראל אין דאָנים ליוב.
אז דער ליבא שבת-קודש גיט-אוועק, -
סימן-טוב, אז די נישט וואָס וועט זי אינו קומען:-
זי נענטער אין פרנסה, זי לעבן, זי חן,
אין חסד, אין דין, אין זי דת, אין מחרת-הלל,
אין זי חוקת-אברהם, זיט אַלעס נישט געווען? אמן מלה.

II. נאָס פֿין שטיי איך אָף,

השכּי-יתברך זיצט אין זיבעטן ימל הויך.
ליבא נאָם! וואָס וויך דערבארמען איבא מאַר,
איבא מאַן מאַן אין איבא מאַן קינדער-לאַך:-
א נישט שטעט אין וועג וואָס טא באוואן, (י)
מיט דאָס נישטע האַנט וואָס טא שפּאַן,
שפּאַן וואָס טא מיט דאָס נאָס,
האָנט אין אַלע מאַג.

III. נאָטעניו מאַן,

ניי אין מאַן שטייב אַרעץ.

(י) דער גאליציענער נוסח, ווי מיר זעהן, איז גאנצנט צו די וואָס-
שקויער וואַריאנטען. - (2) וועג אויבען אָנמערקונג צו גומר 10. - (3) בעהיום
וויך אַפֿן פֿוסק פֿון די מוצאי-שבת/דיקע ומירות, אדער ווייז תודיעניו -
וועג גומר 13 (א), און גומר 16 (א, VI) -.

ואַסס מ'ע אַלע נישטע בישורות טבשר זאָן,
ד' קראַנקע וואָססו היילן, ד' געוונטע וואָססו בענטשן,
מ'זאָל נישט דערפֿן קא נאָב פֿון קא מענטשן.

אליהו הנביא איז אין אינזא הייז;
אלדעס ביז וואָל פֿון אינזא שטיב אַרױם,
אלדעס גיך וואָל אין אינזא שטיב אַראָן,
ס'זאָל באַ אינזא ייִדישע זײַן. (1)

חורש. א.

מלכה חסעלנצק. (1)

ווערטערבוך:

גאָסס - גאָס; ליבא - ליבער; איבא - איבער; מא - מיר; אינזא - אינזער.

№ 18

צענטער וואַריאַנט. (1)

I. נאָט פֿון אַברעם, פֿון יצחק אין פֿון יעקב,
בעהים דײַן ליב פֿאַלק ישראל אין דאַנעם ליב.
אז דער ליבער שבת-קודש גייט-אַהין, -
זאָל ד' וואָך קומען ציגלעם גיטן גיטן.
אמן סלה.

II. אליהו הנביא איז באַ אינזא אין הייז;
אלדעס ביז וואָל פֿון אינזא אַרױם,
אלדעס גיט וואָל טיגלעס אַראָן,
אין וואָל באַ אינזא אייביק אין אייביק זאָן.

III. וואַרף-וואַרף ד' מכה פֿיגלעס אין. (1)

(1) איינפֿאַכע סטראָפֿע צו 3 סאַל.

א. - אַנשטאַט דער ענדונג "ער" - האַראַקטעריסטיש פֿאַר דער וואַרף-
שעווער (בכלל פֿאַר דער פֿיזישער) אויסשפּראַך; "א", ווידער, אַנשטאַט דער-
דערבוקער ענדונג - איינפֿאַכע פֿון וואָל-נער אויסשפּראַך.

ב. געבוירען אין דרום-הוסלאַנד. (2) מיינט-וואָל-נער IV - (1) דער נישט
פֿאַרשטענדליכער אויסדרוק שיינט צו זײַן פֿאַרדאַרבענע רעדאָקציע פֿון: דעם
שקער פֿון איינפֿאַכע (וועג נומער 9, V 10).

וואָסס אינזא ד' וואָך אין עת-רצון באַוואָן,
וואָסס אינזא באַוואָן, וואָסס אינזא געבן
ד' נישט גאָב פֿון איינפֿאַכע לעבן.
אמר אליהו משיח בן דוד!

IV. נאָט איז אין הימל אַלעין;
קיינער (1) מיינער, נאָר ער אַלעין!
ער איז אינדער בישעפֿער, ער וואָל אינזא דער-רצון
פֿון צרות, אין פֿון צער אין פֿון אַלעם ביזן.
ברוך, (נעלעזיגן).

ד'ר א. לאַנדוי.

וואַריאַנטען:

I. וואָל ד' וואָך קומטן טיט גיט, טיט לעבן, אין טיט מול, אין טיט
ברכה, אין טיט פרנסה-טובה אין טיט-אליהו גיטן גיטן.

II. אַלדעס בײַן, צרות, צער, דלות אין דאָנות, אין אַביונות, אין אַלערלע
קראַנקעס, אין וועטק, אין אַרומקעס, אין אַלעמקעס, אין נישט-
דערפֿאַכע וואָל פֿון אינזא אַרױם.
אַלדעס גיט, פֿריד-אין פֿריד, שמחה, אין עושר, אין כבוד, אין
פרנסה טובה וואָל טיט-אינזא אַרױם.

III. וואָסס אינזא ד' וואָך-אין דעם הויז אַנשט-רצון באַוואָן.
III. ד' נישט-נאָב פֿון דעם טיט-הויז האָט וואָסס אינזא שפּאַטן טאָג
אָף טאָג.

IV. ער איז אינדער בישעפֿער, ער איז אינדער דער-רצון, ער וואָל אינזא
איינפֿאַכע.

№ 19.

עלפֿטער וואַריאַנט.

I. נאָט פֿון אַברעם, פֿון יצחק אין יעקב!
היט דײַן ליב פֿאַלק ישראל פֿון דינעם ליב. (1)
דער ליבער שבת-קודש גייט-אַהין:

(1) קיינער (אין וואַרשאַ קעגן; אין וואָלן: קיינער, - ד' נעלעזיגן-
אויסשפּראַך געהערט צו דער וואָל-נער).
(2) מיינער (פֿון מיינער), - מערער (פֿון מערער).
(3) מיט-דין-ליין.

דער ליבאָ אַרציקט (שבת גיט-אוועק, -
 אז די ליבע וואָך וואָל אינז קומען -
 צי נעונט, אין צום לעבן, אין צי מול,
 אין צי ברכה, אין צי אַנטע פרנסה,
 אין צי שלום, אין צי גוטע בשורות-טובות, (י
 צי אלעס גיטן נעמען.)
 אמן, ואמן,
 מלך המשיח בן דוד!

II. נאָט איז אַנפאָ אינדו אלע,
 צי דאָר טייער מיט אַפֿן,
 ואָס אינדוואָרע (תפלות דאָהערן,
 ואָס אינז פֿיל גיט באַשערן, -
 ואָס אינז באַשערן,
 מיט וואָל אַך קענען ערנערן
 פֿון רפֿן-בשרע מילדע האַנט.
 אמן ואמן, מלך המשיח בן דוד!

III. נעמט השם-יתברך דעם גילדענעם באַפֿאָ אין זאָן ראַכטאָ האַנט,
 אין עינאָר מאַכט די ברכה איבערן נאָנצן לאַנד, -
 זאָגן בל-ישראל: אמן, אמן!
 דעיאָר אמן וואָל-אינדו, ליבאָ נאָט, וואויל אָסנין!
 אמן, אמן - וואָל אינדו ווערן וואָר:
 אז די גאולה וואָל קומען דאָס האַנטיקע יאָר.
 אמן ואמן, מלך המשיח בן דוד! (י
 פֿינא צופקעוונטש, 60 יאָר. (י

דערשטא.

21.

דרעצער וואָרענט.

I. נאָט פֿון אברהם, פֿון יצחק און יעקב,

(י האַרציקער. - (י אַניאויסדרוק טלא: מיט-אחרונים-וואַסער. -
 (י ווע אָנשערקונג צו גומ 10. - (י אַניאויסדרוק. - (י יעדע שטאַפֿע צו 3 ביל.
 (י האָט איבערגענומען נאָך פֿון איר באַפֿע.

די ליבע וואָך וואָל קומען צי נעונט, צי לעבען, צי מול,
 צי ברכה, אין צי גרויס הצלחה, צי בשורות טובות,
 אין צי אַפרנסה טובה, צי אַ שטיל נעמיס, צי אַ גרינג
 נעמיס, אין צי אלעס גיטן נעמען.
 אמן ואמן. (י

II. אליהו הנביא וואָלט אויטען-אָן,
 נאָר אין וואָלער אָננעמאָן,
 נעמט דעם בעכער אין דער רעכטער האַנט,
 מאַכט אַ ברכה איבערן גאַנצען לאַנט,
 נאָך אזוי הייך, נאָך אזוי שוין,
 בל-ישראל'ס קינדעלעך וואָלען וואָנען: אמן!
 - אמן ואמן, מיט וואָל ווערען וואָר:
 המלך משיח וואָל זוכה זיין קומען מ'הינטקע יאָר. (י

III. רבנו-של-עולם! וואָסט אין וואָלען הימל הייך, -
 דערבארעם דין איבער מיין מאָן, איבער מייןע קינדעלעך,
 איבער מיין טאָטען, איבער מיין טאָטע, איבער מייןע
 שוועסטערען, איבער מייןע ברידער אין איבער מיר אויך.
 אַ שטעט אין אַ וועג וואָס אינז ווערען,
 מיט דין ליבע, נעמט דעם האַנט וואָס אינז שפּייען.
 נעשפּייען אין נעשפּייע וואָלען מיר ווערען פֿון דינעם גאָב.
 היינט, ליבער נאָט, אין אלע טאָג. (י
 רעדונג. אַ יודענע, 60 יאָר.

20.

צוועלפטער וואָרענט.

I. נאָט פֿון אברהם, פֿון יצחק און יעקב,
 באַהיט דאָן ליב פֿאַלק ישראל אין דאָנעם ליוב!

(י די גאַנצע שטאַפֿע 3 ביל. - (י 4 פֿערזען 3 ביל. - (י איבערגענומען
 פֿון כתב-יד, - ליטוואַניש מיט איינציג אייזשערטלישע אויסגאָבען.

וואס קינען מענשען נים פערלאסט;

דו זיצסט אין דער הייך

און קוקסט אין דער נירדער,

מיט איינער האנד שטרעכסט דו,

מיט דער אנדערען שיקסט דו די היילונג ווירדער.

ברוך הוא, ברוך הוא, אמן ואמן.

פאָן, (דעמאלט). פראָם, דיר לאַצאָרוס.

№ 23.

פֿאַרשטעלונג וואַריאַנט.

I. נאָם פֿון אברהם, פֿון יצחק אין פֿון יעקב!

באהנט דיין פֿאַלק ישראל, באַשיץ זי מיט זיין לויין.

דער ליבער שבת-קודש נים-אוועק, -

די וואָך וואָל קומען אָף אינג: צי געוונט אין גליק.

צי בשורות טובות אין אלעם גיטען.

II. רבנו-של-עולם! מיין זון! איז שוין אלט 18 יאָר:

ער אין הערשט? אין האַלבען אַלף-בית קלאָר.

לבעט דיך נאָכאָמאָל, אז מיין טאָכטער שאַשע וואָל ווערען

אברהם דאָס יאָר. *

III. אליהו הנביא ווירט אויבען-אָן.

אין נאָרד אָנגעטאָן.

ער האַלט דעם פֿוס אין דער רעכטער האַנט,

מאָסט אַברכה איבערן גאָנצען לאַנד,

נאָך אזוי הויך, נאָך אזוי שוין,

כל-ישראל'ס קינדערלאַך וואָרען גאָלדאָנגען: אמן! *

X. V. 50 יאָר.

רעדאָם.

№ 24.

זעכצנטער וואַריאַנט.

נאָם אברהם, יצחק און יעקב,

(1) ווהן. - (2) ערשט (?). - (3) די 3 פֿערזען - פֿערזענליכער עלעמענט.
(4) דעם גאָנצען-3 מאָל. - אַרשטאָנדיק פֿון כתב-יד, - לויטער גוט נאָך דער אייכשטראַך.

באהנט דאָן ליב פֿאַלק ישראל אין דאָנס לויב!

דעיאָר ליבאָ הייליקאָ שבת-קודש נים אוועק, -

די ליבע וואָך וואָל צי אינדו קומען, ציט געוונט,

אין צי אַגעוונט לעבן, אין צי פרנסה-טובות, שלום, צי אלעס

גיטן געוויין, - אמן מלה!

II. צי דיאָר טיען מאָ האַפֿן,

אין דיאָר טיען מאָ וואָל פֿאַרוואַנדלן? *

צי דיאָר איז גוט צי האַפֿן,

דאָס טיף פֿון אינדוואָ געבעט וואָל אלעמאָל וואָן אַפֿון!

III. מינעמט דעם באַכאָ אין העיאָר דאָכטאָ האַנט,

אין מיטאָסט אַברכה איבערן גאָנצען לאַנד,

נאָך אזוי הויך אין נאָך אזוי שוין,

משיח בן דוד'ס קינדערלאַך וואָן-לאַך: אמן!

אמן, אמן, ס'אָל וואָן וואָרען,

משיח בן דוד וואָל קומען האַנטיקס יאָער. *

ווערשא. במלע רעזענטאַל.

№ 22.

פֿערצנטער וואַריאַנט. *

נאָם אברהם, יצחק און יעקב!

בעהנט דיין פֿאַלק ישראל אין דינעם לויב.

אז דער ליבער שבת-קודש נים דאָהן -

די וואָך וואָל אונז קומען צו מזל אויג ברכה,

אונד אלעס נומען געוויין -

אלעס ביזע לייט, די אויף מיר שטיין,

מעכטען, חס ושלום, זעהן,

עס וואָל מיר איבעל גיין;

אבער דו, מיין נאָם,

ביזט מיין האַרש-אונד מיין טראַכט.

(1) פֿערזענליכער. - (2) יאָרע סטראַלע באַזונדער - 3 מאָל. -

(3) מיטשטילונגען, III. - (4) זעה האַנגעוואָרען, נאָם פֿון אברהם (אָנמערקונג)
זי נומער 8.

בעהיט דין פאלק ישראל אין דינעם לויב!
 די זיבען טעג וואלען קאממען
 צו מזל, צו ברכה, צו עושר, צו פבור,
 צו געזונד, צו לעבען, צו פרנסה,
 צו גוטען געווינן!
 אמן ואמן, סלה!

ליבער היקדנאט, דו וואלסט מיך בענשען.
 דאסס איך וואלט ברויטען קינע מענשען.
 דו ונטצט זאך הויך און זעהסט דערנידער,
 מיט איינע האנד שטראפסט דו,
 מיט דע אנדערע העלסט דו ווידער. (1)

פילען. N N (מיט, III)

№ 25.

זיבעטער וואריאנט. (2)

נאָט פֿין אברהם, פֿין יצחק אין פֿין יעקב'ן.
 בעהיט דאָן ליבעס פֿאלק ישראל אין דאָנים לויב!
 אז דער ליבא שבת-קודש גיט אוועק -
 סימן טוב, אז דו גיטסט וואָך וועט צו אינדו קימען.
 צו מזל, אין צו ברכה,
 צו געזונט, אין הצלה,
 צו עושר וכבוד, למחילת עונות,
 צו בשורות טובות, ישועות ונחמות,
 צו אלעם גוטען געווען. (3)

הארשא. הלצה הסעלניצקו.

№ 26.

אכצטער וואריאנט. (4)

נאָט אברהם, יצחק אונד יעקב,

(1) פֿערנלעך 22 №. - (2) הגם, נאָט, פֿין אברהם אין א ספעציעל
 העבערשע תפלה, און דער דאָזיקער וואריאנט געווען דאָס באַריבטע געבעט
 פֿון מאַקאָווער רבי'ן. - (3) זעה אָנז. צו 10 №. - (4) מיטשילדנען, III.

בעהיט דין פאלק ישראל אין דינעם לאַב!
 די זיבען טעג וואלען אונו בעקאממען
 צו גליק און צו הייל,
 איך צו אונז און אלען פראָממען;
 דאָס דער שבת-קודש גיט דאהין,
 די וואָך קומט צו שלום אָן,
 געזונד און צו געווינן. (1)

ש. ל. טאָנא, (דעמאלטאנד). י. ה. וואַנער.

№ 27.

נינצעטער וואריאנט.

נאָט פֿין אברהם, פֿין יצחק, אין יעקב,
 דער ליבער שבת-קודש גיט-אוועק - וואָ קימען דו ליבע וואָך
 צו געזונט,
 צו מזל, צו ברכה, צו עושר אין פֿבור, צו געזונט געווינען (2)
 נעם דעם בעכער אין דער רעכטער האַנט,
 מאַך אַ ברכה איבערן גאנצען לאַנד,
 נאָך אזוי הויך, נאָך אזוי שוין,
 פֿל-ישראל וואָלען וואָנען אמן.
 אמן, אמן! ס'אל ווערען וואָך:
 דער הייליקער משיח בן דוד וואָ קימען דאָס יאָר.
 א גוטע וואָך! ...

הויזערשביצ, (דער. גוב). מאַניע-גנאָ, 65 יאָר.

№ 28.

צוואַנציגטער וואריאנט.

נאָט פֿין אברהם, יצחק אין יעקב,
 איך, דאָן קנעכט,

(1) דער 5טער פֿערט וואָלט בעדערפֿט קומען אין פֿערדען, העלבער וואָ
 קלינגען אזוי: "צו גליק און צו געזונד און צו געווינן און צו הייל!" ...
 (2) געווינן (אנאלאגיש: מ'וואַרשעווער אל י גט אַנטשטאָם אל י בן).

מי פא דאָר יעצט בעטן :
דעיאָר ליבאָ שבת-קודש
מיט פֿין אינו יעצט אָפּטרעטן .
אין מיטן די גאָס
שטייט אַ ליטאָ ,
אָף די ליטאָ
הענטט אַ טראָמפּיטאָ .
ליבאָ גאָט ,
טראָמפּיטאָ גאָך ,
אז משיח זאָל קומען
אינדרויסן !

סאָטאָטשעוו .
ווערטער : פֿאָר - ליטאָ ; דעטאָ - ליטאָ ; טראָמפּיטאָ - טראָמפּיטאָ .

№ 29.

אונזערע צוואַנצונסטער וואַריאַנט .

גאָט פֿון אברהם אין מלך המשיח ,
זאָלסט זיין פֿאַר אינו אַ גיטער שליח !
אליהו הנביא וועט אָף דער ליטאָ ,
אין פֿאַט אָף דעם מערמעלער !
פֿאַר אַ ביסל גאָך !

לאָמער האָבן אַ גיטע וואָך !

וואָלעסע , (נאָליציאָן) .

N N

№ 30.

צוואַנצונסטער וואַריאַנט .

גאָט פֿון אברהם , פֿון יצחק און יעקב !
דער ליבער שבת-קודש גיט-אָוועק ,

(1) „מונטלינגען“ IV - דערנאָך 24 № . - (2) טראָמפּיטאָ .
וואַריאַנט פֿאַרן 32 №

די זעקס טאָג וואָך קומען אָן :
זעה , ליבער גאָט , צו שיקען דיין מלאך משיח ,
ער זאָל אויסלייזען דינע פֿערוואַנדעטע קינדער
פֿון דעם שווערען יאָך פֿון גלות .
און זי ברענגען אַ נחמה פֿאַר אַלע זייערע צרות .
דערווייַל , ליבער גאָט , פֿערוואַרד זי מיט אַ פֿרנסה טובה ,
זאָל בצער , מיט יראת שמים , מיט מעשים טובים ,
און מיך אויך בתוכם ... אמן !

N N

אַ גרויסע שטאָרט און פֿיילען .

וועגען „גאָט פֿון אברהם“ אַרויסגעדיג בילד פֿאַר מַענדעל-מאָר-
פֿרייט , און „ווינשטאָנערלי“ (אָפּערקאָנער אויסגאָב , ו' 108) :
... „אין דער היינט פֿאַר זיך וועט אָף דער מילדקייט פֿאַרן דאָס וועט ,
פֿאַרליינט די הענט און די פֿיס אונטער זיך . מ'אָו פֿינסטער . אַ ליטאָנער פֿאַט-
פֿון דער לבנה שטייט שוין דורך אַ פֿענסטערלי , אַפֿשלאָנגעדיג וואָ אַקעגן
אָף דער וואַנט , אָף דער סטעלע , און שטאַמעט פֿון משיח'דיגע נעשטאָ-
מען טאָנען , שפּרינגען , טאָנען-אָן עפֿנס אַ מיראָ אָף די אַלע קינדער , וואָס-
שטוקען וואָ צונויף אין אייגעס , וואָ די דערשטענע שטעלדיר , מיט אַראָפּ-
געלאָמטע קעפּ , איינס מיט דעם אנדערען גיט צו רייזען קיין ירושלים . שו-
שטאָל גאָר אַ פֿאַר גרויסען וואָ איינלע מיט דער אנדערער איבער פֿון
די שפּעטליך צעניג אין אַ וואַנקעל . דאָס וועט וועט פֿאַרשטאַט , שטאַקעל-
מיט דעם קאָפּ און געט וואָ דערנאָך וואָס מיט אַ געניג : „גאָט פֿון
אברהם ... אז דער ליבער שבת-קודש געט אַהיין ... אָף אַ מיראָ-
ווינשטאָנערלי קול - איין עק , הייסט עס , אַ סוף ! ... מען רעכט , רעכט-
מיט קינדען עפֿנס אַ סין שוועבליע , אַ צווייטע , אַ דריטע , ביז עס וועט וואָ
מיט אַ ביזער אין אַ רויך , אַ נעשטאָט אַ בלו-רויטליך פֿערגל , פֿאַר וועלכען מען
זינדט גאָך פֿיל מוה אָן אַ חבֿ'דיק גראַשען ליטאָר ! ...

(1) דעם צושטעלערס עלטער-עלטער-ווייזע און עלטער-ווייזע , רבנים
פֿון דער שטאָרט , האָבען דאָס געוואָנט פֿאַר חבֿ'לה , וואָ , מיט אַ גיגן .
די אַרטיקלע , וואָ , נעט לויט דער אויסשפּרעך , גאָר וואָ
דער ליטעראַטור אָנגענומען .

№ 31

- I. אנפאנגליך וועלן מיר צי לויבן אינדרא הייליגן גאט,
דער וואס אינדרא דערוועלט האט —
אין האט אינדרא די תורה געגעבן, מיט אירע צען געבאט.
- II. בעשעדיג וועל עך די נאך גאנץ אין גאט,
ווי עס האט זיך מיט אינדרא תוכה דערנאנטען וואר:
זי פערבארגן פֿון ברוח-עולם אן צוויי טויזענט יאר —
אין דערנאך איז זי אינדרא געגעבן געווארן גאנץ אין גאט.
- III. גאט דער אלמעכטיגער וואר, זינעט מלאכים פֿרייטן:
— וואָ עך די תורה אף די ערד געבן?
צוויי באַלד ענטפֿארן די מלאכים אלע ציגלארן:
— גאט, גאט, לאָ דאָך דאָן שויןדיגט און הומל וואָ ריך וואָ!

- IV. דאָ שפּריכט גאט צו די מלאכים:
— די תורה איך געבן — דאָס קען גיט זיין:
איך וויל פֿון די, וואָס אף דר'ערד, איך געלויבט זיין:
וואָלן זי וויסן, אז קינא איז קיין גאט, נאָר איך אלעין.
- V. הייבן אָן די מלאכים צו זאָגן צי גאט:

- (1) הערט געווינגען דערעיקר'שט אים שכוועת. —
(2) געווענליך געברויכט סען און יודישען דאָס ציטוואָרט: פֿנהעגן. —
(3) פֿנהעגן איז שוין סער דעמשיט. —
(4) דארף זיין: דעם, —
(5) דערצעלען. —
(6) זי פֿערבאָרגען — איז געוועזן פֿערבאָרגען, — א פֿנים, פֿערברייט פֿון
ש דעמשיטער פֿאָרם (פֿערט, קאָט, אָפֿט): זי געפֿאלט; פֿערט, קאָט, פֿאָט: זי גע-
לעבט וואָרדען).
(7) וואָר פֿרעגן — האָט געפֿרעגט, האָט געטן פֿרעגן. — קענט, איך
פֿערברייט פֿון א דעמשיטער פֿאָרם.
(8) צוגלייך.
(9) פֿיליכט: אין הומל, דיין ריך (2). —
(10) ריינ-דעמשיטער פֿאָרם (פֿרעג, אינדר). —
(11) דער פֿערט — בייס. —

- די, האָר פֿון דער נאָנצט וועלט!
ווי וואָלטסטו געבן אונזעלע הייליגקייט צו גיט, וואָס זענען
פֿון ערד געשטעלט?
גיט זי אינדרא — מיר וועלן זאָך בעמיטען אין איר אף אינדרא-
וועלט.
- VI. ווי באַלד דער אלמעכטיגער גאט מיט דאָס פֿון זי הערן.
צוויי באַלד ענטפֿאַרט: ער די מלאכים:
— איך זאָג איך גאנץ קלאָר אין וואָר:
איך קענט גיט האָבן די תורה, איך קענט גיט האָבן די תורה.
ווייל אין מצרים זענט איר דאָך גיט געווען נאָר! —
יעקב פֿושטאָן.

№ 32.

- הערט זשע צי, רבתי, וואָס איך וועל אָר (1) דערצעלן:
איך וועל אָר אַ מעשה דערצעלן —
די מעשה וועט אָר שטען גיפֿעלן
די מעשה הייבט זיך אָן שטען אין פֿריילאך, —
א מעשה וועל איך אָר דערצעלן פֿון איידעשן מלך.
איידעשער מלך אָט גאט איינמאָנאָניג מעכטער.
די מעכטער — דאָס איז די תורה.
די תורה אָט מען גיטראָגן צווישן די גוים,
נאָר זי זאָגן גרויס רשעים —
גיט געוואָלט אָבן זי די תורה מקבל זאָן,
אין אָבן גיט געוואָלט זאָגן, ער נאָלתידיג.
אָט מין זי גיטראָגן צווישן די פֿרוצים —
זי זאָגן ווער גרויס שרצים, —
מין אָט געוואָלט, זי וואָלן די תורה מקבל זאָן,
אָבן זי געוואָלט אלעריי פֿרוצים.

(1) ענטפֿערט. — (2) 6 כּמראָגן נאָכין אַדף-בית. — (3) איך.

ឯកសារបោះពុម្ព

• **קאמפאזיציע**

¹ ערלויבען. — ² אויסקלויבען. — ³ ב'האָב. — ⁴ משה'רבינו.

№ 35.

אמר ה' ליעקב. (י)

I. נאט האט געטן יעקב'ן זאגן:
האב פאר דאנע (שונאים נים קין מורא, —
איך וועל זי פֿין דיר אלע פֿאריאגן, —
די בינסט בא מיר אסדערוועלט (י) ווי די בעסטע סחורה.
אך יעקב, מאן טיער קינד!
מי נאך מיר אביסעלע ביטן (י), —
וועל איך דיר אסליין פֿין גלות געשווינד;
אף דאנע סטעצקעס (י) וועט יעדערעד טריטן (י);
עס וועט נאך קומען אועלכע מעג —
די וועסט האבן א מלוכה פֿין דיר אלטן;
איך וועל דיר נעבן א שנין פֿערמעגן (י),
וואס אף דער וועלט וועט האס זאגן (י) שנין.

II. רבנו-של-עולם, מי האס געדענקען,
זו איז זאלן נאך ווערן דערפֿרייט,
זו די שונאים זאלן קוקען אין קרייגקען.
זי אף זי וועט קומן צרות אין ציד.
ווי גיט זענען די געצעלטען (י),
האס די ידן ויצן אין לערנען תורה!
דערפֿאר זאלן זי האבן ביידע וועלטן,
דערפֿאר וואס זי האבן פֿאר דיר מידא,
בא די ידן געפֿינט זיך גיט קין מיואסע זאלן, —
ס'ניט א קוק בא זי די וינד.

(י) דער צושטעלער האט עס געהערט וונגען פֿון א חסידים קעסטקינד
בנים רבינים מלוה-סכנה.

(י) דינגע. — (י) אויסדערוועלט. — (י) בעטען. —
(י) פֿיליש: stezka, stedzka, steczka, stecka, scieżka (שמעך). —
(י) טרעטען — (י) אמת-יודיש טאטאמאן פֿערדיטשטען, אין ליטע-אמא-
פֿענעטשענעס: פֿערמעגן (אויך איז פֿערברעךן ריכטיגער טיט, פֿערברעכען). —
(י) זיין. — (י) מה טובה אהליר, יעקב... (במרכ, ציד, ה').

זי טיען נים' קין בשוף-מאלן,
רמו זי שוין אס (י) פֿין גלות געשווינד.

III. ווער קען איבערציעלן די ידן?
זי זענען, קין עין-הרע, זיער א סך!
רבנו של עולם, האסט דאך געשווארען, אז די וועסט זי
שטעלן ציפֿרירן, —

מאך זי שוין גיך ראך (י)!
רבנו-של-עולם, מי זי די וינד פֿערנעבן,
מי זי קין ארץ-ישראל ווידערקערן;
זו זאלן וויסן פֿין א גיט לעבן,
וועלן זי בורא די ציפֿירירן (י).

IV. רבנו-של-עולם, גיט נים מיט די ידן מיט קין ביזענס,
נאך מיט גיטנס!

מי זי שוין פֿין גלות אסליין,
מי אף זי א הילף געביטנס (י).
דאס קיל איז דאך פֿין יעקב דאן קינד (י)!
די ידן זענען צי דיר מיט א פֿיל מאל (י)
רמו זי שוין אס פֿין גלות געשווינד!
רמו זי שוין אס פֿין גלות געשווינד!

שערלעך. — I. פֿוישטען.

אל תירא עבדי יעקב — ווער א פֿאפולערער מאטיוו אין דער יידישער
פֿאלקספֿאָקלור. איין וואריאנט (לשון-קודש-יודיש-רוסישער) פֿארטאן בשב. ב. (10) —
דער ערשטער פֿערז I באציט ויך אף בראשית, ל"א, י"א.
די נאנצע סטראפֿע I — בראשית, כח, י"ג — י"ז. —
פֿארטאן אב"א תירא עבדי יעקב" (10) אכטערוועלט סטראפֿען) פֿון איינעם
א בדון ישראל-יצחק ציפֿע שט"ו (י) (דריט נעץ ליעדער: 1) דער דוסטאנער
דלוח; 2) אל תירא עבדי יעקב (3) הייט שטאנד דעם נבאירקעס. — פֿערלעב
אין איינציגטום פֿון יהודה ליב מארגנשטערן. — ווארטא, תר"ס).
דער ארויסגעבער האט ס'פֿערזעצט, אז אלע דריי לידער געהערען

(י) אום. — (י) ריך. — (י) צוהערען. — (י) געביטענס — מיר בעטען
(אמת-אניש: פֿערנעבן אום פֿערנעבונג, אום פֿערנעבונג;
פֿערנעבט אונז, פֿערצייט אונז).
(י) הקי" קודש יעקב" (בראשית, כ"ו, כ"ב). — (י) מיל. —

צו דער פאלקסשטאנד — קריכען ארום צווישען עולם, נאך ווען אויסדרוק, —
דער ציפער שוין וואל, הייסט עס, ווען בלויז ווער פערשרעקער.
דער, אל תירא פערמאגט סטראפן, ווערדיק נאךענט צו דער אויבער-
בעדעקער רעדאקציע. אינמיטען שליסט ווען מיטן מיטעלפערן (אין ג.ס. ווערמאגט —
דער דריטער און אדע סטראפן). — ציטעל דא פונדעסטוועגן קלייד נישט
אריין, ווער פליין נאך גוט אינגאנצען וועקער, אז דער דערמאנטער ברוח איז
נישט. ווען מחבר. —

№ 36.

וואריאנט.

אמר ה' ליעקב!
יא, מאמע, יא!
האסט דאך אונז צוגעזאגט;
אל תירא עבדי יעקב!
נמן, מאמע, נמן!
מיר זאלען פאר קינעם קיין מורא נישט האבען.
נאך פאר דיר אלעין!

גאלדיצען. בנימין זאב וועקל.

№ 37.

I. אברהמ'ניו, מאמוניו נאש!
משעמו ניע פראשעש פאנא באהא וז נאש!
אלבא נאם וויקופעטי,
אלבא נאם וויקופעטי,
נאש! חאטי!
בואוואטי,
לארצנו נאש! לארצנו נאש!

(1) אונזערער. — (2) פארוואס בעסטעס נישט נאם פאר אונז. —
(3) אדער אונז אויסקלייבן. — (4) אויסלייזען. — (5) אונזער שטוב. —
(6) בויען. —

- II. יצחק'ניו, מאמוניו נאש! ... און ג. וו. (ווי אין I).
III. יעקב'ניו, מאמוניו נאש! ... און ג. וו. (ווי אין I).
IV. משה'ניו, פאסטמאמוניו נאש! ... און ג. וו. (ווי אין I).
V. דוד'ניו, קרליניו! נאש! ... און ג. וו. (ווי אין I).
גאלדיצען. ב. ג. וועקל.

№ 38.

וואריאנט.

I. אברהמ'ניו דיעדקי!
פאמשעמו ניע פראסיל מן באנו נאש!
משטאבן נאם וויקופעטי,
לארצנו פראוואדילי,
לארצנו נאש!

II. יצחק'ניו, קרבן נאש! ... און ג. וו. (ווי אין I).

III. יעקב'ניו באטיק! ... און ג. וו. (ווי אין I).

גאלדיצען. ב. ג. וועקל.

№ 39.

I. ירושלים, ירושלים, סלאווי נאראד
ליידן יעווא חוואלי!
מן טאם פיעלי, מן טאם פיעלי,
מן טאם באנא סאלילי;
פא מרי רעזא וואקאשדים נאדו
מן טאם זאחאדילי;

(1) קעניגל. — (2) וועדעניו. — (3) פארוואס נישט נאכעמטען נאם פאר
אונז? — (4) רואל אונז אויסלייזען. — (5) בעגליט. —

מנאגא אַוויז, מנאגא דיענגן
 מן טאם פאַלאזשילן.
 עי האַיטקו!
 עי באַיטקו!
 וויבדוי נאם באַיטקו!
 וויקופלוי נאם האַיטקו!

II. האַיטקא בודיעט וויקופליאָני,
 באַיטקא בודיעט וויבדאָוואָני,
 הללויה! (י)

סאַלאַטשעוו.

פנחס נראַזבאָרד.

№ 40.

וואַריאַנט.

I. ירושלים - סלאַווי נאָראָר!
 מן טאם באַח חוואַלילן!
 מן טאם יעלי, מן טאם פילן!
 מן טאם באַח חוואַלילן!
 מנאגא דענגען, מנאגא אַוויז!
 מן טאם פראָוואַלילן!
 מן טאם יעלי, מי טאם פילן!
 מן טאם באַח חוואַלילן!
 אַי באַיטקו!
 וויקופן באַיטקו!
 וויסמראַי האַיטקו!

(1) איבערזעצונג: ירושלים, ירושלים, אַלעמען שטאָרט! לויט האַבען
 אים גערומט, מיר האָבען דאָרט געווינגען, מיר האָבען דאָרט נאָם געבאָרען -
 צו דעם סאַל יערעס יאָר וועגן מיר אַהן אַרענגעקומען; אַ סך שאַף, אַ סך
 געלט האָבען מיר דאָרט אוועקגעברענגט. עי שטופער! עי שטופער! בוי אַנגע
 קויפּט, שטופער וועט ווערען אויסגעבויט, הללויה!
 שטופער - מינט מען דאָס בית המקדש. - שטופער - די הויס, די
 ירושעלם און ארץ ישראל.
 (2) די סאמע (דאָס לאַנד). - (3) בוי-אויס.

II. - עי! סינקו, ניץ וואַרומיא: (י)
 מאַיטקא בודיעט וויקופענא,
 האַיטקא בודיעט וויסמראַיענא,
 הללויה! (י)

נ. טראַקענהיים

דאָרשא.

№ 41.

I. איך בעפֿעל מיין זעלי אים גאָטס האַנד,
 דער מיך האָט פֿאַן מוטער ליב געזאָגט,
 דער איז מן העלפֿער און מיין ביי שטאָנדט,
 ווען הייליגן נאָמען איז אים דער גאָט געזען וועלט נאר וואָל
 בעקאָנט.

II. מיין פֿאַר ווערונג האָב איך אויף דין, מיין גאָט:
 לאז מיך נישט ווערען מיין פֿיינט צו שפּאַט,
 גיב מיר הילף צו האַלטען דעם הייליגן געבאָט,
 דעם באַרמטהערציקייט קיין ענד נישט האָט.

III. ... בין איך אן בערייט ליגען צו גען, -
 דעם הייליגער נאָמען וואָל שטעקן? ביי מיר שטעקן,
 ער וואָל מיך בעדיטען און בעוואַרן, און ערער מען (י).
 לאז מיך האָבען אין דעם אויגען חסד און חן

IV. איך לעג מיך נידער צו ראַסעט און רי,
 אויף דין, מיין גאָט, מיין פֿאַר ווערונג טו:

(1) וועגן, קומער ויך צושט. - (2) לידער, ענליכע צו 37-40 № 41,
 געפֿונען ויך באַ ג.ט. (15-17 № 15)
 (3) גשמה. - (4) געשליקט. - (5) מיטש-חומש"י, כ"ה, 22: און דאָס
 דאָוונטן שטיין, וואָס איך האָב געזאָגט אַהן באַ שטאָנדט. - (6) גיין. -
 (7) שטעט (שטעטלעך). - (8) שטיין. - (9) ראַסעט - הויפטוואָרט פֿון רוסטען
 (רוסן). - גערומט - רויג (כל יקעל-ל-ה-ש-מ-ע-ל-ים, מעסאָרען,
 1719-1645, גערעכענטליכט 1896 דורך פֿראַס. דור קויפֿט אַן, - ווען
 געשטעלט ווערען, VII, דיר. א. ל. ג. ד. - שטאָט פֿון האַלענדישען.

דו וואלט אונז היטען און בעווארן פאר אלען בען.
און דו וואלט אונז באר אים אונזערן גלות דערקען¹.

V. לאס מיך ווידער דער וואכען י- פרוש און געוונד
אז איך דין קאן לאפען מיט מינעם מונד,
דאס ביט איך דין אים הערען גרונד,
דער הערע² מיך דאך צו דיווער שטונד.

VI. האב איך הינט, דיום מאג, געוונדנט,
איך אוידער³ אים פאן מינעם הים געוונד⁴,
וואלט מיר פאר געבען⁵, ווי מען געשריבן פונד⁶,
אז ווי דו פאר גיבסט אים עטליכס פראמן יידען קונד.

VII. דין כבוד איז פאר און דער גאנצען וועלט, אים אלע
פיער עקען;
ליבער גאט, לאס מיך אין דער פונסטער גאט מיט שמעקן
לאז מיך קיין בעזע חלומות; נאך רווחות דער שרעקן,
מיט דין הייליגן גאטען לאס מיך ווידער איה וועקען.

VIII. אויף גאט, וויין לאב, איז דאס. ליר ווארען⁷ געמאכט,
דאס וואר ווערן געוונען הינט, און אלע גאט,
אז דו וואלט אונז געמען און דענער אכט⁸.

IX. אמן, אין גאט גאטען, עס לאז ווערען וואר⁹,
דיין בנין בית המקדש וואר מיר ווערן מיט-אונזרן אייגען קלאר,
דאס וואר במהרה ווערן וואר.

¹ דערלויבן, דערוואסן — עבט-ידישע פארס (ועה וועטער, אנטערקונג צו
44 №). — ² דערהער. — ³ ארד. — ⁴ היינצונד. — ⁵ פארנעבען. —
⁶ געפונט. — ⁷ געווארען. —
פרעפיקס בע און פארטויפונג פערפיקט ווערט אויך בא גליקעל
אפט פערפעלט: גאנגען, בליבען, הייסען, געסען — אנטשטאנד
אלגעמיין-ידישען: געגאנגען, געבליבען, געהייסען, געגעסען
(„מיטטילונגען“, VII).
⁸ געמען און אכט — אפמערקאם וויין. — הינט וואט מען (וואלן):
אכטונג געבען — היטען. — (ועה דערקלער, א' צו 44 №).
⁹ (וואנדער-פראק, וועה אייבען די „גאט-פא-אברהם" 30—44 №).

X. נומע מלאכים שיקן אונז פאן הימל, און פיר נומע שרען¹
די ווארען אונז ב'היטן און בעווארן פאר אים בען און פאר
שארן,

דאס אונז ניקס² בען וואר ווידער פארען אמן סלה.

„מיטטילונגען“, IV. — איבערגעדריקט פון ד"ר ה. ב. לעווין'ס קאד.
(אמסטערדאםער אויסגאב 1791), אין וועלכען ס'טראנט דעם גאנצן: „דאס איז
אין שטען נאכט ליינען פאר וועבער און סידלעך, ע ווי ווי וועללען שלעסען
לעבן“.

דאסוועלכע „נאכט-ליינען“ געפונט וויך בא ה' וועטונד וועל: גאט
(אמסטערדאם), געדריקט אפ א טאפאלטבלאט 8⁰, מיט פאלגנדיקע וואריאנטען
(„מיטטילונגען“, XIII):
סמראפע III קלינגט:

גון בון איך בערנט שלאפען צו געהען,
דיין הייליגער גאטען וואלל שמעט מיט מיר שטעהן,
ער וואלל מיך בעהיטען אונד בעוואהרען.
היטען אונד אויסמעהרען, לאס מיך האבען אין דענען אייגען געטר
אונד גונסט.

סמראפע VIII האט נאך א פלעפע שורה:
אלמ ווי דו גאט האסט אונזען אבות בעמראט. אמן.
צו סמראפע X קומען: צו 8 פערדען:

יעצט ווילל איך שלאפען געהען,
עס וואללען ח"י מלאכים מיט מיר געהען:
ב' צו קאפאפען, ב' צו פוסען,
ב' אויף דער רעכטען, ב' אויף דער לינקען,
ב' די גליד וועקען, ב' די מיר שטערקען,
ב' די מיר ווערען, ב' די מיר שפענען,
ב' די מיר איינעם ליבטיגען-ני-ערן היינט פיהרען.
אמן סלה.

און דערצונוג, מענדעל גבור פון דעטש-ידישען גאנצליסט א. בערן
שטען געפונען מיר א בילדעל (s. 44). — (Neuer abdruck, Berlin, 1865).
די באבע ... האט אראפגעלאזט דעם קאס און אנטהויבען צוואמען מיט
הענדעלע דאס נאכגעבעט; צום שלום פון דעם דאווענען האבען ווי ביינע-נע-
ווענען דאס יידיש-דעטשע ליר, וואס איז דעמאלט פערשפרויט געווען
ווען אין אלע קרייזען יידישע פרויען:
איך בעפעלל מיין וועל אין גאטעס האנד,

¹ ניקס — פון דעטשען ני: 5 ט.ס. — בא גליקעל: ניקסען). —
(אויך געדריקט אין סערקיש — inicksen; געהיילדעטש — ני: 5 ט.ס. נ).

№ 42.1)

מיט גאסס נאמען (צייט) מאן ווען גיידער
מיט די געווינדע, פרושע גליידער.
דיינער גאס, ראטער מארגען פאר אפאשטין ווידער.
לקטו. מיט. IV

IV. מִיָּט.

№ 43.

אני לי, -
מאן בשמה נעם צי, -
נאך דיר געטראגן יאך זי
פון אינדערפרי.

רחול=גוטל שעבט.

הערות

(1) 42-43 א"א - איך געבליבן פארן ווערן שלעסן גען געקומען.
(2) לעבן. (3) געמיינע.

№ 44.¹⁾

I. רבותי דיעבען, האַרלט מיר צו, וואס איך איך וויל זאגן:
 תורה, מצות ומעשים טובים מון דען מענטש אין נ-עדן מראגן.
 געוויס, מצות מילה איסט נאר האַר) געאַלט,
 וויל זאָלען) ברוך-הוא נאך געשיעהט) מיט דער נרעם-
 סמע אנדאָלט.)

II. צום בעזויני מוט יעדער מאגן הפלה גאנג ריין,
ראַסם הקדוש=ברוך=הוא זאל איהם מוצה זיין,
איין בן=זכר איהם צו שענקען,
דאָמט דאָסם מאַן מוין לאַחר מאה שנים דורך אַמין יהא
(שמה רבא) אן איהם. געדענקען.

III. אויך וואָ באַלד, דאַסס ער האט דיעזעס מין ערלעבען ("),
לעבנדט בורא צום בעשנידען מוט ער איהם הער געבען (").
מיט דען גרעססמען שטאמ (") מוט ער זיך אן ציענען (").
להקדוש=ברוך=הוא דאס קרבן צו שענקען.
געוויסס ווירט הקדוש=ברוך=הוא דאס מצות מילה לען ולחמד
לישראל געדענקען.

IV. שמע, הארלם: איך ווילס איך אמן לימוד נעבען, -
דאדורך ווירט איהר מיך מוכהיי) זיין לאמבה נאך מינעם
לעבען:

(1) נזמ. 46-44 — ברות-לינדער. — אפשר וועט אויך אין דעסלערן און פוילען זיך אפזוכען א שפּור? — (2) הויך. (3) דיון-דעמיושע פּאָרס, אָף ייִדיש: אַוואָלע (לויט), אַוואָלענע (פּויליש), אַוואָלע, אַוואָליצ (וואָרען, ליטא). — (4) זעהט-זי. (5) ליבע. (6) פֿון „קדיש“. — (7) אָף ייִדיש, אַייגענטיק, דער לעבען. — דער דעמיושער פּרעפּאָסטער פֿאַר ציטווערטער און אין אַנזער שפּראַך איבערגעזאָגן איבערשטל און דער, דאָר. — אין די פֿאַרמאָגענען פֿון אַלטע ייִדישע ספּרים (דער גרונדבוים, ווירש-דעמיושע הערשאַפּטאָמיט, יענענ, 1882) געפֿינען מיר, אַ סך בעשפּילען. — אין אַבערדעמט און מיטלדעמט בעגענעטע מין דוועלפּיקע ערשיינונג פֿון 11-טען יאָרהונדערט אָן; נאָך הייַנט — אין אַבערדעמט און אין די אַוואָלענע פֿון מורח-טעל אַוואָלענעטע. (דער א. ל. 1891). — 1. — 8 גליקעל, פֿער-קערט, בעסט אַויסשפּיליקער ער און אָר. — (8) איבערגעזעבן. — (9) קליידונג. — (10) אָנטון. — (11) סאָרד (?).

וואסן דער מוהל די ברכה טוט זאגן על המילה,
זאגט איהר נליך זאגן אמן באימה וביראה.

V. וואסן מאן דאס קינד בריינגט אין דער שוהל הערין,
זאגט איהר געדאנקען וויין נאגן פליין,
ווייל די שנינה דאס קינד טוט בעקלעטען.
דארום שטעהט אן דער שוהל מיט פורכט, איהרע ליעבע
לייטען.

VI. טוט אויס דער נאנצער צערקמאניע נישט לאפען:
דורך דער מצוה טוט איהר אונז צום געליבעטען פלאק
הקדוש=ברוך=הוא מאכען;
די מצוה מילה שטעהט גארה אפ און אונזער הורה,
דארום מיססען וויר זיך האלטען מיט דער גרעסטער כורא.

VII. אברהם אבינו, עליו השלום, האט זיך בעשניטען צו 99 יאהר,
אונד האט נישט עסמיטירט קיינע געפאהר:
צום לאזן האט איהם הקדוש=ברוך=הוא דריי מלאכים געשיקט,
וועלכע איהם מיט איינע בשורה טובה האבען ערקויקט.

VIII. דער מלאך של בשורות האט געהייסען מיכאל;
דער אברהם געהייסט האט, וואהר רפאל.
הקדוש=ברוך=הוא האט אברהם אבינו, עליו השלום, בעזוכט
אן דרייטען טאג,
הקדוש=ברוך=הוא שטיצט די צדיקים פיר אלען פלאג.
דום=דעם=לאג

דערקלערונגען:

(א) געזאגט (I, 1) - געשעצט. - די עלצטע טעטע פון "אמטען": פער-
שטע זון. - געזאגט 52: דא האט נישט געהאט, נאך געשראפען, בוי
אין דיר האט געזאגט אין רעכטום. - אין, מעשה ביד, (האמבורג, 1727)
זאגט דער לויזן צו די פיש: "דערהאבען ביט איך איך, דאס איך דאס פיש-
געדלין דאס רבי חנינה ווידער אשטעט". - צאניה ודאיה, מעשע,
1768: "איך וויר איך איין בעסערע ופריי אשטען". (מוסט, VII, דיי
א. לאנדא). - בא טעג, 1: מובד ספרים, ווינשטעניקעל, 14

(2) estimator (פרי) - שטען, אשטען, אשטען לעגן. -

הארטען אף דרך-אריץ. בוי מען וועט פאר א יודישער נשמה אנגרייטען דא פריער
אלסדיג, וואס געטוט און צום לעבען, און דערנאך ערשט וו. אשטען
הער צום גרויסען, דאס קען א יוד נישט. - ווי האבען א פאנעל צו
ווי דאס דוד דערנער (דער ברוח). - אשטען - אשטען, אשטען, אשטען.

(ב) ווירט (II, 1) - אויבערנאנטפערס פון רחמי-דחשיטען, ווירט
צום אלגעמיינ-יודישען, וועט (I, 1). - פערנאנטפערס פון דעם שטען ד
אין יודישען ט. - איינע פון די פערשפרייטע און עלצטע ערשטגעבן און
אויסגעדרייטע פארשטען, פון אונזער שפראך. - בא גליקע: בעשניטען,
טויטש, געדולט, געלט, געלט, געלט, געלט, האנט, פרייטליך (אשטען די דעם-
זושע: בערעטען, דעם, געדולד, געלט, געלט, געלט, האנט, פרייטליך). -
דאס און דאס ריכטיגע אויסלעגען, נאךגעטען צו דער לעבעדיקער אויסשפראך.
ממ"ס (I, c. 1): "א פרייטליך שטייטעלע". - טויטש-הומש, I, 229: "לאה
אין א געלייטע". - אין היינטיקער ליטעראטור אונזערע ראנגעלעך ון נאך
אלין דער ד מיטן ט. - מיטענט: געלט און געלט, געלט און געלט, האנט
און האנט, א. ו. ו. - האראקטעריסטיש: דאס שארפע אויזער פון פשוט'ן יוד
ווייסט נישט ווער קיין סמכות אין דער הונדעט: "בערעט מיט אט" - זאגט א בער-
ד: טען ווער רעדענארט (אנאלאגיע צו: "לא מיט אט"), - בולש
און קאטעגאריע! - אינגאנצן גרעכט אין דיר X (לעבען און וויסענשאפט).
I, 54), וועלכער בעסערקט: "ראקט, וואו דאס יודישע ווארט אנגרייט ון מאקט
אף ד, דאס רעדען אויס די יודען דאס דאזיגען אות שארה; היצא מזה:
אומקענט, וואו דער ד און מושטש, אויבערגעגאנגען און ט, דארף מען תמיד
שרייבען דאס לעצטען אות. -

(ג) בעקלעטען (V, 3) - בעקלעטען. סיידישע קאנטעטען דעם-
שען. - אויך א גראדערשטייגט און אונזער שפראכאויסגעדרייט. - רעסל,
בא גליקע: וועגט (וועגט), געטיק (געטיק), צאנז (צאנז), שלא-
(שלא), לויקען (לויקען). - די לעצטע צוויי ווערטער שוין אנגענומען אין
מאדערנעם יודיש, - די ערשטע דער דארטען אונגעדינקט אומגעפארט ווע-
רען. - דא און געלט א רעגל, וואס איז אנשלאגט דאס אויבערנאנטפערס-
טען: וואו און יודישען קומט א, הערט מען אים שארה; קיים און נאך דא
א השיט פון ספק, קיים, הייסט עס, קלינגט דער אות גוט אזוי וויין, דארף
געשטעלט ווערען א. - ווי די לעבעדיקע האבען אפשר בעסערקט, האלט
אין מין און מען אויסלעגען אן דאס דאס דאזיגען פרינציפ (ווינשטעניקעל).
מאגנאקדוק, דערנאכטער, און ו. ו. -

45

וואריאנט.

I. אגא! הבט בצדקת עבדיך.
ווייז דער בעל-ברית האט לאססען⁽¹⁾ זיין קינד מל זיין, כדי
לקיים את מצותיך;
וא ויהא האט ער געמאלט סעודה לשמחה מיט גאנצען
הערצען.
דא פאר ווירט הקדוש-ברוך-הוא איהם בעההדען פאר אלען
שמעצען.

II. ברוך, געלאפט איסט דער בעל-ברית פאר נאָמט,
דער דן מצוה מילה לאברהם ולדורות געבאטען האָט, —
שנאמר: זאת בריתי, אשר תשמרו ביני ובינכם ובין ורעך
אחריו: המול לכם כל זכר.⁽²⁾
דן מצוה ווירט אונז לדורה דורות⁽³⁾ געמאלט⁽⁴⁾, — שנאמר:
ואף את בריתי אברהם אומר והארץ אומר.⁽⁵⁾

III. גדול, איינע גראַסע זכיה⁽¹⁾ האט דער בעל-ברית דורך זינעם
ווייז אבער? וואָן ער איהם לאססט לערנען תורה! דאָפאר
בעקאמט ער איין נוסען לאָהן,
ווייל דן תורה איסט איינע גרונדזייערע פאן דער וועלט.
דאָרום, בעל-ברית, לאסט דין וואָן לערנען אונד מעגאניער⁽²⁾
קיין געלד!

IV. דרך, דען וועג פאן הקדוש-ברוך-הוא מיססען געהן אלע
מענשען.
ווען דו מיר ווירסט נאך פאלגען, ווירט הקדוש-ברוך-הוא
דיך בענשען.

(1) X—I נאָטן אלה-בית. — (2) פערפאלט פרעפיקס גע (ו) אָנב. צו
צוב. (41). — (3) בראשית י"ו, י"ב. — (4) בראשית מ', י"ב. — (5) געדאכט. —
(6) יהושע, 51, 8. — (7) זכיה. — (8) ו' וויטער נוב. 46, III, 1. —
(9) menager (פֿר) קארגען. —

דאָרום נעמט מיניע וואָרדע! וואָהל אין אלט!
קונדעטטען⁽¹⁾, יעצונד ווירסט דו אויך בעדאכט.⁽²⁾

V. המכסה אני, ואלל איך דאָן פאר גיך פער הערען⁽³⁾, וואָס
איך מוז
דו מוססט געוועהנען דיין נאָהן, דאָס ער שטעהט אף איך
אלער פרוה.⁽⁴⁾
דאָס ער מוט געשווינד אין דער שוהל לויפֿען.
דאָמיט קענסט דו דיר דאָס גן-ערדן קויפֿען.

VI. (ה' פקד), דער עוויגע האט דך געדאכט אונד געווענענדר
מיט איין מענגליכעם געשלעכט.
ווען דו מיר ווירסט פאלגען, ווירט עס זיין פאר נאָט אונד
מענשען רעכט:
אין חדר מוסס דו דיין קינד ניין טראגען!⁽⁵⁾
דער רבי מוסס איהם בעפֿעלען, דאָס ער פֿלעיסט אמן
יהא שמיח רבא דוט נאך וואָנען.⁽⁶⁾

VII. זאת, דעס נעמט אלע בעיטע! אין אלט:
ווען דער רבי איירען וואָהן ציכטיגט⁽¹⁾, ברינגט דעס רבי
אין קינעס פערדאכט;⁽²⁾
Au contraire⁽³⁾, דעס רבי מוססט איהר בעעהרען,
ווייל ער איירען וואָהן לכבוד המקום מוט לעערען.

VIII. חקל, זיין גוימען, ממחק, ווירט געויהססט דורך דער תורה.
איהר מוסט איירען וואָהן האַלטען⁽¹⁾; דאָס ער האט פאר
נאָט אונד איך מורא,
דען וויע גראַסס איסט דיע מצוה כבוד אָב ואָם⁽²⁾ אונד שלוח הקן
גון קאָממע איך אויך אן געפֿאטטערי⁽³⁾ דאָן.

(1) ווערמער. — (2) קינספֿעטאָרן, — מענשען פֿון פֿאלק אין רוסלאנד און
פֿוילען לעגען נאך הינט אויך אויס אזוי. — (3) דערמאנט. — (4) צורעקען. —
(5) אינדערפֿון. — (6) בראשית כ"א, א'. — (7) הניטטראגען-ארינטראגען.
(8) נאָכוואָנען. — (9) בידע. — (10) שמראַכט. — (11) חשד. — (12) דאָגגען.
(13) פֿר. — (14) אנהאלטען. — (15) עשרת הדבות. — (16) הענט; קוואַטער;
קוואַטערן, קוואַטערשאַט. —

IX. יום-טוב האם? דו אן הייליגען מאג.

גאטט ווירט דין הילדען פאר אלען פלאג.
דאס ווארט געפאטמער שאן איסט אין גראסער עער?
עס מאכט אבער דען פייטער לעער.

X. כה, אזא דין? איך דיר זאגען:

געפאטמערנדע?, דו האסט איינע גראסע מצוה געטאן פאן
דען קינד אין דער שוהל טראגען.
נאך מעער, ווייל דיע גמר-מצוה פיי גאט איסט גאדער האך
געזאט, -
ווייז דו וויעטער? דאס קינד נאך הייז האסט געבראכט.

XI. פלהידיע לבני אדם, בעקאננד צו טאטען אונזערע בעריהמטען
מולה,

וועלכער בעקאמט אין נא-ערן איין גוטען שטוהל,
ווייל ער נאך דער מצוה מוסס לייפען,
פאר יעדען שריטט טוט ער זיך איין בלייב-טוב קיפפען.

XII. יודוך ה' פל מעשיך וחסידיך יברכוכה!¹

מיט גראסער כוונה האט ער געזאגט דין ברכה:
פין מחשבות אדם לפני ה' יכונה,
מיט הנהיג ופריעה מאכט ער קיינע גראסע גרונה?²

XIII. במה יוכה אדם את נשמתו?

בתשובה ותפלה וצדקה לעשות!
דארום וואלען וויר געדענקען אן אונזערע לעבען גאט
דער אויג אלע ערשאפען האט?³

XIV. ביים הילדע געהערט מאן זיך משמח צו זיין.

אום צו געבען איין שבת לאל-עליון ביי דען גוטען וויין, -
דארום וויל איך גלייך אהן העבען?⁴
אום הקדוש-ברוך-הוא איין שבת געבען

¹ האסט. - ² עהר (פבור). - ³ מי. - ⁴ קאמפערן, קוואטערקע. -
⁵ ווירער. ו' דערקלערונג צו 44 №. - ⁶ תהלים, 10, 145. - ⁷ תנזמה (י).
לשונאמקט. - ⁸ ווערדערקער (י) 9, 10 №. - ⁹ ענהעבן. -

XV. איינציגער גראסער אללמעלטיגער גאט! מצות מילה האט
דו אויג געבען?¹

אזאנע דין חסד קאנן קיין מענטש לעבען;
מיום הוולדו עד יום מוהו
אתה לא ינום ולא יישן ומשטר את נפש אדם ואת נשמתו.

XVI. להיים, פל ישבה? מסובין בכאן! רך הניטל ואלל לעבען!
הקדוש-ברוך-הוא ואלל אויג דיע זכי געבען.
דאסס דער מבשר ואלל פאלט? קאממען אונד ואלל אויג
די בשורה זאגען,
דאסס משיח וואט? קאממען אין אונזער טאגען?²

XVII. אליהו הנביא ואלל אייך היטע ביי דעם יידשען? געוועזען
זיין אין דער שוהל,
ווייז מיר איהם אייך האבען געשטעלט איינען שטוהל.
ער ווירט געהיטעטען מלאך-ברית,
ווא איינע ברית-מילה איסט, קאממט ער פאר נאנץ געוויסט.

XVIII. יעצונד וואללען וויר אייך בעשליעסען?³
דען זכות פאן אליהו-הנביא ואללען מיר גענויעסען!
ווייז נאך דער בעל-ברית מיט פרישען וויין דעם? העער געה?⁴
דען וואללען מיר זאגען: עושה שלום בסעודה, ונאמר אמן!⁵
דום-דעמטלאנד.

דערקלערונגען:

(א) בערההרען (I, 1) - בעהמען. - אייך: ווארדע (IV, 1) - ווארמען;
געווענענע (VI, 1) - געווענענע; דום (VI, 1) - טום; דו (X, 1) - טו; בעקאננד
(XI, 1) - בעקאנט. - אזוי גוט, ווי דאס דעמטשע d גוט איבער אין דו
יידשע ט. אזוי בעמערקט מען אויך אין דער ענטוויקלונג פון אונזער לשון.
ווי אין איינע ווערער, דהיינו, גוט ראט דעמטשע? איבער אין א יודי.
שע ד. - דער חילוק איז, אבער, וואס דו ערשטע ערשטונג איז איינער פון

(1) גענעבען (אנט. צו נום. 41) - (2) הוישבים. - (3) בארד (ו' דערקל.).
צו נום. 44) באלט - גוט ריכטיגער איבער די אויסשפראך פון פאלק. -
(4) ערגערליך נאכערן 30-8. - (5) יידשען-יידשען (צייטמארג: אין יידשענע
ארבעטענען). - (6) ענדיגען. - (7) וועט (?) - (8) אהערגען. - (9) פארטרייב
אפ'ן סוף פון קדיש. -

די גרונדגעזעצן אין דער אויספירונג פון יודיש - די צווייטע, דאסענען, - ס'זינט א פארשפרייטונג פארטראגן. - אין דעמאלטסענען ליד בענגענענען ס'ר, לעבען די פארדארבעטע, אויך די ריכטיגע פארמען: הוהטען (IX, 2), (V, 1); כוה, (V, 3; VII, 4; XI, 4). - בא גליקעל: וועגנען (וועגנען), געראקערט (געראקערט), געוואנד (געוואנד), געשאנד (געשאנד), געמינד (געמינד), טרוקענד (טרוקענד). - בכלל, דאס ווי, וועגנען פארטראגן איז יודישען פון דעמיטען אפערטעסענדעקע ווערטער מיט א דאסענען. (L. c., X, 1; שווערד - Schwert, בארד - Bart). - אין דער ברעסלע שער דעמיטען מילארט אויך d אפערטען פון t - איינע פון די פערטראגן-סען ערשטענען (פארדער - פארטער, סאדער - סאדער, נאך - נאך, און ו. ו. - ונה: "Am Urqell", V, דיר א. פאסט).

(ב) "צוגאד" (IV, 4) - איז, יענע. - אין ווארן וואנט סען דר-הויב: אצור, אצורערט, אצורערט, איזערט. - אין פירען: איזערט, איזערט, איזערט, איזערט, איזערט. - אין לויט: איזערט, איזערט, איזערט, איזערט, איזערט. - אצור. - בא גליקעל (מיט: VII): איזערט, איזערט, איזערט, דערט. - ענדלך בא די דעמיטען: וועגנען, געוואנדער (מיטענדערטען); יעסענדער, וועגנען (נדערטען) און פירטענדערטען געטונגען און גרוכענע-האנען; וועגנערט (מיטענדערטען). - דאס דעמיטען, (ע) וועגנערט, טרעפט ויך וועטן 15-טען יארהונדערט. בא הענטען סאג - אפערטען.

(ג) וועגנען אליהו הנביא אין יודישען פאלקסלייגען: ונה, אליהו הנביא האט געשלאסען ווען ערדיש לעבען אום אין א פערקאטש, כוה צוויי פערקערט געשפאנען, אפערטען ארויפגעפארען, האט ער נאך גיטש אפערטען ווען פאלק אפערטען. פארטראג געווען איז געלעבט. העטען, ווען ער בערגעט יעדענען און אויסנאם אזוי צו וועגנען אפערטען וועגנען, העט גוט געוועזענערט; אבער גוט איינעם האט ער ויך שוין געוועזען. אום פאר א גאנצען סבבה צו ווערענען, טרויסטען אין די לויטען אדער און רעדען צו תשובה... ער קומט אויך, די ארומעליט ווערען עלענט צו לינדערן... אליהו איז א גליקערענער... אליהו הנביא פאלט בא קיין ברית, מווערט פאר אים וואנער א באווערען שטול צוגענויט, רעכטס פון סאדערק, און איידער מ'לעגט דאס קינד אפ'ן לעגענעם שוים, ווערט עס געדענט אפ'ן אליהו'ס שטול. ער געלעבט ויך אבער אויך בעה די נשמה פארלאזט דעם קערפער... שבת-יו-נאכטס איז ער נאך פערווארפען מיט ארבעט. די רשעים ווערען צוריקגעברויך אין נהום ארען פון דעם איינבארג, אפ'ן וועלען ווי האבען די 24 שבת-שעה אין די פערבראכט (2). - בא דער געגענהעט פרוכט ויך אליהו הנביא איינענען נשמה ארויסצורעסען פון די הענט פון די פאגנען; אפאל געלעבט עס אים. 'נישט קוקענדיג דערפאר, געלעבט ער נאך נאך ציט, דאס און דאס'

(1) בנימין-ואב סי 56 ער (וועגל), אליהו הנביא, (אם-אורקווער VI, 11 אין 42) - (2) ו' ס'ס, ווינעסלינגער, 108 (אם-אורקווער, איינפאג).

א פרום הייז צו בעוועגן, באווענדערט יענען, וואו ער'סען ארומים וועגן שבת כהם מיט געוועזען. מיטסען פאג'ס קלענעסען קינד און א סימן, אז ער איז דא אין שטוב... אבער ערשט און דער צוקונפט וועט אליהו הנביא אפוועקען ווען גאנצע מענטשען. דער מען פאר משיח'ס קומען (2) וועט ער אפערטענען אפ'ן העלסטען בארג און יהודה; ער וועט דארט בעקלענען דעם גודל פון ווען פארטראג איז דערנאך אין א גרויסען שווער בלעזען, - די תקיעות וועט סען איבער דער גאנצער וועלט הערען. די צדיקים וועלען ויך - צעניווערען, און איבער א פאפולערער ברוק און גליקליך ארומערסען קיין ארץ-ישראל...

№ 46.

צווייטער וואריאנט.

I. אנה הבט בעדקת עבדך, ווען דער בעל-ברית האט לאסען ווען קינד מ'ל ווען, פרי פקיים מצותה;

דען די מצות מילה איזט ביי נאטט ווער געלאזט; דארום געהען ס'ר, ישראל, די מצוה גאנץ וואהל אין אלט.

II. ליעבער בעל-ברית, דו מוססט אפערטען דען לעבען נאטט געטענען (3).

דער דיר האט געטאן אין בן-זכר שענקען; מיט תורה, מצות מוס דו דען וואהן מהיום והלאה אויך ציערען, - דאדורך קענען ער דין איבער הונדערט יארה אין גען פירערען.

III. פלל גרול בתורה: ברא וזה אבא (4).

דארום מוס דו, בעל-ברית, דען וואהן אהן האלמען.

דאסס ער האט פאר נאטט מורא.

דאדורך ווערט ער האלמען די געבאט

(1) דערפאר געזיט ויך ס'פאלט VIII אין גוט. 11. - (2) הער'ס דערקלערט ויך ד' ראלע, וואס אליהו הנביא שפילט אין די נאט פון אברהם'ס (3) אייבער, נאכער: 8-13, 15, 16, 19, 23.

(4) געדענקען (וזה דערקלערונג צו: 44), - (1) סנהדרין. 104-105. ברא מוכי אבא, אבא לא מוכי ברא.

פאן דען הייליגן גראססען ליבען נאטט,
דער איהם פאר אלט מאנע ערשאפען האט.

IV. מה יעשה אדם ביום שמתו? תפלה וצדקה לעשותה.

אין נאטטס נאמען ווער איך דיע מוטטער מיט רעם קינר
בעגראססען!
מיט רעם פח שם שלשי ווער איך דען שטן אונט (רע
ליטיות) צו רייסען.
מיט רי שמות, דיע דא אויס געהן (אויס דעם פסוק, שמע
ישראל,
רוף איך אהן די פועהר מלאכים - מיכאל, אוראל, רפאל,
גבריאל,
ראסס ויע זאלען קאממען צו הימען דיע מוטטער מיט
דעם קינר

פאן אלע פועהר זימען, מיט דער הולף
די שכינה, דיע (אויף דיע חלמת הקודש מיט זינע פועהר
מלאכים,
זאלען די קינרבעטערן אונד דאס קינר פאר אלעם בעזען
בעדיטען אונד בעוואהרען,
אלס ווע אינווער אבות אין מצרים, דיע וואהרען (פועל
שארען)

אמן וכן יהי רצון
דרום-דעטשלאנד.

דערקלערונגען:

(א) IV, (י) בעגראססען. - אונט מן בשווערונג. - בש די דעם-
שיטע יידען וואס מען אויך:

איך וויל דיר בעקריטוען,

נאטט ואללעס האווען ... און ו. ה.

ערד: איך סך איינען קריט, דען נאטט בעהמם ... און ו. ה. - שווד

(י) ו ווטטער די דערקלערונגען. - (א) אנד. - (ב) אויס געקע-
קמען-טרויס, שטאמען. - (א) העלע. - (ב) וועלע וועגן נעווערען. -
(ג) מתנות (דעמיוט).

(יידישע פארקלערונגען, פראנקפורט א. מ. און לעפציג, 1714) ברענגט
אונט נאטט: איך מאלע איינען קריט, דען נאטט וואס האט נאטט
בעגראססען - אונטעמען מיט א קריט. - פארצייטען, אונטעמען די העט-
פונקט קראסערן און צו ווערן, און א ווערט און נאטט געלעבט אונטעמען.
פאליטען מען געברויכען און שרייבען ארעלע (א קריט). - און דרום-דעטש-
לאנד ווערט, קריט אונטעמען דעם: נאטט, - דערפון שטאמט אונדער, נאטט
(א פאלע, אטעווען).

(ב) IV, (ג) (בת שם שלשי). - דיד. מ. גרונדוואלד (מיט III)
דערפונט, אונדעם מיטט מען די קריסטליכע טרייטעט. מ. ש. ווינענדיגער
(העבר. ביבל. 1863, 121) האט געזעהן און יידישע קריטען די אויפשוואם
הוישע בן פנדרא. - דיד. ה. ב. דע ווינענדיגער אונטעמען אונטעמען אונטעמען
סדר תקינת שופר. שטייט דאס דעמליך, לעבען אונטעמען קריטען נאטט.
אויך, י. ש. ו. ... דיד. ווינענדיגער (דרום-דעטשע קריטען) האט געזעהן
יידישע קריטען מיט קריסטליכע תפלות, און, פערקערט, קריסטליכע - מיט
יידישע. א באוונדער מן פראקטישקעט און רעליגיעזע ענינים! וואונדער
דעזען אונטעמען עולם-הבא, נאטט מען א חגיגה-לע און אהער, און אהן. - אונטעמען
דאס אויך עפעס ווערט? פון וואסען קען מען וויסען? האט אונטעמען געזעהן
א פונקט יידען. אלעמען ווי דאס א קריסטער (אויף דעזען א וואונדער
אונטעמען). און דאס שטאמט אונטעמען (דעטשלאנד) אונטעמען נאטט,
ווינענדיגער. אונטעמען רביצין די לעצטע האט אונטעמען און אהן ווער ווער
אונטעמען, און אונטעמען אונטעמען אונטעמען אונטעמען אונטעמען
בעדע נאטט. - האט אונטעמען דערקלערט די נאטטען פאליטען. דעזען
רביצין האט אונטעמען אונטעמען א קריט, אונטעמען און און און און און
געזעהן דעם.

(ג) לינדט - דער נאטט פונדירט אויך און די שווער-העלעווען.
דאס ווערען אויסגעטאנען אין ציטער, וואס א קריסטען לינדט. -
לויטן יידישען פארקלערונגען, היטען דעם מלאכים, מיט, סאטט, סאטטליך
(און די שווער-העלעווען שטייען נאך צוויי: מיט און סאטטליך), דאס געזעהן.
דעזען קינר פון לינדט. - און פאליטען און און דרום-דעטשלאנד פארט
אונטעמען, און די מלכת-שבת קומט דערשטיקען די שווער-
עומעלעך (י).

(א) א. י. ביזב' נאטט. יידישע סאטט (הויפט-טעם II, 256). -
(ב) אויס הויפט-טעם אונד העקסענליך (מיט V, 60). -
(ג) ד. א. מ. ווינענדיגער (דער טאטט מיט די בנים).

№ 47.

דער מנינהור (י).

מיר דאנקען און לויבען דיר, שארקער העלד;
 דו פערלאזט נישט קיין ווערמיל אונטער דער ערד,
 דו ערנערסט די נאנצע וועלט, -
 אלעס איז פון דיר בעשערט!
 וועמען פאררעדן און וועמען לירען,
 וועמען פרנסה צום נעגער,
 וועמען גליק און וועמען אומגליק,
 און וועמען דו מאכסט בלינד.
 וועמען יארען און וועמען פערלירען,
 וועמען נומס און וועמען שלעכטס,
 וועמען דארבען און וועמען שטארבען,
 און וועמען דו פערשטערסט דאס לעבט.
 וועמען הכנסה און וועמען פרנסה,
 און וועמען, נעבעך, פליין...
 האטס רחמנות מיט ישראל,
 שענקסט א נדבה א בלינדען מאן!

נשליציען.

ב. ה. זענעל. קא.

№ 48.

מינט נישט, אז נאָט שלאָפט;
 דער שלעכטער ווערד נעשטראפֿט,
 דער גוטער ווערד באַלוינט, -
 קיינער ווערד נישט פֿערשווינט!

נשליציען.

ב. ה. זענעל.

(1) לירע פון בלינדע וועלען קומען אויך אין ווינטערדיקע אָפּטוילונגען -
 דאָס שטעל אויך אַרען צוריק דער שטארקער רעליגיעזער שטומענער.
 (2) דער פֿעררעכטער האָט דאָסוועלביקע ליר אָפּגעדרוקט אין פּוילישער
 איבערזעצונג (און ווען בוכעל: מאַטעריאַלען צו עטנאָגראַפֿיע פֿון די מורח-
 נאָרנישע יודען. - קרטיק, 1893).

№ 49.

I.

עס איז נישטאָ קיין וואָס נאָם,
 ווי אינער נאָם;
 אין פֿארהינג!
 עס איז נישטאָ קיין וואָס מלך,
 ווי אינער מלך;
 אין פֿארהינג!
 עס איז נישטאָ קיין וואָס הערשער,
 ווי אינער הערשער;
 אין פֿארהינג!
 עס איז נישטאָ קיין וואָס העלפֿער,
 ווי אינער העלפֿער;
 אין פֿארהינג!
 אין פֿארהינג!

II.

ווער איז נאָך אזא נאָם,
 ווי אינער נאָם?
 מיט פֿארהינג?
 ווער איז נאָך אזא מלך,
 ווי אינער מלך;
 מיט פֿארהינג?

פֿאַטשענען.

ווי אינער מלך?

מיט פֿארהינג?

ווער איז נאָך אזא הערשער,

ווי אינער הערשער?

מיט פֿארהינג?

ווער איז נאָך אזא העלפֿער,

ווי אינער העלפֿער?

מיט פֿארהינג?

III.

מיר וועלן לויבן אינער נאָם -
 נודה פֿארהינג!
 מיר וועלן לויבן אינער מלך -
 נודה פֿארהינג!
 מיר וועלן לויבן אינער הערשער -
 נודה פֿארהינג!
 מיר וועלן לויבן אינער העלפֿער -
 נודה פֿארהינג!
 פֿ. גראַנבאָרג.

№ 50.

I.

יודעניו, וואָס שלאָפֿסטו? - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.
 עס איז שוין צייט מודה זאָגן! - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.
 עס איז שוין צייט מה-טובו זאָגן! - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.

ניס קיין מודה, נישט קיין מה-טובו, נאָר נעשלאָפֿן!

מיט וואָס לעבסטו אָף די וועלט?

אין מיט וואָס וועסטו קומען אָף יענע וועלט?

(1) פֿאַטשענען בערעכענעט פֿון דער תּפּלה, אין פֿארהינג (תּפּלה ישראל,
 ביידער מיט רוס, איבערזעצונג פֿון ג. ל. פֿישין. - וואַרשא, 1894. - 322).

II. יירעניו, וואס שלאָפסטו? - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.
עס איז שוין צייט ה'רדו דאוונקען! - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.
עס איז שוין צייט שחרית דאוונקען! - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.

ניט קיין מודה, ניט קיין מה-מובו, ניט קיין הודו, ניט קיין
שחרית, נאָר געשלאָפֿן!

מיט וואָס לעבסטו אָף די וועלט?
אין מיט וואָס וועסטו קימקען אָף יענע וועלט?

III. יירעניו, וואָס שלאָפסטו? - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.
עס איז שוין צייט מוסף דאוונקען! - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.
עס איז שוין צייט מנחה דאוונקען! - איינס, צוויי, דריי, פֿיר.

ניט קיין מודה, ניט קיין מה-מובו, ניט קיין הודו, ניט קיין
שחרית, ניט קיין מוסף, ניט קיין מנחה, נאָר געשלאָפֿן!

מיט וואָס לעבסטו אָף די וועלט?
אין מיט וואָס וועסטו קימקען אָף יענע וועלט?

רעכענע, (בלויבער פאָוויסט, וואַרש. גוב.)
ל.ד. באַוס.

№ 51.

דער הייליקער שבת ניט שוין אוועק,
עס קומט שוין אָן די וואַנדיקע מענ.
די נשמה יתירה פֿארלאָסט נישט אינעם גוף,
ביוואַנט זי קומט אין הימל אַרױף.
דרום וועט, פֿירערעך איז אין מצוה אַ גרויסע,
אז יעדער וואָל טרינקען אין אַינע שניינע בוסה.
באַלײַץ? רעם שבת, טרינקט שוין מיט קראַש!
אין ווינט איך אלע אַנימע וואָך דערבאַ!
אוי, שבת! אוי, שבת! שרייט, פֿירער, אלע!
פֿאַר אינעם געזונט, פֿאַר אינעם גלייבסטע בלע!

(1) ענליך ליר באַ גייט. № 27

(2) באַרײַט - באַרײַטען וו (סעציע) פֿיליט-יודישע פֿאַרם פֿאַר
איינפֿירטאָר. (3) קראַש.

א נאָנצע וואָך וועהן זיך שוין מער נישט!
באַלײַץ דעם שבת, טרינקט שוין מיט אַינע קראַש!
אין ווינט איך אלע אַנימע וואָך דערבאַ!
דערקע, ריפּע, (גראַדווסקער פֿאָוויסט, וואַרש. גוב.)
וסף האַמבערג.

№ 52

I. איך, אברהםל אברהםל - כּיין דעראַסען! נעשטאָנען,
אין האָב געהערט אַ קול - די מאַמע-רחל איז אַראָסגעגאַנגען.

II. איך האָב נישט געוויסט, וואָס מ'מיט מיינען.
אין צדוק'ל, אברהם-יצחק דער קליינער:

III. - אברהםל, אברהםל מאַנע רייד וואָלן גיין אין דאָני אַוירן
אַראָן:

מ'טאָר נישט זאָגן - ער! איז אימגעראַכט; ער איז איינס.
נערעכט!

IV. אפֿילו איך וועל זאָגן: פי אַמה שומע,
אין האָב נישט מורא פֿאַר דעם שטן הבוראָ.

טרויעק באַווסט, 14 יאָר
מאַטשעווי.

№ 53.

I. באַח סקאָואַל ראַנאָ ווסטאָס, ראַנאָ ווסטאָס!
אין רוקן פֿאַמיוואַס, פֿאַמיוואַס.

(1) דרויסען. - אין פֿילען ווערט דער וויינער דעפֿטאַנט וו איינעם שפּראַך.
כּען וו דער האַרטיקער וואַקאַל אַ (פֿאַקען, בער, אָס, טראַס - טשעכיש: פֿויקען,
בויך, אויס, אַרויס). (2) צדוק'ל (?). - (3) אין דער קליינער - "אני רבֿתי".
(4) באַס. - (5) די ווערטער פֿון דער טאַטע-רהל.

(6) די רוסישע צייטווערטער מיט אַ מ' אפֿין סוף. - איינפֿירטאָר וויר. חז!
ס'רוסישע "טש" - (7) גאָט האָט געהייסען פֿירן אַפֿשטיין. - (8) אין די הענט
וואַקען.

II ארוקן פאָמיוואַט, פאָמיוואַט -
אין מודה-אני ראסקאזאט⁽¹⁾, ראסקאזאט.

III א מודה-אני ראסקאזאט, ראסקאזאט -
אין מלית ותפילין נאקלאדאט⁽²⁾, נאקלאדאט.

IV א מלית אין תפילין נאקלאדאט, נאקלאדאט -
אין מה-טובו נאטשינאט⁽³⁾, נאטשינאט.

V א מה-טובו נאטשינאט, נאטשינאט -
אין ברוך שאמר צעלאָוואַט⁽⁴⁾, צעלאָוואַט.

VI א ברוך שאמר צעלאָוואַט, צעלאָוואַט -
אין ברכו נאחלאט⁽⁵⁾, נאחלאט.

VII א ברכו נאחלאט, נאחלאט -
אין קריאת-שמע וויקריטשאט⁽⁶⁾, וויקריטשאט.

VIII א קריאת-שמע וויקריטשאט, וויקריטשאט -
אין שמונה-עשרה פראמאָ סטאט⁽⁷⁾, פראמאָ סטאט.

IX א שמונה-עשרה פראמאָ סטאט, פראמאָ סטאט -
אין עלינו וויפלאָוואַט⁽⁸⁾, וויפלאָוואַט.

X א עלינו וויפלאָוואַט, וויפלאָוואַט -
אין ראמאָי פאָסטופאט⁽⁹⁾, פאָסטופאט.

XI א ראמאָי פאָסטופאט, פאָסטופאט -
אין נימנאָשקו וואַטקא וויפלאָוואַט⁽¹⁰⁾, וויפלאָוואַט.

XII א נימנאָשקו וואַטקא וויפלאָוואַט, וויפלאָוואַט -
אין דאָ לושקו פראמאָ סטאט⁽¹¹⁾.

שמה לעזון, חלק.

N N, קרעמערין, וואַלדער נח.

(1) דערצאלען. - (2) לענגן. - (3) אנהייבן. - (4) קישען. - (5) בוקען. -
(6) אויסשרייען. - (7) גלייך שטיין. - (8) אויסשרייען. - (9) און אהיימגיין. - (10) און
טובקל בראנגען אויסשרייען. - (11) און אין בעט ארעין גלייך ילאָפּען. -

№ 54.

וואַריאנט. (1)

I שבת ראנאָ יאָ (ווסטאָוואַט)⁽¹⁾
טאָי וויבית-מדרש פּרוביהצוי⁽²⁾.

טאָי-דאָ-דאָי, דאָי-דאָי, דאָי-דאָי,
טאָי-דאָ-דאָי, דאָי-דאָי, דאָי-דאָי⁽³⁾.

II יאָק (יבית-מדרש פּרוביהצוי),
מלית-תפילין נאדוואַט⁽⁴⁾.
טאָי-דאָ-דאָי - און נ. וו. (וויאין I)

III מלית-תפילין נאדוואַט,
טאָי מה-טובו נאטשינאט⁽⁵⁾.
טאָי-דאָ-דאָי, - און נ. וו.

IV יאָק מה-טובו יאָ קאָנטשאט⁽⁶⁾,
דאָו סראָו נאטשינאט.
טאָי-דאָ-דאָי, - און נ. וו.

V אין יאָק דאָו יאָ קאָנטשאט,
ברוך שאמר גאטשינאט.
טאָי-דאָ-דאָי. - און נ. וו.

VI ברוך שאמר יאָ קאָנטשאט,
טאָי ישתבח נאטשינאט.
טאָי-דאָ-דאָי, - און נ. וו.

VII יאָק ישתבח יאָ קאָנטשאט,
קריאת-שמע וואַטקא⁽⁷⁾ נאטשינאט.
טאָי-דאָ-דאָי, - און נ. וו.

VIII מילקעין קריאת-שמע יאָ קאָנטשאט.

(1) קלוגרומיש. - (2) שבת פרו שטן אין אָף. - (3) קום צו לויפּען. -
(4) דעם צווייטן 2-מאָל. - (5) וו. - (6) סו-אָן. - (7) הייב-אָן. - (8) ענדונג. -
(9) תיבה. - (10) נאָר. -

יא שמונה-עשרה נאמשינאיו.

טאי-דא-דאי, - און ג וו.

IX. יאק שמונה-עשרה יא קאנטשאיו.

טאק עלינו נאמשינאיו.

טאי-דא-דאי, - און ג וו.

X. יאק עלינו יא קאנטשאיו.

טלית-תפלין ראדיוואיו.

טאי-דא-דאי, - און ג וו.

XI. טלית-תפלין ראדיוואיו.

טאי דא מקוה פריבנהאיו.

טאי-דא-דאי, - און ג וו.

XII. יאק דא מקוה פריבנהאיו.

סעבע ראברע יא קופאיו.

טאי-דא-דאי, - און ג וו.

XIII. יאק יא סעבע וועקופאיו.

יא דא נאמו פריבנהאיו.

טאי-דא-דאי, - און ג וו.

XIV. יאק דא דאמו פריבנהאיו.

יא הארילקע וועפנוואיו.

טאי-דא-דאי, - און ג וו.

XV. יאק הארילקע וועפנוואיו.

זארא ספאטע יא ליאהאיו.

טאי-דא-דאי, דא-דאי, דא-דאי.

טאי-דא-דאי, דא-דאי, דא-דאי.

ביעלזערקעו, (קעוו, נוב.) ד. טהטעל

(1) טי-אויס - (2) באד איך מיך אויס ווי ס'דערף צו זין. - (3) טינגעל
אויס בראנען. - (4) תיבה לעג איך מיך שראפען. - (5) בוס. -

55. א

I.

שיקס דער האר א פאָר אין וואַלד אַראָן, (1)

א פאָר אין וואַלד אַראָן, -

ער זאָל די עפּו ראָסן, (2) ער זאָל די עפּו ראָסן.

פאָר (3) וויל נישט עפּו ראָסן.

עפּו וויל נישט פאַלן, (4) אין עפּו וויל נישט פאַלן.

II.

שיקס דער האר א קעציע אין וואַלד אַראָן.

א קעציע אין וואַלד אַראָן, -

ס'זאָל דעם פאָר דראַפּען, (5) ס'זאָל דעם פאָר דראַפּען.

קעציע וויל נישט פאָר דראַפּען.

פאָר וויל נישט עפּו ראָסן.

עפּו וויל נישט פאַלן, (6) אין עפּו וויל נישט פאַלן.

III.

שיקס דער האר אַנ' ינטיע (7) אין וואַלד אַראָן.

אַנ' ינטיע אין וואַלד אַראָן, -

ס'זאָל דאָס קעציע באַסן, (8) ס'זאָל דאָס קעציע באַסן.

ינטיע וויל נישט קעציע באַסן.

קעציע וויל נישט פאָר דראַפּען, (9) און ג וו. (10) אין II

(1) אין רעדען קלינגט די שורה אזוי: „שיקס דער האר פאָר ריין וואַלד אַראָן.“ - פאָר א וואַקאל דעסט ויך די שלום-ר אָפּ פון פרינציפּען וואָרס און נישט ויך צענויף מיט'ן פאַלגעדיקען.

(2) עפּעל ריטען. - באַסן - בייסען (III, 2).

(3) פאָר א קאָנסאָנאָנט פאַלש די שלום-ר לנמרי ארויס.

(4) פאָר א קאָנסאָנאָנט וואָרס די שלום-ט פּערשונגען; פאָר א פּערשונגען וואָרס די שלום-ט פּערשונגען.

(5) פאָר א קאָנסאָנאָנט וואָרס די שלום-ט פּערשונגען; פאָר א פּערשונגען וואָרס די שלום-ט פּערשונגען.

(6) פאָר א קאָנסאָנאָנט וואָרס די שלום-ט פּערשונגען; פאָר א פּערשונגען וואָרס די שלום-ט פּערשונגען.

(7) „ינטיע“ - די ה וואָרס אין וואַרשא נישט אויסגעשראָפּען. דערפאַר באַסן קומט פאָר דעם וואָרס: א וואַלדקלאַנג - ג אין אַרטיקל, (א), און א שלום-ט אין „נישט“.

IV.

שיקט דער האר אַ שטעקיע אין וואַלד אַראָן.
אַ שטעקיע אין וואַלד אַראָן, -
ס'זאָל דאָס ינטיע שלאָגן, ס'זאָל דאָס ינטיע שלאָגן.
שטעקיע וויל נישט ינטיע שלאָגן,
ינטיע וויל נישט קעציע באַסן, - און ג. וו. (זיי אין III)

V.

שיקט דער האר אַ פֿיגאַר אין י וואַלד אַראָן
אַ פֿיגאַר אין וואַלד אַראָן, -
ס'זאָל דאָס שטעקיע ברענגען, ס'זאָל דאָס שטעקיע ברענגען.
פֿיגאַר וויל נישט שטעקיע ברענגען,
שטעקיע וויל נישט ינטיע שלאָגן, - און ג. וו. (זיי אין IV)

VI.

שיקט דער האר אַ וואַסאַר אין וואַלד אַראָן.
אַ וואַסאַר אין וואַלד אַראָן, -
ס'זאָל דאָס פֿיגאַר לעשן, ס'זאָל דאָס פֿיגאַר לעשן.
וואַסאַר וויל נישט פֿיגאַר לעשן,
פֿיגאַר וויל נישט שטעקיע ברענגען, - און ג. וו. (זיי אין V)

VII.

שיקט דער האר אַנאָקס אין וואַלד אַראָן.
אַנאָקס אין וואַלד אַראָן, -
ער זאָל דאָס וואַסאַר טרינקען, ער זאָל דאָס וואַסאַר טרינקען.
אָקס וויל נישט וואַסאַר טרינקען,
וואַסאַר וויל נישט פֿיגאַר לעשן, - און ג. וו. (זיי אין VI)

VIII.

שיקט דער האר אַ שוואַט אין וואַלד אַראָן.

י' אין דער אויסשפראך: "פֿיגאַר ריין". - י' פֿאַר אַ קאָמפּאָזיציע
זי ר פֿאַרלירט. --- י' וואַסאַר ריין.

אַ שוואַט אין וואַלד אַראָן, -
ער זאָל דעם אָקס שטעלן, ער זאָל דעם אָקס שטעלן.
שוואַט וויל נישט אָקס שטעלן,
אָקס וויל נישט וואַסאַר טרינקען, - און ג. וו. (זיי אין VII)

IX.

שיקט דער האר דעם מלאך-המות אין וואַלד אַראָן.
דעם מלאך-המות אין וואַלד אַראָן, -
ער זאָל דעם שוואַט שטעלן, ער זאָל דעם שוואַט שטעלן.
מלאך-המות וויל נישט שוואַט שטעלן,
שוואַט וויל נישט אָקס שטעלן, - און ג. וו. (זיי אין VIII)

X.

נישט דער האר אַלעין אין וואַלד אַראָן,
אַלעין אין וואַלד אַראָן, -
ער זאָל דעם מלאך-המות שטעלן, ער זאָל דעם מלאך-המות-
שטעלן.
מלאך-המות וויל שוין שוואַט שטעלן,
שוואַט וויל שוין אָקס שטעלן,
אָקס וויל שוין וואַסאַר טרינקען,
וואַסאַר וויל שוין פֿיגאַר לעשן,
פֿיגאַר וויל שוין שטעקיע ברענגען,
שטעקיע וויל שוין ינטיע שלאָגן,
ינטיע וויל שוין קעציע באַסן,
קעציע וויל שוין פֿאַר דראַפּען,
פֿאַר וויל שוין עפּו ראַסן.
עפּו וויל שוין פֿאַר, אין עפּו וויל שוין פֿאַר.

פ. שוואַט.

וואַסאַר.

56. א

ווארענט.

I

גאט אט אראנגעשקט אים פאע י אין וואלד אראן. -
ואל די עפל ראסן, ואל די עפל ראסן.
דער פאע וויל ניש די עפל ראסן,
עפל וויל ניש פאלן, עפל וויל ניש פאלן.

II.

גאט אט אראנגעשקט אים הינט אין וואלד אראן. -
ואל דעם פאע באסן, ואל דעם פאע באסן.
דער הינט וויל ניש דעם פאע באסן
דער פאע וויל ניש די עפל ראסן
די עפל ווילן ניש פאלן, די עפל ווילן ניש פאלן.

III.

גאט אט געשיקט אים שטעקן אין וואלד אראן. -
ואל דאס הינטל שלאגן, ואל דאס הינטל שלאגן.
דער שטעקן וויל ניש דאס הינטל שלאגן,
דאס הינטל וויל ניש דעם פאע באסן. - און נ. ו.

IV.

גאט אט געשיקט אים פיער אין וואלד אראן. -
ואל דעם שטעקן פערברענגען, ואל דעם שטעקן פערברענגען.
דאס פיער וויל ניש דעם שטעקן פערברענגען,
דער שטעקן וויל ניש דאס הינטל שלאגן. - און נ. ו.

V.

גאט אט געשיקט אים וואסער אין וואלד אראן. -
ואל דאס פיער לעשן, ואל דאס פיער לעשן.

(י פיער.

דאס וואסער וויל ניש דאס פיער לעשן,
דאס פיער וויל ניש דעם שטעקן פערברענגען. - און נ. ו.

VI.

גאט אט געשיקט אים אקס אין וואלד אראן. -
ואל דאס וואסער אסטרינקען, ואל דאס וואסער אסטרינקען.
דער אקס וויל ניש דאס וואסער אסטרינקען,
דאס וואסער וויל ניש דאס פיער לעשן. - און נ. ו.

VII.

גאט אט געשיקט אים שוחט אין וואלד אראן. -
ואל דעם אקס שאכטן, ואל דעם אקס שאכטן.
דער שוחט וויל ניש דעם אקס שאכטן,
דער אקס וויל ניש דאס וואסער טרינקען. - און נ. ו.

VIII.

גאט אט געשיקט דעם מלאך-המות י אין וואלד אראן. -
ואל דעם שוחט שאכטן, ואל דעם שוחט שאכטן.
דער מלאך-המות וויל ניש דעם שוחט שאכטן,
דער שוחט וויל ניש דעם אקס שאכטן. - און נ. ו.

IX.

גאט איז אים אראן אין וואלד אראן. -
דער מלאך-המות וויל שוין דעם שוחט שאכטן,
דער שוחט וויל שוין דעם אקס שאכטן,
דער אקס וויל שוין דאס וואסער טרינקען,
דאס וואסער וויל שוין דאס פיער לעשן,
דאס פיער וויל שוין דעם שטעקן פערברענגען.
דער שטעקן וויל שוין דאס הינטל שלאגן,
דאס הינטל וויל שוין דעם פאע באסן,
דער פאע וויל שוין די עפל ראסן,
די עפל ווילן שוין פאלן, די עפל ווילן שוין פאלן.
וסף רעזומעלד.

רעדעס.

(י און אויסשפראך: פלאך-הכא).

№ 55-56 - פאלקס, חד-נדיא.

פאלקס נאך סילישע-רוסישע געבט גענומען פון קינדע-נאכאיינעם מעשה'דיק.

אין דער פסח-רוק, חד-נדיא - אין פאקטישער פארם ארויסגעפירט די אידעע פון עניש: ס'קענען אפגעקומען ס'צוגעלע, - אין נעקסטע דע- ראף'ע ה'נמעלע. קיין שרעקליכן בלייבט נישט אנגעשטראפט, אין וואסער פארם אין צוליב וואסערע סבות עס וואר נישט געטון דערפון, - אפ'ן ה'נמעלע געק- סען א שטעקערען דערנאך, אפ'ן שטעקערען - אפ'ן פערער, אפ'ן פערער - א ווא- סער, און אזוי ווייטער, ביזן פאנאמאטישען סוף, ווען דער הקדוש-ברוך-הוא שפאלט דעם סלא-הסות אליו, - אזויס פויט! - אינעם סוף גלויבט ביי א... די אידעע פון די אויפגענומענע צוויי לידער:

... די אידעע - איין נאנצטע, און דער בורא - זיין נשמה. דער סאג- בינער ווארען פון באשעפער - די אלגעמיינע און איינזאנדיקע אידער פון יארען סאט. אימלעכע ערשענונג, וואס דאס געט'ן וואס נאך אט אפגענומען פון איינעם אונדערמאנען קען רצון, וואס רונגט-ראד'ן ארץ אין יט. זינערדוק דער הויך, דער אנהערב און דער סוף פון אלעס, וואס עקוויסירט.

דער אויפערשטער האט באשעפ'ן, - ארטיגשע און וואלד ארטיג- פאפעלבוים, א פויגל, א הונטל, א שטערן, א פערער, א וואסער און א ווא- און א ווא, ר. ה. פ. מיני לעבדיקע וואסען און מיינע שטערן, און יעדע ערשטענע האט א באוועגלעכע צור, א באוועגלעכע אפגאב בעקומען. מיט אפער גאך געמיינע געווען דעם דאזיג-עולאם דונערדיק ווארט, דער אפגענומענע- מער סדר וואס וואס ער ווארען, עס וואר אנהערבן פאקטישע אידעע דער מעשה- ניס, וואס באשטייט פון איינענדרוק צאל צאנען דערפאלק: איינס פער- סטעפאס איינצווייטע און ברענגט עס און בעוועגונג.

און, ווי דער, דעם בייבול'ס וואלען - די אויסשליסליכע, אליינער- שטערדיקע ספיריטועלע פון נאנצטע יט, - האט שוין ארץ אונטער דער ווא- זיין גערעכטעניג, אלץ איז א סוף. אונדער מענשיש איז וואס וואס א סוף שטערן, אונטערעם, נאטורלעכע, פערנוכטונג, - קען וואס איז אפער נישט ווא- קערדיק: אזוי איז דער פערלאנג פון השמית-בדך, און נישט סוף, סוף אונדער סודער ראוה, קאנען מיינע וואס וואס.

(וואס סוף ארם, אונדער לעבן, 1910, פסח-נומער) די פאלקס, חד-נדיא נאכערס צו די סאטע-ע-צאט און סאטע פער- ספיריטועלע יידישע לידער. נישט קיין יידיש שטעמלע, וואס איז וואס די גרעניצירטע פאקטישע נישט גענומען.

דער אונטערשיר צווישען די ווארטשען און ספיריטועלע נישט קיין גרויסער: א ספיריטועלע מער, א ספיריטועלע ווענער; אונדער איינדרוק, אונטער- דער ווארט.

אין ווארטשען - בא גיט. (№ 125). אונטערשטע: לידער און דעסערעקטן מאטיוו ווענע אונטערשטע פערשטע איד צווישען די דעם שישע פאלקער.

אין, אונדערשטע, V, 108, ברענגט דער אדערט הערמאן פאסס א ווארטשען, וועלען, לויט זינע ווארטער, איז אין ברעסען איינערס קינה קען אפ אויסגענומען. דער אנהערב פון דעם רעמיינען ליד:

דע שיקט דער הער דען יאנען הוי: ער יאנען דען האפער שטערן.

דער יאנען שטערט רען האפער נישט וואס קאמט נישט וועדער נאך הייט.

דע שיקט דער הער דען פורער הוי: ער וואר דען יאנען במעסען.

דער פורער במעסען דען יאנען נישט, דער יאנען שטערט דען האפער נישט וואס קאמט נישט וועדער נאך הייט.

דערנאך ווערען געשיקט: דער פרייעל, דאס, בויגער, דאס וואסער. דער אקסער, דער שלאסער, דער הענקער און דער מויפעל, - צו לעבט:

דע געהט דער הער דען וואסער הוי וואס הייט דען יאנען האפער. דער מויפעל האלט דען הענקער, דער הענקער הענקט דען שלאסער, דער שלאסער שלאסערט דען אקסער, דער אקסער וויפט דאס וואסער, דאס וואסער לעבט דאס פויגל, דאס פויגל ברענגט דען פרייעל, דער פרייעל פרייעלט פורער, דער פורער במעסען דען יאנען, דער יאנען שטערט דען האפער, דאס קאמטען אלע וועדער נאך הייט.

נאך בא די רעמיינען, ווערען מיר, און עס סאטע נישט מער וואס קינדער- מעשה'דיק, און א טיפערען וואס. וואס קאמט נישט וועדער נאך הייט, וואס וואס קאמט נישט וועדער נאך הייט, דאס קאמטען אלע וועדער נאך הייט, - די פראווען, וואס איז דער הער, (בעל-הבית) איינשטאט נאט, סאטען סאטען ליד לנברי ערריש, און א פאקט רעליגיעזען רעפערעס.

נאך רעמיינען ווארטשען געווען וואס בא:

(1) פאלקס דייטשער לידער-הארט, № 1745
(2) בייזעס, דייטשע קינדער-לידער אונד קינדער-פאלק, № 1260 b
(3) ראטהער, אלעמאנט, קינדער-לידער אונד קינדער-פאלק, № 275
(4) שטייבער, פאלקס-לידער, № 103
(5) ווארטשען, דאס דייטשע קינדער-לידער, № 949
(6) באוועגלעכע קינדער אונד פאלקס-לידער, № 39
(7) וואסער, פאלקס-לידער, צווייטער-פאלק, 1890, 107

(8) ווענענער, פאלקס-לידער, לידער, № 1049 III
(9) מילרענהאפ, וואסער, מילרען אונד לידער, ו' 470
(10) פרייעל, געשיקטע פאלקס-לידער, III, 92
(11) פרייעל, פאלקס-לידער אונד פאלקס-לידער, ו' 110 107

120-121
(8) ווענענער, פאלקס-לידער, לידער, № 1049 III
(9) מילרענהאפ, וואסער, מילרען אונד לידער, ו' 470
(10) פרייעל, געשיקטע פאלקס-לידער, III, 92
(11) פרייעל, פאלקס-לידער אונד פאלקס-לידער, ו' 110 107

צווישן דער ערשטער און דער צווייטער סטראפֿע קומט די פֿאלגנדקע:
(פֿערנליך: 55, 56):

דער יעל-הבית האָט אַראָפּגעשקט אַ קאָץ אין וועלד-ארטן,
אָקאָץ אין וועלד-ארטן, —
וואָל דעם פֿויער דראַפּען ... און זי ווי.
דער אנהעב פֿון דער לעצטער סטראפֿע:
דער בעל-הבית איז אַראָפּגעקומען אליין אין וועלד-ארטן,
אליין אין וועלד-ארטן,
דאָס סלאך חמות שטאַמען.

№ 57.

I. נאָם אָט באַשאַפֿען הימל און י ערד.

II. פֿון דער ערד — אַ קאָריען י אַרזים.
דער קאָריען — פֿון דער ערד,
נאָם אָט באַשאַפֿען הימל און ערד.

III. פֿון דעם קאָריען — אַ בויס אַרזים.
די בויס — פֿיג'ס קאָריען,
דער קאָריען — פֿון דער ערד,
נאָם אָט באַשאַפֿען הימל און ערד.

IV. פֿון דעם בויס — צוואַנען אַרזים.
די צוואַנען — פֿון דער בויס,
די בויס — פֿיג'ס קאָריען ... — און זי ווי. (ווי אין III.)

V. פֿון די צוואַנען — אַ ניסם י אַרזים.
דער ניסם — פֿון די צוואַנען,
די צוואַנען — פֿון דער בויס ... — און זי ווי. (ווי אין IV.)

VI. פֿון דעם ניסם — אַ פֿויגעל אַרזים.
דער פֿויגעל — פֿון דעם ניסם,
דער ניסם — פֿון די צוואַנען ... — און זי ווי. (ווי אין V.)

(און אין: רומיש: וואָרצל — זי) ניסם.

VII. פֿון דעם פֿויגעל — אַ פֿעדער אַרזים.

דער פֿעדער — פֿון דעם פֿויגעל,
דער פֿויגעל — פֿון דעם ניסם ... — און זי ווי. (ווי אין VI.)

VIII. פֿון דעם פֿעדער — אַ קישען אַרזים.

דער קישען — פֿון דעם פֿעדער,
דער פֿעדער — פֿון דעם פֿויגעל ... — און זי ווי. (ווי אין VII.)

IX. פֿיג'ס קישען — אַ מויד אַרזים.

די מויד — פֿיג'ס קישען,
דער קישען — פֿון דעם פֿעדער ... — און זי ווי. (ווי אין VIII.)

X. פֿון דער מויד — אַ בחור אַרזים.

דער בחור — פֿון דער מויד,
די מויד — פֿון דעם קישען ... — און זי ווי. (ווי אין IX.)

XI. פֿיג'ס בחור — די תורה אַרזים.

די תורה — פֿיג'ס בחור,
דער בחור — פֿון דער מויד,
די מויד — פֿיג'ס קישען,
דער קישען — פֿיג'ס פֿעדער,
דער פֿעדער — פֿיג'ס פֿויגעל,
דער פֿויגעל — פֿיג'ס ניסם,
די ניסם — פֿון די צוואַנען,
די צוואַנען — פֿון דער בויס,
די בויס — פֿיג'ס קאָריען,
דער קאָריען — פֿון דער ערד,
נאָם אָט באַשאַפֿען הימל און ערד.

פֿלאַמאָנע. יעקב סקאַליצקו.

דאָס ליד איז מיר איינגעשקט געוואָרען כּיט אַ טיטל: „נאָמער לידי“.
מאָן קאָן אין אים אויך איינזעהן אַ שטיקל פֿילאָסאָפֿישע אירעזע. —
דעם מאָנאָטישען געדאַנק וואָס דאָס ייִש.
נאָם האָט באַשאַפֿען הימל און ערד; — און אלץ, וואָס ס'איז דער-
באָך געשטאַנען, איז ערין בלוז אַ לאַנגער פּויעליצא פֿון דעם ערשטען אָפּט.
פֿון דער ערד האָט זי אַ וואָרצל אויסגעוואָקסן, פֿון וואָרצל — אַ בויס.

יין-יושן עט מען טרינקען.
אגרויסע סעודה עט מען מאַסן...
אוי, משיח עט קומען! אוי, משיח עט קומען!
סאָלסטו.

60

וואַרענט.

- I. - רבניו, וואָס עט זאָן, אז משיח עט קומען?
- ס'עט זאָן אַ סעודה!
- II. - רבניו, וואָס עט מען טייען אָף די סעודה?
- דעם שור-הבור עט מען שאַטן!
אָף די סעודה האַנט!
- III. - אַך רבניו, וואָס עט מען טייען אָף די סעודה?
- דעם לויטן עט מען שאַטן,
בשר ורגלים עט מען עסן
אָף די סעודה האַנט.
- IV. - אַך רבניו, וואָס עט מען טרינקען אָף די סעודה האַנט?
- יין-שמר עט מען טרינקען,
בשר ורגלים עט מען עסן
אָף די סעודה האַנט.
- V. - אַך, רבניו, ווער עט דאָס זינגען אָף די סעודה האַנט?
- אהרן-הכהן מיט די הייליקע לויים!
יין-שמר עט מען טרינקען... און ג. וו. (יין אין IV)
- VI. - רבניו, ווער עט איינז שפילן אָף די סעודה האַנט?
- דוד-המלך עט איינז שפילן,
אהרן-הכהן עט איינז טאַנצען.

(1) בוס. — (2) האַנט. —

- די לויים עט איינז זינגען,
יין-שמר... און ג. וו. (יין אין V)
- VII. - רבניו, ווער עט איינז תורה לערנען אָף די סעודה האַנט?
- משה-רפנו עט איינז תורה לערנען,
דוד-המלך עט איינז שפילן... און ג. וו. (יין אין VI)
 - VIII. - אַך רבניו, ווער עט בענשן אָף די סעודה האַנט?
- אברהם-אבינו עט איינז בענשן.
משה-רפנו... און ג. וו. (יין אין VII)
 - IX. - אַך רבניו, ווער עט איינז קוויטלעך שראַפן? אָף די סעודה האַנט?
- עזרא-הסופר עט איינז קוויטלעך שראַפן,
אברהם-אבינו... און ג. וו. (יין אין VIII)
 - X. - רבניו, ווער עט האַלטן דעם בוס צו בענשן אָף די סעודה האַנט?
- יצחק-אבינו עט האַלטן דעם בוס.
עזרא-הסופר... און ג. וו. (יין אין IX)
 - XI. - אַך רבניו, ווער עט זאָן דער אַראַנגאָנג אין לאַנד אַראָן נאָך די סעודה?
- יעקב-אבינו עט זאָן דער אַראַנגאָנג.
יצחק-אבינו... און ג. וו. (יין אין X)
 - XII. - אַך, רבניו, ווער עט זאָן דער ערשטער אַראַנגאָנג אין בית המקדש?
- דער אייבערשטער מיט משיח'ן עט אַראַנגאָנג.
מיט אלע יידלעך אין בית-המקדש אַראָן.
מ'עט טאַנצען, מ'עט שפילן,
מ'עט הילייען, מ'עט זינגען,
מ'עט מקריב זאָן קרבנות.
יעקב-אבינו עט זאָן דער אַראַנגאָנג.

(1) בוס. — (2) שרייבען. — (3) בוס. —

יצחק-אבינו עם האלמן דעם כוס,
עזרא-הסופר עם איגץ קוויטלאך שראבא,
אברהם-אבינו עם איגץ בענשן.
משה-רבנו עם איגץ תורה לערנען,
דני ילויים עלן איגץ זינגען,
אהרן-הכהן עם איגץ מאנצען,
דוד-המלך עם איגץ שפילן.
יין-שמר עם מען מרינקען,
בשר-ורנים עם מען עסן
אף דין סעודה האנט...

סאטמארער. ד. ל. יעבאקא.

№ 61.

I דער הייליקער משיח, אז ער וועט קומען
וועלן מיר זאן דין ערשטע אף דער שלאכט.
צין דין ראמשען (וועלן מיר זיך נעמען -
מ'וועט זיך שלאגן באטאג אין באטאכט.
נאך ווער?

נרדא אין ברוך, יעקל-זאנוויל, זיגדעל-גרינדעל,
חיים-שמערי, שמערו-ב-חיל, נעציל-
זיאל - וועלן פירן דאס גאנצע רעדל.
קראל-בילא, יענע-סימא, סימא-ב-רימא, פליגע-
יענעם, חנה-בארנא, יאחנע-דעוואשע -
וועלן, גיין צום מצוה-טענצעל.

II דער רבי וועט נאך זאן דער קאמענדאנט:
ער וועט קאמאנדירן אהן אין אהער.
אין אה(ע) - דער אריעטאנט,
דין חסידים - דאס מיליטער.

(דעממען.)

זי וועלן אנהענגן פון תורה צו שמועסן,
צין מאכן זייערע העוויות, -
אין אהך וועל פרויון שוסן
אין דין הילטייעס.

נאך ווער? - (און ה. ה. ווי אין I)

III דין וואכעלעך וועלן זיך פארנאכטן אף בעלער צין גיין.
זי וועלן טאנצען מיט פריערע ינגעלעכט.
אין אהך, דער רבי, וועל זי וואון,
וואס א באר בעטאט (I).

נאך ווער? - (און ה. ה. ווי אין I)

IV פאר דעם לויטן וועט צימערן דין וועלט.
דער שור-הבור וועט ציברומען - מ'וועט אים הערן איבעראל
ס'וועט דינגערן אין בליצען מיט רעגן, מיט קעלט.
אמזא וועט אף דין ראטשן פאלן.
זי וועלן זיך בעסן, אהך וואל זיך לאזן לעבן,
זי וואלן זאן באס רבין משרתים,
אין דין ראטשקעס וועל אהך דעם רבין איבערנעבן.
אין צין דין רבין-צין - דין אפיקורסים (I)
נאך ווער? - (און ה. ה. ווי אין I)

דעממען. יצחק אייזיק פרידמאן.

№ 62.)

I - נבא!
- וואס וויל דער רבי?
- דער רבי וויל. מואל דערלאנגען דין חלוצות.

(I) בעטעס. - (I) הארטאקאטאט: ס'מירעט אטמאך אין דין סאמע
חסידים לירער, אז צום שלום פלעגט זיך אריין פרייע עטליכע שורות.
אפער דערפאר, וואס זי ווערען געווינגען שם מת-תורה, ווען מ'איז שוין
אבסעל בנילונדק? ...
(I) אהענליך ליד האב אהך געהערט אין טשערנא ווין (בוקאווינע).
(I) דאמאל צינישען א חסיד אהן דעם רבנים משמש.

נאך וואס טוין די חלות?
 - צו שנאדן מוציאם לכבוד שבת.
 אָך, עונג לשבת, בעם-בעם-בעם-בא,
 אָך, עונג ליום טוב, חא-חא-חא-חא!

II. - גבאי!

- וואָס וויל דער רבי?
 - דער רבי וויל, מ'זאל דערלאנגען די פֿיש.
 - נאך וואָס טוין די פֿיש?
 - אַרומטשילן די חסידים לעך, וואָס זיצן בײַן טיש.
 אָך, עונג לשבת... און ג. וו. (זי אין I)

III. - גבאי!

- וואָס וויל דער רבי?
 - דער רבי וויל, מ'זאל דערלאנגען דעם קינערל?
 - נאך וואָס טוין די קינערל?
 - אַרומטשילן די חסידים לעך, וואָס זיצן וו. אג'עגור.
 אָך, עונג לשבת... און ג. וו. (זי אין I)
 פולטומס, דער חסיד.

№ 63.

וואַריאַנט.

I.

- גבאי, וואָס וויל דער רבי?
 - די רבי'צין זאל געבן.
 - וואָס זאל זי געבן?
 - וואָס זי!
 - וואָס טוין דעם רבי'ן וואָס?
 - איך זאל אַרומטשילן די חסידים לעך, וואָס קומט זיך רבי'ן.
 וואָס זי זענען בײַן!

II.

- גבאי, וואָס וויל דער רבי?
 - די רבי'צין זאל געבן.
 - וואָס זאל זי געבן?
 - חלות!
 - וואָס טוין דעם רבי'ן די חלות?
 - דער חסיד, וואָס קומט זיך רבי'ן.
 איך אַרומטשילן דלות!

(1) דער צווייטער. ביים. - (2) צעלך ליד בא גיט. נומ. 373. - (3) יידן. -
 (4) נאך יעדעם סטראָפּ קומט דערנאָך צווייטער ווי אין נומ. 62.

III.

- גבאי, וואָס וויל דער רבי?
 - די רבי'צין זאל געבן.
 - פֿלייש!
 - וואָס טוין דעם רבי'ן פֿלייש?
 - איך זאל אַרומטשילן די חסידים לעך, וואָס זיצן בײַן טיש.
 וואָס זי זענען מיט מיר רבא מראש.

VI.

- גבאי, וואָס וויל דער רבי?
 - די רבי'צין זאל געבן.
 - וואָס זאל זי געבן?
 - וואַסער צום בענשן!
 - נאך וואָס טוין דעם רבי'ן וואַסער?
 - צו בענשן!
 - איך זאל אַרומטשילן מאַנע-חסידים לעך, וואָס זיצן אַרומס מיר וו. די אַקסן.
 מענשן.

IV.

- גבאי, וואָס וויל דער רבי?
 - די רבי'צין זאל געבן.
 - וואָס זאל זי געבן?
 - פֿאַקשן!

- נאך וואָס טוין דעם רבי'ן פֿאַקשן?
 - איך זאל אַרומטשילן די חסידים לעך, וואָס זיצן אַרומס מיר, וו. די אַקסן.

V.

- גבאי, וואָס וויל דער רבי?

קטל ווילן (שערלעכער נומ.)

ג. גרענצער.

№ 64.

צווייטער וואַריאַנט

I. - גבאי!

- וואָס זשע ווילסטו, רבי?
 - זאג דער רבי'צין, לאָז זי דערלאנגען די פֿלייש-די חסידים לעך זיצען שוין אַרומס טיש:
 אוי-אוי-אוי-אוי-אוי, עונג שבת!
 אוי-אוי-אוי-אוי-אוי, עונג שבת!
 עונג שבת, אוי, אוי, אוי.
 עונג שבת, אוי!

II.

- (ד) דאס זאגט זאגט פנינה, -

Chana zaczęła płakać i żałować się,
Skoro mąż Elkana z bóżnicy powrócił...

- (א) דאָס וואָס, אַפּנים, אַלדאָס, דאָס וואָס אַז שווייטשען. —
 (ב) דאָס פּאַרנאָט ערלי (שטאָט א"י, א' י"ד).
 (ג) ענטפערט הנה. — (שטאָט א"י, ב' י"ו).
 (ד) דאָס ריזעס שווער ווי ס'זיין ענטפערט ענינה. —

— וואס-זשע ווילסטו, רבי?

$$A_i = A_j = \dots \text{ און } j, i. \quad (I \text{ איז})$$

— וואס=ושע ווילסטו, רבי ?

$$(I-1) \quad \dots = -1 = 1 = \dots$$

— וואס=זשע ווילסטו, רבי?

אוי=אוי=אוי ... און זי וו. (זי איז)

— וואָס=ווען ווילסטו, רבי?

א'נים וועט ארום אין איר טאמענס מאמען.

(I 111) ... $\alpha = \beta = \gamma$... $\alpha = \beta = \gamma$...

אזל טאג וו (פאדאריען).
ה'סך וואיטשיק.

(1) דעמינוטיוו פון „ציג“.

אין קלוגער און פאדאלער גוט, ווערן ענטפערט אַ בעסע
אנטשולדיקן געבוירענע אַ (פאטן, פאטן, באבן, אלע, קלוג, קלוג און ו. ו.) -
הארקטעווייזט: אין וועלכע מיר, וואס ליגט אַ בערד און בערד און
דערמאן, מיטן, וואס און מיר, וואס שטייט און דעמאלד
קען מען און בערדעווייזט, דערמאן און שוין מיטן קלוג.

ממערב חנה, אז וז איז געגאנגען פאר עלי הכהן אין בית-המקדש אריין תפלה
 באיין.
 ר' אהרעץ פֿון לוד איז אַ העכסט-פּאַראַדישע: אַסער שלעפּן באַראַרף
 פֿאַן טשענדיקס באַזאָרגן מיט גוטן; ריינע נשמות ווויסען נישט, וועס קנאה איז.

№ 66.

נחם מארגן, מאני ליבע העררן!
 האט איר נישט געטויזן אסאך הערן,
 שריפטן, בילדער לעזן?
 יונג-הנבנא אין א גרויסער ווארזאנער געוועזן!
 ווי יונג-הנביא האט געטויזן אף די שיף, אראפקומען,
 האט אים א גרויסער ווינט אריינגענימען.
 ווי דער ווינט האט אים געשריבן אהין אין אהער,
 ביז ער איז געקומען צו דעם מיטן מער.

ניע פוירושעש¹) ניע סאם, ²)

ניע פוירושעש ניע מאם, *)

סוואיעם ושאנעם איז דזשעצוי. (4)

מעביע^י סמאל^י זא ושאנז^י רז סמערט^י.^י

ב. נרצח

דאָרף שטענצאָם:ן, באַדאָר ווײַסעל, וואַרש. נומ.

No 67.

I. Szedł balaban⁹⁾ z boznicy,
Spotkał go chusyd w ulicy:
Miał sie chusyd rozspiewac,
Balaban głupi — rozniewac.¹⁰⁾

(1) פֿעדראַרקען פֿיליש: וואָסט נישט גיין. — (2) נישט דאָ, נישט
 אַהער. (3) נישט אַהן. — (4) מיט וואָ (דען) וועב און קינדער. — (5) דאָ. —
 (6) פֿון Small (ברענקע, פֿארשוואַרצען). — (7) פֿאָדן וועב. — (8) בון סוים.
 (9) באַלאַטשן — אַ דאָרפֿס-בעל-הבית, אַ קענדאָר, אַ נאָכניק, אַ פֿאַלציאַטש.
 (10) געגאנגען אַ באַלאַטשן פֿון שול, געקעגענט האָט אים אַ חסיד און
 נאָם געזאָלט האָט זיך דער חסיד געוואַנגען, דער נאָרטיקער כּטלעכטן — צעכאָ-
 זערן זיך.

— פנינה, פנינה, חנה איז שוין אין ניינטען דרש!
— אבן איך הער נאך גישט קיין קול פון קולות!

III.

מזל טוב איעדען באזונדער:

הנה האם אנגעהויבען צו האבען קינדער!

— פנינה, פנינה, הנה האט שוין געטון א קינר דאָסען. —

און דז האָסט שוין נאָכטון צוויי באַגראָבען! (1)

— פנינה, פנינה, רחצה האט שוין געטון צוויי קינדער הייבן, —

און דו האסט שוין געטון פֿיר קינדער באגראבן!

— פנינה, פנינה, חנה האם שוין נעמן דרין קינדער רופען.

און דו האסט שוין געטון זעקס קינדער פארזעצן!"

— פנינה, הנה האט שוין געטון פיר קונדער דאָסען, —

אמן זה האסס "יון געטון אלט קינדער באגראבען"...

— חנה, חנה, לאן ירון מיר האקסטן צווישען דינע...

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840.

[1](#)
[2](#)
[3](#)
[4](#)
[5](#)
[6](#)
[7](#)
[8](#)
[9](#)
[10](#)
[11](#)
[12](#)
[13](#)
[14](#)
[15](#)

משה-387 יצחק.

אין יידישען טעקסט פֿעלט דער סוף. — דן פּוילישע איבערזעצונג
וּיך אַזוי :

„Chano, Chano, tyś dobra i szlachetna,
Pozwól temu jednemu chować się między twojemi.”
„Penyno. Penyno, wezmę twoje dziecko do siebie,
Niech rośnie w zdrowiu, i twojem zostanie.”

פנינה בעט ויך בא הנה'ן, וו ואל נעטען איר לעגט. פערברלוב קונד
צו ויך, — ווער, ווו' ה' וועגל דערקלערט, — בא דער יידישער באסע
אין פאראן אנדריבען, אז א באסע, בא העלבער קונדער שטארבען, דארף
איר קונד קלעבערשט פערקויפן אזא פרוי, בא וועלכער יאנדער האלטען ויך
פא. — הנה באנדנקט טוט נישט, ווייל וו האט ויך אגענומען פון
פנינה'ן, — איר פאלט מיט פערטענען: די בקשה פון דער אטאל העכסט
גליקלעך און יעצט גאר אנטליקלעכער פרוי. —

דאס ליד איז א ליובאוויטשער דער נעמענדיק איינצולקעט פון חנה'ל
וועלכע איז דער פאטערלעך בא די יידישע וועגער, - נישט איין חנה הויכט ווער
און מיט די ווערטער: ,ליבער גאט, לאז מיר גלייבן דעם ווערט פון איינער

(ג) דאס רייכט מען זיך מיט פנינה'ן, — און וו קומט ערמ שוין, נעבעך, נישט.

חסיד.

II. Hej, balaban! na cz ty żyjesz?
Rano wstajesz, krowe doisz,
Kartofle skrobisz, snadanie gotujesz,—
A Boga wcale sie nie boisz!
Ale my, chusyty, inacej żyjemy:
Boga chwalimy, calem sercem sluzymy!⁽¹⁾

באלאבאן:

III. Calem sercem — nie 'sluzysz, ale żyjesz:
W karczmie wszatka wodka wypijesz,—
A za to zona i dzieci
Walesaja sie po swiecie.⁽²⁾

חסיד:

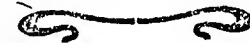
IV. Prawda, żyjemy, ale i Bogu sluzymy,
Cadikow szanujemy, wiary sie uczymy;
A ty — pamiętaj — potem... pozalujesz! —
A jak nie wierzysz, to mie...⁽³⁾ jesz.⁽⁴⁾

פולבוסק.

דער חסיד.

ס'ויר שטאמט, וואס מ'זאגט, פון קאצקא —

פארט, ביי דער סעודה, פארשטאנדט ווי אויפער פאר א באלאבאן, דער
טורערער — פאר א חסיד, — מיט א פוס אין דער האנט שוילט מ'זאגט דעם דינאט.

(1) העי, באלאבאן! צו וואס לעבסטו נאך? פון שטאמט-אף, ר' קו
מערקסט, קארטאפאל שוילט, אונזערע קאסט, און פאר נאט האסטו נאך
קען מורא נישט. אבער מיר, חסידים, אנדערש לעבן: גאט לויבן מיר,
מיט'ן גאנצן הארצען דינען מיר!⁽¹⁾
(2) מיט'ן גאנצן הארצען — נישט דונסט, נאך לעבסט: און שטענען דעם
גאנצען בראנען מרגנסט-אויס, און דערפאר ווייב און קינדער וואונדערן ווי
טרום אף דער חלל'ט.⁽²⁾
(3) אמת, מיר לעבן, אבער אויך גאט דינען מיר, אדוקים שטענען מיר,
תורה לערנען מיר; און דו — גערענק — שטעטער ... חשט חרטה האבען! און
טו גלייכע נישט, מא'...⁽³⁾
(4) דאס לעצטע ווארט פארשטויט אויך נישט. —

יום-טוב לידער.

68. א.

אז ראש-חודש אלול קומט שאן אן.
מען טוט א בלאז מיט דעם שופר, —
דא דערמאנט זיך א יעדער מאן:
דאס ער איז נאך א עפר.
דער טאן לעגט אוועק אלע ביזע מחשבות,
דו ווייב טוט אויס דעם קרינאלין;
אלע פארען אף קבר-אבות,
דער זכות וואל פיישטמן ביזט דין.

ה. מוכעלזאן (מיט III).

הקדלסער.

69. א.

אין ליל פון שמחת-תורה.

1. אנפאנגען וועלן מיר צו זינגען מיט א הויכן שמים
לכבוד אוועק תורה, וואס ווי איז גינגען גווארן מיט פארצום (1)
צו לויבן אוועק דערלייבן גאט,
דער, וואס האט אונז דערוויילט און האט יאנו דו תורה
גינגען מיט אירע צען גינגען.

2. באשפירן וועל איך דו וואך גאנץ און גאר,
ווי עס האט זיך מיט אוועק תורה דערגאנגען וואר:

(1) פון 1-22 — גאנץ טלח-בית. — (2) דעם שופר פארט. — אף יידש:
מיט א הויכער שמים. — (3) וואל עס שטאמט פון דעם שופר פארט, פארט.
נאט' (4) —

8. חי וקים, דין צו לויבן פאר און שפעט! —

און די מלאכים זינען גינגען פארט!.

און מוט רופען (צו) משה צו זיין הייליג ארם,
און נאָט וואָס צו משה מוט זיין הייליג גיבאָט!)

9. — מו גיט זאמען, מיין גיטרייער קנעכט,

און גיט צו מיין פאָלק ישראל גיך און געשווינד

און וואָס זיין מיט דעם וואָרט:

אך גיב זיין די תורה מיט אירע צען גיבאָט.

10. — ישראל מיין פאָלק, די קינדער פון אברהם, יצחק און

יעקב, וואָס זינען צו מיר גילובט, —

די תורה, וואָס איז געווען באהאלטן בבית גנוי, האָבן זי
געהאט, —

דרום, משה, מיין גיטרייער קנעכט, מו זיין פארענן:

אויב זיין וועלן רעם יאך פון דער תורה פארטראָגן!

11. — פאר-ישראל וועלן גלייך בלב אחר זיין.

די קומט משה צו לויבן צום נאנץ גימל!

און וואָרט זיין די זאך פארענן, —

אז מוען פאר-ישראל, געשה ונשמע! וואָס:

12. — ליבער משה, גיטרייער קנעכט, מיין

וואָס דער לעבעדיגער גאָט וועט דיר באפעלן, וועלן מיר

אלץ טאן.

ער איז איין איינציגער גאָט איבער אלע באשעפעניש,

ער האָט אונז גיפירט איבער דעם ים אין דער טריקעניא.

13. — משה רבינו וואָרט דער ענטפער יו גיפערן רעכט.

דאָ קומט ער צו גיין מיט וואָס געמיט

און שפראך: ליבער איינציגער גאָט,

דיין שליוות האָב איך דיר אויסגערעכט גאנץ און גוט.

(1) אויפן, (2) גאָט, (3) רופען צו — צורופען, (4) באפעל. —
(5) געמיט (דעמיוט), (6) וואָרט, — צום גאנצן געמיט — צו גאנצן קהל. —

און נאָרפאָרגען וואָרט (1) פון פריזאט-עלם און צוויי טויזנט יאָר.
דערנאָך איז זי אויב גינגען גיטרייער נאנץ און גאָר.

3. גאָט דער אלמעכטיגער וואָרט זינגט מלאכים אין הימל פארענן:

— וואָס איך די תורה צו די ליט, וואָס אויף דער ערד, געבן!

און באַלד ענטפערן די מלאכים אלע צונעם:

— אויך! גאָט, לאָז דאָך זיין דיין שיינע מיט אין הימל-רעך.

4. דאָ שפראך גאָט צו די מלאכים: איר ענגל-שאַרין, די הי-

לינגע תורה איך צו געבן, דאָס קאָן גוט זיין.

אויך וועלן פון דאָ, וואָס אויף דער ערד, אויך גילובט זיין.

לאָזן זיין וויסן, אז גינגער איז קיין גאָט אויף דער וועלט.

גוט מיין,

גאָר, איך אליין.

5. הייבן די מלאכים אָן צו וואָס צו גאָט: דו האָר פון דער

גאנצער וועלט,

ווי וואָלטו געבן אוועקע הייליגקייט צו ליט, וואָס זינגען

פון ערד גיטטיגקייט!

גיב אונז, ענגל-שאַר,

מיר וועלן זיך באמיטלען אין איר נאנץ און גאָר.

6. ווי באַלד דער אלמעכטיגער גאָט מוט דאָס פון זיין הערן:

אז באַלד ענטפערט ער צו די מלאכים-שאַר:

— איך וואָס איך זיין זאך נאנץ קלאָר און וואָרט:

איר קענט גיט האָבן די תורה, פאר-וואָרט!

ווייל אין מצרים זינט איר גיט געווען גאָר.

7. ווי באַלד ווי די מלאכים דאָס וואָרט פארשטען,

וואָס זיין: גיט קאנען מיר גיט האָבן די תורה מיין.

ווייל די צען גיבאָט מוט מיט אשר-הוצאתיך ממצרים! וואָס:

און מיר האָבן דרינגען גיט גיטרייער און גיט גיטרייער.

(1) פארפאָרגען וואָרט — געווען פון דעמיוטען און מלאכים-שאַר.

מלאכים-שאַר: (הערן) — וואָרט, (2) פארנעם הייטער מיר, 3. —

(4) פארנעם פון, אויך, (5) פארען, (6) הייל (7). — פאר-וואָרט —

דער-וואָרט, — שטח, ב', ב'.

14. נערניץ איז קיין פאלק נים פארהאנדן, נאך ישראל אלסן.

וואס אז אונטערשטענדיג זינען פון גרויס ביי קליין, ווי איר האב זי גיטאן? נעשה ונשקע זאגן...

15. מוסר זיין וועלן זי זיך אייף מינע ריר... (און פריד אויף דיר, נאט גיבאט!)

רבינע וואונדער ווער קאן דערציילן, איינציגער נאט, וואס דו מוסט פאר און שפעט!

16. ענטפערט נאט צו משה: קום אהער, מיין העלדיגער קנעכט!

רוף מיר צו אהרן און כל ישראל און די זאגן נאט, נישלעכט.

אירער זי גיטן צום בארג סיני, זאגן זי באציטן, אז זי זאלן שטיין פון וועטן!.

17. פארלען ווארן זיך די זאגן פאר נאט,

אבער משה גיטענעט מיט פארלען און רעט מיט נאט אין הופשע ציט;

דערנאך זאגט ער צו כל ישראל: איר זאלט אלע צוביי דריטן טאג זיין אונגברייט!.

18. ציען טוען די ישראל צום בארג סיני, דעם איינציגער וועלען בארג,

זעהן זי די גרויסע וואונדער נאך שטארק.

אבער העלדיג מיט איר עך דריט טאג און דריט נעכט, דען וונדער דעם וועט איר די וואונדער צו זעהן גיט, האבן קיין מאכט.

(1) דעם שטויש: פארהאנדן (פרידמאן, — עקוויסאנדירענדיקער).
הענט: פארטן. — (2) דא מוז עפעס פאלען. — (3) שבות, י"ט, ה'.
(4) שבות, י"ט, י"ב. — (5) דארטען, י"ט, ט"ו. — אונגברייט — פון דעם שטוישן, בערענען. — הענט זאגט מען: גרויס, צוגעגרייט.
(6) שבות, י"ט, ו'.

19. קליין און גרויס, און אלע נימין, און אלע העלדיג, נשמות ווארן קומען דארטן

מיט גרויס פארלען.

זי אנטפאנגען פון דעם אלמעכטיגן נאט זיין נאך און פארנעמען! זיין זאג.

20. רעכט אן דעם אלמעכטיגן נאט דאס איז פליג טאג אין סיון וואך.

רע נירערט דער אלמעכטיגער נאט אראפ מיט זיין ענגלישע שאך;

דעם הימל! האט ער אויף דעם בארג סיני אויס-נישפרייט, —

דערנאך זי ווארן שטיין אלע רייט.

שטארקע גיטענע ווארן אנטפאנגען.

שרעקליכע בלינד און דונקל! ווארן אויף דעם בארג סיני אויפגאן.

21. דא ווארן כל ישראל זעהן גרויסע וואונדער פון נאט.

דער אלמעכטיגער נאט האט זי גיטאן זאגן פון די צען גיבאט.

און נאך פון זי אטמלע! האבן זיך כל ישראל פאר דער-דערשעקעניש אהינטערנירוקט! דריט טאג.

22. תיכף ווארן די מלאכים קומען און האבן ווידערניקערט כל ישראל אויף זייער ארט.

היבן אן כל ישראל צו זאגן ביי איר דערשראקן הארץ: משה, משה, די העלדיג גיבאט!

ריר דו מיט. אונז נאטס גיבאט:

מאכער וועלן מיר שטארבן פון יוועגן גרויס קול פון נאטס ווארט!...

(1) הערען-צו. — (2) אין "שבות", י"ט, ט"ו, בלויז: ווען פאר ער הארט. — (3) "שבות", י"ט, י"ו. — דערנאך (אף דעם שטויש: דארנאך) — אונטען. — (4) "שבות", כ', ט"ו. — (5) אומשטאנדסווארט. — (6) "שבות", כ', ט"ו. — (7) רשי. — (8) "שבות", כ', ט"ו. —

30.

דאָס זיבטע (א' א' ז' :

לא תגנב... דו זאלסט נישט גנב'ען און פאר דין
חבר פארהיילן:

אויך נישט פארשט צו טעסטן אדער צו וועגן. —
דען נאָם וועט דיר ח'ו שטראָפן און בעסטען.

31.

דאָס אכטע (א' א' ז' :

לא תענה... קיין פארשע עדות אין דין גוועלן נישט
צו באציין.

דען בעסער זאלסטו נאָר שווייגן.

אויך נישט שופך דם צו זיין מיט דינעם ריידן.
אויך נישט ביזע דברים צו באשיידן.

32.

דאָס נינטע (א' א' ז' :

לא תחמוד בית רעך... דין חבר'ס הויז זאלסטו
נישט גילוסטן.

33.

דאָס צענטע (א' א' ז' :

לא תחמוד אשת רעך... דין חבר'ס ווייב נישט צו
גילוסטן.

אויך איין קנעכט און איין דינסט, אפצויגן פון דין גוועלן, —
דאָס זאלסטו זאלן נישט וועלן.

34.

און דרום האָבן אלע גיבאָס צען ריידן.

דאָס מען זאל זיך פון ביזן אפשיידן.

אויך האָט נאָם גיטאָן די וועלט דורך סיר אַנרעכטן.

דען ווער מיך טוט היטען, באקומט גרויס אַלטן;

דען אין מיר טוען משפטן אלע הערן און גראַפן.

ווען צוויי לייט ווילן משפט האָבן.

35.

דאָ וואָנט הקב"ה צו מיר: הייליגע סאָכטער, ווילסטו

זיין איין הערן?

(1) אַכטע. — (2) שמואל, ב', י"ג. — (3) אבן-עזרא, — (4) גיטען, —
(5) שמואל, ב', י"ג. — (6) צענטע. — (7) שמואל, ב', י"ד. — (8) על-מי-טענה
אין די צענטע דברה צעטיילט געוואָרען אַף צוויי. —

דאָ מוזטו נאָך פון מיר אויף דער ערד, וועלן דיר האַלטן
אלע גראַפן און הערן.

דאָ קומען די מלאכים צו שוועבן:

— אונזער הער נאָם, וועטען ווילסטו די תורה נעבן?

צו איין מענטש פון פלייש און בלוט?

ער וועט נאָכגיין נאָך איין גלוסט!

דרום, ליבער הער נאָם, גיב די תורה אונז ענגל שאָרן:

מיר וועלן זי האַלטן און עהרן...

דאָ ענטפערט הקב"ה: „איר הייליגע מלאכים, מיין תורה

קענט איר נישט מקבל זיין, דען אין דער הייליגער

תורה שטייט, פאָטער און מוטער זאל מען ערליך

האלטן און עהרן, —

און דאָס קען איך נישט אָנגעהערן:

קיין פשר ודם האָט איך נישט גיטראָגן.

דאָס איר זאלט קענען כבוד אביך ואמך זאָגן.

דרום מוז די הייליגע תורה צו לייט ווערן גיגען.

דאָ וואָס וועלן דרינגען מיהען, די וועלן האָבן דאָס לעבן.

36.

דאָ האָט נאָם גיטאָנט צו דעם שר ישראל —

דערזעלבנער איז מיכאל:

— „פאר וואָר" די ישראל — עם קדוש, זי וועלן מייןע

רייד קענען פארטראָגן, נאָר

נעשה ונשמע וואָרן, פאר וואָר.

די הייליגע תורה — מיין ליבע סאָכטער — דו מוזט אויף

דער ערד גיגען ווערן דורך איין איש-ישר.

37.

— תורה, די סאָכטער דו מיין,

דאָ וועט קומען צו גיין אברהם דער פֿרוימער, —

פאר איין טוטן פֿריינד זאלסטו אים אָנגעמען.

פאר וואָר ער איז איין פֿרוימער מאַן:

(1) 35-טע ספראַטע חור'ט איבער דעם אינהאַלט פון 4-5-טע ספראַטען.
(2) דערפאר וויל. — (3) דאָ מוז עפעס זיין פארדאָרבען, וויל דער פֿערט איז
גוט פֿערשטענדיק. — (4) דארף, קענטיג, זיין זיין וועטער, אין 39: „דאָ וועט
קומען אברהם דער פֿרוימער צו גיין דיר נאָמען“.

אין קאלף-אויבן האב איך אים געהיטן גיין, נאר מיין
גלויבן צו אפערן טאן.
דא ענטפערט די תורה: יו, ער איז א פרומער מאן,
דאך וויל איך בעסער ווערן ווי אים אומצוגע טאכטער
ביי איר פאטער.

38. דא זאגט הקב"ה צו דער הייליגער תורה: די טאכטער,
תורה דו מיין!
דא וועט קומען יצחק דער פרומער מאן צו גיין,
פאר אים גוטן פריינד זאלסטו אים אָננעמען.
פאר וואָר ער איז אים פרומער מאן:
מקריב זיין האָט ער נישט פאר וואָר לאָזן טאן.
דא ענטפערט די תורה: יו, ער איז אים פרומער מאן,
דאך וויל איך ווערן ווי אים אומצוגע טאכטער ביי איר
פאטער.

39. דא זאגט הקב"ה צו דער הייליגער תורה: די טאכטער,
דו מיין!
דא וועט קומען יעקב דער פרומער מאן צו גיין דעם
נעמען, —
פאר אים גוטן פריינד זאלסטו אים אָננעמען:
קען חוץ-לארץ האב איך אים געהיטן גיין.
האָט ער מיין גיבאָט גיטאָן.
דא ענטפערט די תורה צו הקב"ה: יו, ער איז אים
פרומער,
דאך וויל איך בעסער ווערן ווי אים אומצוגע טאכטער
ביי איר פאטער.

40. זאגט הקב"ה צו דער הייליגער תורה: מיין טאכטער דו
מיין!
דא וועט קומען משה דער פרומער מאן (י), —
פאר אים גוטן פריינד זאלסטו אים אָננעמען.

(י) דאָס ווען ... צו גיין דעם נעמען. — (י) ... צו גיין דעם נעמען.

אלע נסים האָב איך אין מצרים דורך אים גילאָזן טאן; —
צו כל ישראל וועט ער לאָזן לערנען דינע מצות און
חוקים אין משפטים צו טאן,
צום אייביגן לעבן וועט ער דעם פריינען,
פאר וואָר תורת משה נאָך זיין נאָמען וועט ווערן
גערופען.

דא ענטפערט די תורה: מיט משה דעם פרומער מאן
בין איך מסכים פון הימל אויף דער ערד צו גיין.

41. דא דופט נאָט צו משה: משה, דו פרומער מאן!
אין זיין דערמיטלונג — דאָס איז די תורה — וועל איך צו
דין ישראל נעבן, —

דורך דעם וועלן זי האָבן דאָס אייביגע לעבן.
גא, פֿרעג זי, וואָס זי וועלן דאָס וואָס?
דא קומט משה צו די ישראל און טוט זי פֿרעגן,
אויב זי וועלן קענען די ליבליכע תורה פֿארטראַגן (י).
דא קומט משה פון די ישראל צו הקב"ה ווידער,
דא אַנטפֿאַנגט משה די תורה פון דעם הימל אין פֿרייזשטעל
זי צו די ישראל מיט גרויס שמחה.

42. אזוי ווי מיר זאָגן היינט: משה שמח בשמחת תורה (י), —
דורך דעם שמחת תורה זאלן מיר זוכה זיין
צו קומען דאָס יאָר מיט גרויס שמחה אין אונזער לאַנד
אריין.

במהרה בימינו, אמן סלה!

בעדרוקט אין: איינע נאָנט נישט שום תהנה, תלמוד, תרניה. —
דאָס ליד מוז זיך אלץ זיין, ווי-ס'איז צו זעהן פון זיין שפּראַך, וואָס
דערמאָנט דעם לשון פון מיטל-הומס.
און דאָס איז א פֿאָלקס-ליד, קאָן מען אויספֿירן פון פֿאָלגנדיקע
סימנים:

(1) דער אויספֿירער אויסזעהט פון ליד לאָזט אונז אַסאך צו לערנען אין
דער הונדזל. קענט, און דאָס איז אַ גענויפֿאַס פון דעם, לויט'ן אינהאַלט
צו זיך געהערט לידער: די ערשטע 22 סטראַפֿען, קאָן יעדער באַמערקען.

(י) אייבערזעצונג פון ספר. 10. — (י) די מחזור לשלש רגלים. —

• ۱۱۷۳۴۵۶۷۸۹۱۰

(ו) אויך א שמחת-תורה ליל — דן פסוקים פון שמחת-תורה קיינמאל, —
און געפונען אין יעדען סידור. —

71.

שושנת יעקב.

שושנת יעקב צהלה ושמחה,
בראותם יחד תכלת מרדכי.
משועתם היית כנצה,
ותקותם בכל דור ודור.

I.

די שיינע רויזן - זיי בלייבן נאך ווינדער,
דאס מיינט מען דאך יעקב'ס קינדער;
זיי זענען זיך אלע צוזאמענגעקומען, צי זעהן
די' נסים, וואס איזו איז געווען;
זיי זענען זיך אלע צוזאמענגעקומען,
צי זעהן די מפלה, וואס האט אנגענומען.

II.

המן און זיך אנגערעט פאר איין קליין יונג,
ער פלעקט איבער צי דרייען מיט זאן פאלשן צינג,
עס איז אבער געקומען אף אים א פלינצער שטראף;
מען אט אפגעהאנגען זאן ווירטא מיט'ן לאנגען וואר.

III.

עס איז מיר זער חורקליך איין גרויס ווינדער,
ווי אזוי האט זיך נישט געשעסן צי הענגען מיט זאנע קינדער,
ער אט זיך געשריבן: "יאשנע פאן", -
איין וואו ווירן דלפן איז געווען איין גרויסער ארימאן.

IV.

המן אט איזו פעראימערט דאס לעבן,
צען טויזנט צענטער וועלכער אט ער פאר איזו געוואלט געבן, -

(1) פון דער תפלה, וואס ווערט געזאגט פורים אינדערפרי. -

עס איז אבער אנדערש געווארן:
מען אט אים אפגעהאנגען אף דעם בלייז דאן.

V.

דערנאך אט זיך דער מלך אנדערש באקלערט,
די נידות צי גיטן אט ער פארקערט, -
מרדכי איז געווארן שניצלסלך,
אין די שטאט שושן איז געווארן פרייליך.

VI.

מרדכי אט אראפגעווארפן פון זיך דעם זאק מיט ערד,
אין ער אט זיך געזעסן ראטן אף דעם קויערס פערד,
אין האט ער זיך אט עס פאר דעם צאמיל געפירט,
אין די מאכטער אט עס פון גאנצע מיט דעם טאט געטראקטירט.

VII.

פארפליכט זאל ווערן דער געבויער האט!
אויסגערופן זאל ווערן זאן טרימפענער נאמען!
פאר זאנע פאלשע מסירות, וואס ער אט געמאכט פירן, -
אט ער געוואלט איזו אלע פון דער וועלט פארלירן.

VIII.

געבענשט זאל זאן מרדכי דער ייד!
אין ליכטיגן נאמען זאל ער ריזן נאנץ בארימט!
אין מען וועט אים שטענדיק געדענקען צי גיטן זאן נאמען,
זואם ער קומט ארויס פון שטאט המלך, אין פון שבט בנימין.

IX.

פארפליכט זאל זעהן זיך האט המנים וואס!
ארויס זאל איר זאן אין איר טרימפענעם לאב!

(1) "איר האט, אשר בקש לאבדני." - (2) "כיון מרדכי ויחיה." -
(3) "שורה זיך אשת מחתרי." -

On się pisał jaśnym panem,
A jego syn Dalfon był gałganem.

IV.

Co ten Haman zrobić chciał,
Dziesięć tysięcy centnerów srebro do królestwo za-
nam dawał;

Ale Pan Bóg wszystko odpieniał, —
J sam dla siebie szubjenicy postawił.

V.

Od Pana Bogo za mało chwila,
Wszystki proszeństwo się odmieniło,
A Mordko za księdzem się został,
J na jego miejsce to on panował.

VI.

Mordko rzucił od siebie worek z piaskiem,
J usiadł na konie królewskim;
A Haman za lokajem obrany był
J tego konia sam prowadził;
A córka jego na ganku stojąca
J z tem nie czystym kublikiem swego ojca oblała.

VII.

Przeklęty jesteś, Hamanie,
Za twoje fałszywe zadanie;
U ciebie był charakter taki gruby,
Ześ ty żądał naszy zguby.

VIII.

Błogosławiony jesteś, Mordko kochany,
Co w królewskim odzieniu byłeś ubrany;
On był rodzony
Z pokolenia Beniamina, starizakonny.

פאר אירע פאלשע עצות, וואס זי אט אים גיטאן געבן.
אט זי דעם מאן מיט די קינדער ציגעניטען דאס לעבן.

X.

גיבענישט וואל זאן די ליבע אמת: י)
זי אט אינו גרוינט, ווי אין אינגענע שוועסטער: —
זי איז אימגורלען צום מלך געקומען;
אין זי אט אינו פון זייערע הענט ארויסגענומען.

XI.

אין געמיז-ארען חרבונין אין מיטן י),
לאז מען אים גרענקען אויך צו גיטן;
ער איז געווען צווישן מענאט,
ער אט דאך גיגעבן אף אינו א גוטן ראט.

דאס גור הערט געווענען אויך אף פויליש:

I.

— Ta piękna róża to się myśli jakubowe dzieci —
Jak to ich zapach zdaleko leci.
Jak oni razem byli,
Jak tego Hamana złodzieja na szubjenicy powiesili.

II.

Haman się trzymał za mądraka,
Kręcił językiem jak sobaka, —
Wszyscy żydy się cieszyli,
Jak jego syna Wajzusa na szubjenicy powiesili.

III.

Jak ten Haman wstydu nie miał:
Razem dziećmi wiesić musiał.

(י) ברובה אמת בער"י. — י) ונס חרבוני וכו' למכ"י.

וויסמקן סטאַל: -- פֿאַטשעלן,
יאק האמאנא פֿאַוויאשילן: (1)

III. הָמֵן הָאָט זיך פֿאַרלען פֿאַר אַ וואוילן יונג,
אין ער האָט גערירט מיט די פֿאַרשע צינג.
פֿין דעם אַלעם איז גאַר גישט געוואָרן:
מ'האָט אים אָפֿגעהאַנגען אָף אַ הויכן דאַרן.

IV. האמאנא שץ חוואליל זא מאַנדראקא,
קרענציל יענוקעם יאק סאַבאקא.
אַ מאַ וויסמקא פֿאַן בוג פֿשעווינאַר:
סאַם דעם שטייט שטענדיג (2) פֿאַסטאוויל.

V. מרדכי האָט אַראָפֿגעוואָרפֿן דעם זאק מיט ערד,
אין ער האָט זיך אַראָפֿגעזעצט אָף דעם קינגליכן פֿערד.
הָמֵן האָט אים באַ די צוים אַרימגעפֿירט, —
זאָן וואָב ורש האָט אים מיט אַ שאַף טראַקטירט.

VI. מאַרקא ורוציל וואָרעק ס'פֿיאַסקעם,
זי ווואָר גאָ קאַניא קרלעווסקעם.
האמאנא זאָ לאַקאיא אַבראָני ביל,
סאַם קאַניא פֿראָוואָדיל.
זשאַנא יענאָ גאָ גאַנקו סטאַלאַ,
שאַפֿעל גיעצוסטאַשצין גאָ סטראַקטאָוואַלאַ.
זי וואָרטוועניעם שץ זשוצילאָ — (3)
פֿשאַקרעו — גאָ שטערין שץ זאבילאָ. (4)

VII. געבענשט זאָל זאָן אינוער פֿרימע אַסתר:
זי האָט געדינט ווי אַ געטריע שוועסטער:
אימגעבעטן איז זי צום מלך געגאַנגען,
פֿין המני'ס הענט אינגאָ אַראָסגענימען.

(1) פֿויליש: — szubienicę (א תליה). — (2) פֿון ענחמ נאָש האָט
זי זיך אַראָפֿגעוואָרפֿען. — (3) הונטיש כלום — אָף מיט זיך דער'הרג'עם. —

IX.

Przeklęta jesteś, Hamana żona,
Co żeś ty trzymał za jego strona,
Za twoje te rady, co ty radziłaś,
Żeś ty twego męża z dziećmi razem straciłaś.

X.

„Błogosławiana jesteś, Esterka kochana,
Co za królewna byleś ubrana, —
Ty bez wołania do króla wstąpiłaś
I z ich rąk zbawiłaś.

XI.

Tobie, Charwojnu, trzeba dać podziękowanie,
Bo ty żeś miał o nam pamiętanie:
Ty w Senacie siedziałeś
I na nas dobrze radziłeś.

וועלענען (שערלעצער גוב). (1) מ. קאַפֿעל.

72.

האריאנס.

עווענט יעקב צהלה ושמתה
בראותם יחד תכלת מרדכי.
משועתם היית לנוח
וחקותם בכל דור ידור.

I. שיינע רויזן שמעקן וויגערד,
דאָס מיינט קען יעקב'ס קינדער:
זי ווענען געשטאַנען, — זי האָפֿן געווען.
זי אינגאָ איז נסים געשעהן.

II. פיענקי דוואַ — יאָקובאָ דושעצין:
זי וואָפֿאָר דאַלעקאָ לעצין. —

מיר לאיבען דעם בורא בכל דור,
זינגען מיר, ותקוּתם בכל דור ודור.

V. המן-הרשע האָט אָיף אינו געגראָבען אַ טיפּען לאָך.

רעד בורא איז אינו געוועזען אַ ישיעה רעדנאָך;

מיר לאיבען דעם בורא שבת אין וואָך,

זינגען מיר: להודיע שבב קוּיף לא יבוש וְלא יכלמו לנצח

כל החוּסים בך.

VI. פערפליכט וואָלט ווערען המן-הרשע, רעד רשע דער גרעסטער,

געבענשט וואָלט ווערען מרדכי דער צדיק רעד בעסטער,

פערפליכט וואָלט ווערען זרש מיט איר שוועסטער,

געבענשט וואָלט ווערען אינוער מיטער, וואָס זי הייסט אַסתר. (1)

דיר ס'וועט געפערן.

יעל: ס'וועט געדור.

№ 74.

דרוטער וואַריאנט.

שושנת יעקב צהלה ושמחה,

בראותם יחד תכלת מרדכי.

אוי דין חסידים מיט דין לאנגע בערד,

וואָס זיי גייען מיט דין קעפּ צי דר'ערד;

זיי האָבן פאַרוואַלט פֿין עץ-הדעת

אין האָבן פאַרבוסן אַ המן-מאַש. (2)

צוטרונבנים.

לעסנאָ.

(1) וועג אַנטערקונגען צו 71 № (איבערגעצוגט פֿון דער דערט דערמאָנ-
טער תפילה).

(2) דער סוף פֿעלט.

VIII. פאָהוואַלאָנא נאָם עסטערקא;

אָנא בילא שצעשליווא פאָנא;

בען פאָוועלנעם פשער קרולעם סמאלא

ו האָבאָנא רענצין נאָש וויראָמאָוואלא.

שלמה דעוודאָוואַטש.

סאָמאָשער.

№ 73. (1)

צווייטער וואַריאנט.

I. אין דין אַבֿות צייטען איז דאָך געווען שעות יגון ואנחה.

רעד בורא איז אינו געווען אַ ישיעה לרוחה;

מיר לאיבען דעם בורא מיט רעד נאָנצען משפחה,

זינגען מיר: שושנת יעקב צהלה ושמחה. (2)

II. המן הרשע איז אָיף אינו איפֿגעשטאָנען גאָר אָן (1) בישה אין

אָן (2) שיי. (3)

רעד בורא איז אינו געווען זייער געטריי;

מיר לאיבען דעם בורא גאָר אָיף דאָס גיי,

זינגען מיר: בראותם יחד תכלת מרדכי.

III. המן-הרשע איז אָיף אינו איפֿגעשטאָנען מיט'ן נאָנצען עזות

מצח.

רעד בורא איז אינו געווען אַ ישיעה לנצח;

מיר לאיבען דעם בורא בפֿעח.

זינגען מיר: השועתם היית לנצח.

IV. המן-הרשע האָט אָיף אינו געגראָבען אַ טיפּען יבור,

עד האָט אינו געוואָלט איפֿגעסען פֿלוחה השור;

(1) "מיטטילונגען" XIII

ווי דער פֿארשייבער טיילט מיט, הערש דאָס ליד אָלט געווינגען צום
שלוס פֿון דער, פֿורום-שפיל.

(2) וועגען דער קוועל פֿון דין פֿוסקים, וואָס פֿארשליסען דין סטראָפֿע

I-V, וועג אַנטערקונגען צו 71 №

(3) אָהן. (1) דרך-איר, מורא (היינטיש: scheu).

75. א

I.

- (א) אסתר: לכה דודי,
דודי מרדכי!
מבוש ועד הודו!
הער אך דין נעשרי.⁽¹⁾
- (ב) מרדכי: עי, ויארם ואלל אך נים שרייען.
עם נעהם מיט אוני נאנץ שמאל.
המן מוט אוני דרייען.⁽²⁾
עם נעהם איבער כל ישראל.
- (ג) אסתר: איך וויסם נאך מען.⁽³⁾
ער איז בעוונות נושא חן,
מיט דעם מלך זיין פויגערליין
מוט ער שוין געהן.⁽⁴⁾
- (ד) מרדכי: געוואלט! געוואלט!
אסתר לעבען! געה נאך בארד
און קאמם היבף ווירדער הער,
הער, ויאם אים חצר איז דאמעהר!⁽⁵⁾
- (ה) אסתר: פאטערלעכען קרוין,
וואס קריג איך פאר אים צוין,
דאסם איך ואלל קאממען ווירדער וואנען,
קין יירוש קינד ואלל עס אין הערצען טראגען?
- (ו) מרדכי: מו דו נאך ווי,
בלויב דו נים דוי.⁽⁶⁾
המן-הרשע כפרה ימח שמו.
- (ז) אסתר: יא, קאן יירדקש קינד ואלל עס צוקוממען
וואס איך אין די געשווינדניקייט מיר האב פארגענומען.

(1) "מיטווינגען" X. — (2) "מגלת אסתר", א', א'. — (3) דאָרט
ד', א' — (4) דאָרט. — (5) מיט. — (6) "מגלת אסתר", ב', י'. — (7) דאָרט
ד', ח'. — (8) דאָ.

- (ח) מרדכי: אסתר לעבען, מיין מאַכטער,
זי דיר-ניקסי מצער:
עס נעהם מיר אן אים געלעכטער
איבער אהשוורש גאר.
יויע קעגן מאן דאָ לעבען ביי? בלייבען!
אין אלע קאנצעליען מוט מאן שרייבען,
די יידען אויסצוהרגען אונד צו פערטרייבען.
- (ט) אסתר: חסר חנם ואלל מיר גאט מוין!
פאטערלעכען, וואס טומט דו דיר
אינען גראבען זעקלין און?⁽¹⁾
- (י) מרדכי: וואס איז דאס פאר אן פראג?⁽²⁾
וואָ קעגן מאן דאָ רוהען אונד ראסטען?⁽³⁾
וואָ ליבער, צוויי דריי מאָג
וואָלען די יידען פאסטען.⁽⁴⁾
אלע צו זיין
יורד דמעט, —
מבטל צו זיין
די גורות רעות.
דורך תשובה, תפלה אונד צדקה
פאן עברות מאכט אים נקי,
דען מיר האבען וואָנמט קיין ברירה
מבטל צו זיין די גורה,
איבער אונזערע גרויסע חסאים,
אונד אונזערע מעשים רעים.
דער דריטע מאָג איז אוועק,
געמט נאָ אָפּ די זעק,
מחו תמחה וזכר עמלק.⁽⁵⁾
- (יא) אסתר: אל, דו געלעכטער נאָמט!
שיקק מיר איינע נחמה,

(1) גאָרנישט (ווע אָנמערקונג 55-טען זייטער). — (2) לעבען ביי-
דערבי. — (3) "מגלת אסתר", ד', א'; ד', ד'. — (4) פֿרעג. — (5) ראסטען.
רומטען — ד' אָנמערקונג צו נומ. 41. — (6) און דער מגלה וואָס דאָס אסתר
(ד', מי). — (7) דברים, כ"ה, י"ט.

דאסס וויר נישט ווערדען צו שאנד אונד צו שפאטט,
דעם שונא קאן נאמא.

(יב) מרדכי: אסתרלעבן, מין קינד,
דו מוסט דאך אלעס בשלמות,
וועה איבער מינע זינד,
דו ווערסט דיר נאר זיין ממית.

(יג) אסתר: איך וועסס נאך מען,
איך מו מיר אן גאנץ שטען,
אלנד ווער מיט מין גרין פנימלעך
צו דעם מלך געהן.

(יד) מרדכי: אסתרלעבן, מו דין פעולה,
איך האף, דו ברענגסט דן גאלה.
מיר יידען זענען בקי
אין תשובה, תפלה אונד צדקה.⁽¹⁾
גרויסער גאט, מו אונז ערקוויקען,
מו אונז דן דריי מלאכים שיקען.⁽²⁾
דאסס וויר זאלען האבען דן זכיה,
דאסס אונזרע אבות זיך פיר אונז בעמיהען.⁽³⁾
ויתלו את המן ובניו על העץ.⁽⁴⁾

(טו) אסתר: ליהודים היתה אורה,
ושמחה וששון.⁽⁵⁾
פאמערלעכן האב קאן מורא:
אחשוורוש איז מאן הרן.

(טז) מרדכי: וואס דן אב דן וואנען,⁽¹⁾
רעד מיט איהם גאנץ גוט
זא ווערד ער-ליר הינלאנגען
דע גאלדענע רומ.⁽²⁾

(1) שטן. — (2) פאמערלעך מאטיוו אין דן ארטע יודישע לירער (י)
אויבען נ' 45, 46). — (3) ווענען דן דריי מלאכים וועה אייך. אייבען נ' 16
(IV) און נ' 44 (VIII, VII). — (4) פארעליר אויבען דן טאטען: 9 (IV),
10 (III), 12 (III), 13 (III), 15 (III). — (5) מנ. אסתר. ד יי. —
(6) דאט, ח, מו. — (7) ליפן. — (8) כ"א, ד', י"א. —

(יז) אסתר: עס זאל בארד נעשעהען,
דן דריי מלאכים זאלען ביי מיר שטעהען.
ער האט מיר שאן לאנגע צייט
פאר זיין אויגען נישט געוועהן.⁽¹⁾

(יח) מרדכי: מיכאל, גבריאל, רפאל,⁽²⁾
העלפט אונז אויס דער נישט דיעס מאל!
אונד מוט ביי מין אסתר שטעהן,
לאססט איהר זיין נושא חן.

(יט) אסתר: פאמערלעבן, דו בלייבסט אין חכם,
קאממאנדירסט מיר דן דריי מלאכים.
גרויסער גאט, מו אונז ערקוויקען,
מו אונז דן דריי מלאכים שיקען.
דאסס מיר זאלען האבען דן זכיה,
דאסס אונזרע אבות זיך פיר אונז בעמיהען.
ויתלו את המן ובניו על העץ.⁽³⁾

II.

מין קינד, דאסס איז קאן קליינעס,
אלע יאָדד איז אסתר תענות.
נעמט איך גאטס אין הערצען,
ווערד ער דען רשע שטערצען.
ער האט געטאן דאס גאנצע מעשה.
ומרדכי ידע את כל אשר נעשה.⁽¹⁾
צום, קול, ממון,
אויסנעמקס זיין גאמען
אם זרש ובני המן.

III.

פורים, פורים פורים,
דורך אונז געבאָרען.

(1) מנ. אסתר, ד', י"א. — (2) וועה אויבען, י"ד, 6. — (3) קענטונט א פלאג
מער: דן לעצטע 2 פערזען פון מיו און גאנץ מיו-י"ט — צו שפאטט; — דן לעצטע 6
פערזען י"ט ווענען שוין געווען אין י"ד. — (4) מנ. א. ד', א'. —

המן מיט זינע באזורים

דורך אונז פערלארען.

ופין פה זכה, (1)

ער וואר איין גרויסער שרדה,

נו איז ער, ימח שמו,

דורך אונז כפרה.

וואס וואר דאס אך פאר אן כפירה

אנצוגעבן זא אן מסירה.

נו הענגט ער אן דען גאלגען (2)

אונד האט קאן דירה.

IV.

המן, מיט האף אונד הויז,

ווע שען האבען וויר דין געראטט אויס.

ווע חשוב בוסט דו געוועזען געסטערן.

והנה נתתי את המן לאסתר, (3)

ובל אשר לו חצה

ומרדכי ומרדכי יצא. (4)

אין זען דירה מעג מאן וואהנען.

אונד זיין פכוד מעג מאן שאגען.

המן האט געשריען: וויי, וויי,

נאטט אונד דעם מלך בין איך נישט געוועזען געמירט.

ויתרו) את בל אשר לו למרדכי.

V.

מרבה דברים, מרבה שמות!

אונד דאמיט וואלען וויר שלעסעסען.

פאטערלעכען, וואס זאגסט דו צו דען נוסם,

ווע דו טאכטער איהן האט טון בעגלעסעסען (5)

ער וואר דער אב, אונד זי די בת.

דא וועלען מיר שטייל פאן שוויגען.

(1) "שמות", ב', י"ב. — (2) תלוי. — (3) מב. א"י, ח', ו. — (4) דאס

ח', מ"ג. — (5) מנלה, 16.

דינעס מאל וואר ער פוטשנאם,

האבען זי איהן אויפגעהענגט צו טרעגען. (1)

פאלל מיט קמצנות,

איבער איהם קאן רחמנות,

פורים וועלען מיר איהן אן גאלגען ברויגען שלח-מנות

VI.

בני רחמנים, וויר איך נישט מונט

משלות מנות איש לרעהו, (2)

אונד טוט ארמע לייט ערקוועקען.

טוט גאך איער יכולת שיקען.

שיקסט פורים קרעפלדיך מיט פערנגעגען.

דעןן פורים בלייבט נישט ליעגען,

לעבעט פוטטונג אונד אין שלום,

ימני פורים לא נבטלים.

פורים האט קאן סוף,

איך אללע יאהר ררוף האפף, (3)

ונם חרבוניה זכור לטוב. (4)

קאסטט ווייז (פרינסען).

דיר י קאהן, (5)

(1) טריקענען. — (2) מב. א"י, מ"י. — (3) נעלם צענויפוטמלען. —

(4) פון "שושנת יעקב". — (5) ער האט עס געהערט אין מיטען 19-טען יאהר-
דענדערט אין אדמאנא (דעטשלאנד) פון פורים-ווינגער שמעון נעטמאנב,
אעלכער האט באט ווינגען ויך אליין אקאמפאנירט אף אטריאנעל (דרישק).

№ 77.)

I.

אחשורוש:

המן, המן (המן) נני אראן צי ושמתי מאן וואב: -
 לאו וי אראנקומען מיט איר שיינעם נאקעמן לאב (1).
 אזוי ווי א וואב פאר א מאָען (2) -
 שנעלאָ (3), נילאָ (4), לאו וי דאָס מאָען (5).

II.

המן (בא ושמתי):

מיט אזוינע באַטשאַנעס (6) בין עך נאָך צי אינען (7) קיימאָליי
 גושט אראנקומען.

רשתי:

וואס איז דאָס?

המן:

דער קעניג אחשורוש אָט נישפראַכן:
 די קעניגין וואָל אראנקומען מיט איר שיינעם נאקעמן לאב,
 אזוי ווי א וואב פאר א מאָען, -
 שנעלאָ, נילאָ וואָל די קעניגין ראָס מאָען.

רשתי:

אך, וואס מאַכט ער מיט ויך וואָ אוועק!
 וואָל ער וואָך ראטאָנען ועלבערסט (8), ווען ער איז באַ מאַן
 עלמאָ-לאַמאָ (9) שטאַלמאַסטער ניווען.

(1) פראַגעטען פֿון אַ אחשורוש-שפּיל, - (2) און דער מנלה ליקט אחשורוש
 מיט המניען, נאָך די וויבן סריסים, - (3) וויב, - (4) ליב, (5) מאַן, -
 (6) טעלער, - (7) נילאָ, - (8) בון, - (9) מערצאל פֿון פּוילישען bocian
 (שטאָדל), - ד. ה. מאַרנע באַהוד, באַרשקעטען, - (10) רויג-רעטשישע פֿאַרם
 (רעטטו פֿון sic), - און פּוילישע ווערען געברויכט ביינע פֿאַרמען פֿאַרן מאַר-
 צאל פֿון פּוילישע פֿון דריטער פֿערואַן: אַרץ און וי, די לעצטע ווערען
 געברענגט פֿאַר מער דרך-אַרצ'דיק בליגע צו אַנעלעטערען אַרער, אזוי חשוב'ען
 בענט, - און פּוילישע וואָס מאַן: אַרץ געטט, און וי געטט; געטט, און
 געטט וי, - (11) קיימאָליי, - (12) אַנעלעטע פֿאַרם, - שטאַכט פֿון דריטשישען
 אומשטאַנדטוואָרט, וועלכער, - וועלכערסט - וועלכסט, - (13) עלמאָ-לאַמאָ.

№ 76.)

ארעדע פֿון המן-הרשע מיט מרדכי הצדיק (1).

I. - מרדכי! א, בעהאנערעלט, מיך ווער שוין!

דערפֿאַר וועסטו פֿון דער וועלט געהן.

מרדכי! וועסטו מאַנע חשובות באַס מלך:

איך וועל ביי ראַנע יירן מאַכען גאנץ פֿריילעך,

איך מיז מיר מאַן האַרץ און אייער בליט קילן,

איר מינט (2) דאָס שראַבן און אַלע שולן.

II. - המן! איך וועל ויך צי דיר נישט ביינען,

וואַלט אפילו מיט רעם קאָפּ אַנלענן!

רשע! וואָס טויט מיר דאָן חקירה?

ווע, עס לעגט (3) שוין אָפּ דאָן פנים די פנירה!

די עצה פֿון ורש דאָן וואַב

וועט ווער נישט צינגן קומען אָפּ דאָן לאַב.

כל ישראל וועלן דורך דיר מאַכן איין פֿייערמאָג,

און אָפּ דיר מיט דאָן וואַב וועט קומען די קלאַג!

יוצרנו וועט אונז מציל וואָ פֿון דאָן נזירה,

און אָפּ דיר וועט קומען איין מפלה במהרה.

III. וואָס מקיים מצוות, משלוח-מנות

אין פֿון מאַן לעהרער, מאַכט נישט קין ליצנות.

ובזכות זה וועט אָך השׁי"ת העלפֿן,

ברכה והצלחה אָפּ דעם בעסטן אופן.

אין האַנט, אז מיר האָבן שוין המן הרשע פֿערוואַרפֿן.

דארפֿן מיר טרינקען אַ בוסקל בראַנאָן...

לחיים, לחיים, ברוינער! לחיים, לחיים, ברוינער!...

מלאוואַטש, י. סקאלעצקי.

(1) וועגן דעם דיר שרייבט מיר דער אַרענשיקער, אז נאָך אלס צווערף-
 יענע יונגעל האָט ער עס געלונגען צווישען די בלעטער פֿון זיין אויפֿגעשטעלטער
 דער-ווער האָט אים דערציעלט, אז ד'האָט עס פֿאַר עטליכע יאָר געהערט ביים רבין
 אין מעזשביזש: פֿאַרם, באַ דער סעודה, האָבען צוויי חסידים ויך געמאכט -
 איינער פֿאַר המן, און דער צווייטער פֿאַר מרדכי, - און נאָך דער רעדע ווערער,
 האָבען אַלע חסידים מיטגעטאנצט, וועגנדיק III.

(2) קלאַג, פֿראַגמאַנט פֿון עפעס אַנ'אחשורוש-שפּיל - דאָסעלעבוקע קאָן
 מען וואָסען וואָסען פֿון 75 - (3) בענט, - (4) ליגט.

אין וואָל ער נאָך דאָסאַנען זעלבערסט, ווי ער איז גיווען
אין אַ גרויסער נויט,
אז ער אָט גינגען באַ מאַן ערמאָ-פּאַטאָ אַ שטיקען וואָל
מיט ברויט,
עפּשאַ (א) איז ער באַזאָפּן מיט מעיר אין מיט וואָן? —
וואָל ער גיין שלאָפּן קראַנק אין שני-וואָסן (סעקס) בעטיקען
(אַרעאָן).

III.

המן (באָס קעניג):

מיט אַזעלכע באַטשאַמקע בן איך נאָך צו אינען קימאָל
נישט אַראָנגיקומען!

אחשוורוש:

וואָס איז דאָס?

המן:

די קעניג ושהי אָט נישטען ענטפּאַר? געבן:
וואָס דער קעניג מאַכט מיט זיך אַזאָן ווען?
וואָל נאָך דער קעניג זעלבערסט דאָסאַנען, ווי ער איז באַ
איר ערמאָ-פּאַטאָ אַ שטאַלמסטער גיווען;
אין וואָל נאָך דער קעניג זעלבערסט דאָסאַנען, ווי ער איז
גיווען אין אַ גרויסע נויט,
ווי ער אָט גינגען באַ איר ערמאָ-פּאַטאָ אַ שטיקען וואָל
מיט ברויט,
עפּשאַ זענט איר באַזאָפּן מיט מעיר אין מיט וואָן?
דאָס וי נישטאַפּן, איר וואָלט גיין שלאָפּן אין שני-וואָסן
סעקס) בעטיקען אַראָן.

אחשוורוש:

המן, האָב דאָך דיר איינמאָל (א) אַראָדאָן גינגען.

די קעניג ושהי וואָלטע ציגעמען דאָס לעבן!

(1) שטיקעל. — (2) אָפּער. — (3) ווען. — (4) וועמען. — (5) בעטל. —
(6) דער נאָנצער ענטפּער — פּראָדוקט פֿון דער פּאַלקס-פּאַנאָזיע. אין דער
מגלה איז אָף דעם שטענען קיין רמו נישטאָ. — (7) ענטפּער. — (8) איינמאָל. —
(9) אָר. ordre; דעמאָנטירט — בעפּער.

נישט צו-שטיין נאָך איר האָב אין נישט-
אין באַלט צו גאַנצן איר יונגעס פּליט!

IV.

ושהי:

אך, ברודאָן (שראַבאָן), אַך, ברודאָן-שראַבאָן,
מאָמאָן (א) ער מיר קענען אַ דריט מרימערעך נאָכטערען;
מאָמאָן ער ער מיר-קענען באַם גיבוירענעס) קעניג מאַן
יונג לעבן אַסווינגען אין אַסבעטן?

מיט אַקלינגעס טרעט מי איר טרעטן,
מיט אַ גרויס בוימאָן (א) געשריבן אין געבעט מי איר פֿאַרן קעניג
בעטן:

איר בן גיוואָיגן אין גימאָסטן אין אירל נישטעקט,
אין האַנט מוס איר פֿון דעם אַלעם שטאַרבן גיין.
דאָריבאָן (א) וואָלט עמאָן (ענקי) געמען אַראָה יעדעס וואָבעלעך
באָזונדאָן (10):

עמאָן וואָלט טיען ענקערען (א) מאַנען האַלטן בדרך הישר...
המן, המן, גיין וואָסען (א) מיט מיר מאַפּן.

אז ר' יודען וואָלן נישט פֿון מיר שפּעטן אין לאַפּן;

אין גיין וואָסען מיר צודעקען

אז קיין חויר אין קיין וואָרעם אין קיין שוויין

וואָלן נישט טיען מאַן פּליט שטעקן אין לעקן...

אין ווייסט עמאָן (א) וועיאָן (א) ס'אָט דאָס אַסנימאָראַט

אינער אַלע פּערשטען אַ גימאָ נאָכט! (11)

(1) איר אַ פּאַלקס-פּאַנאָזיע. — (2) ברודער. — (3) שרייבער. —
(4) מאָמאָן. — (5) אַנטיקוואַר פֿון פֿרוי שפּעס: „טריגל פֿריער (II) האָט
זי אים גיוועלעט, אַז ער איז באַ איר ערמאָ-פּאַטאָ אַ שטאַלמסטער גיווען,
אין איצט, ווען זי האָט אַנטיקוואַר צו אים, וואָנט זי שוין, אז דאָס אַ גיבאָן.
רעגער קעניג... — (6) בוימער. — (7) רעגירער. — (8) איר (וואָרשא). —
(9) איר (וואָרשא). — (10) באָזונדער. — (11) אַנטיקוואַר (וואָרשא). — (12) וואָלסטן.
(13) ווער. — (14) די צוויי פּערזען וואָנט שוין נאָך ושהי, נאָך די פּאַלי-
טיקערס.

V.

אחשורוש (נאך ושהים בוים):

אין טראַערן קינאָ, ⁽¹⁾
 נאָך נישט איינאָ!
 אין טראַערן קינאָ, ⁽²⁾
 נאָך נישט איינאָ!
 ושהי, ושהי האט געטאָען שבת מיט יודישע מידען וואשן
 אין שפיגען.
 דארטאָ אַט וי גיטאָען אַ האַרן אָף איר- שטערן גווינגען.⁽³⁾
 אין טראַערן קינאָ,
 נאָך נישט איינאָ,
 אין טראַערן קינאָ,
 נאָך נישט איינאָ.

VI.

(נאָכדעם, ווי אחשורוש'ס צוויי דונער ריידען ויך און צו פאר'סמיען דעם קעניג:
 אין מרדכי הערט דאָס און גיט דאָס איבער אסתר, און וי באשליסט ויך צו
 גיין צו אים.)⁽⁴⁾

אחשורוש:

אסתר, אסתר, וואס איז דאן באגעיא?⁽¹⁾
 געהנאָ צו מיר אַ בוסל אהעיא?⁽²⁾
 וואָרן עס גייט דאָך מיר אין טייגעס לעבן;
 אַ האַלבע מליכה על עך דיר אוועקגעבן!
 אסתר אין אסתר, וואס איז דאן באגעיא,
 געהנאָ צו מיר אַ בוסל אהעיא,
 עס גייט דאָך מיר אין טאנעס לעבן;
 די קרוין פֿון קאפּ על עך דיר אראָפּגעבן!

(מרויערט. - ווארשעווער פֿאָרם פֿון אומפֿערטומ. -)⁽³⁾ קיינער.
 (1) איינער. - (2) דעם וין פֿון דעם אויסרוף פֿערשטייט איר נישט. - (3) שטאַמט
 פֿון מדרש. - וועגן דעם האָרן פֿאַרן אַטלעכע נישט גאָר וויבֿערע אַנפֿאַנגען.
 (4) אַ פֿלאַנטער: און דער מנהג שטייט בדיווי (ב' כ"ב): "וידוע הדבר למרדכי-
 ויגד לאסתר המלכה ותאמר אסתר למלך בשם מרדכי". - פֿון קיין שום, באשלי-
 סען ויך" איז דאָ קיין רעד נישט. - (5) באַגער. - (6) געהן גאָר. - (7) אהער.

אַסתר:

אָד, אָד, אָד, אין טאנעס האַרצן מיט דאָך מיר ברענגען
 אזוי ווי פֿלאַמען פֿאַיאָ!
 דער קעניג אחשורוש אין דאָך באַ מיר נאנץ טאָיאָ!
 מרדכי אַט מיר אַראַנגישקט וואָן, וואָס נישט עסן דאָס
 עסן, וואָס מ'עס דיר דיר געען!
 וואָס מ'קען נאָך מיט דאָן לעבן חס ושלום אַנאָמליק גי-
 שען.

VII.

די שיינע אַסתר אַט וואָך גומאַסט פֿאַרטיג און גרייט,
 וי אַס וואָך גיפֿאַרעכט די באַקען, וי וואָלן יאָן הויט,
 און וואָס וואָך גישטעלט באַ דעם קעניגס טיאָ!
 אַט ער אַסגישטעקט דאָס שטעקיע צו אַיאָ.

אחשורוש:

אסתר אין אסתר, וואס איז דאן באגעיא?
 געהנאָ אַבוסל צו מיר אהעיא!

אַסתר:

איך טו צו דעם גרויסן קעניג ציטרעטן,
 און איך טו דיר מיט המ'ען אָף מאַן באַל בעזן...

חיה שפּעס,

מדרש.

№ 78.

למנצח בנגנות מוזור שיר...
 אַלמפֿעטיגער גאָט, אַלמפֿעטיגער פֿאַטער,
 די יוצרסט אין דער העך,
 און די יוצרסט אין די קוקסט אין דער גירער;

(1) פֿער. - (2) טיפֿער. - (3) געבן. - (4) מיר. - (5) איר.

מיט און האנט שטראפסטן דעם מענטשן.
 אין מיט דער אנדערער בענשסטן (1).
 אין דערום בעט איך דין:
 אל השפוך חרונך על עמך בני,
 וואס רחמנות אבן אף מרדכי הצדיק.
 וואס עס מיט אינו ווער וועה.

לכה דודי, דודי מרדכי! (2)
 בקשתי דודי, הער צי מאן נשרח...
 נמן, נמן נמן!
 המנצח (3) נגב אט גוקרונג בא מלכות חן.
 אין דעם מלך'ס פונערל מיט ער וך שוין נמן.

פאדאליען.

מ. פוקס.

79.

המן-הרשע האט וך אנגערעם (4),
 אז מרדכי הצדיק עט פארן בא אים דאס פערד;
 המן-הרשע האט אלענט געפירט,
 אשעפלט האנגן צינישטירט!
 לאמער וונגען ומר (5) צאט (6),
 לאמער מאכן שמחת-תורה;
 בעל-הבית'טע לעבן, איך האב ליב צי נאשן;
 געט (7) אהער המן-טאשן.
 המן-טאשן ווער גיט,
 נישט קין בראנפן, נאר אקעוויט (8).

(1) וזה איבער ב' 22 אין ב' 24. — (2) ר' ב' 75, I — (3) אין דאס
 רוסלאנד פערשפרייטער דעם נאנט ווי (פארצייגט) פון געמאן. — אין יעקב
 גערד'נס, מורעל אהרן: — נחום-צי-הנה דבורה'ס. — דער צו דרוקט
 פאטמאל אויך אויס איראק'ס, סארקאס, ברנשטע צונג, סארט-5.
 מונג. — (4) אינגערעם. — (5) צמט. — (6) גמט. — (7) מיליש;
 . okowita, okowitka — שמעט פון לעבנדיגן aquavitae — אף דאס
 — aquavit.

אקעוויט איז מיער,
 די מאנען איז קליין.
 אז ס'איז נישטא צי נעבן —
 איז נישט שוין (1).
 סאטאשעוו. מריצעק באומאן.

80.

I. דאס ערשטע שלח-מנות,
 וואס גאט האט די יידעלעך געשיקט;
 פרעה מיט זאנע עקשנות
 האט די יידעלעך ציגנדריקט.
 משה רבנו אלענט
 האט די יידעלעך פון מצרים אראסגעפירט,
 הורה, עבודה ומעשים טובים
 האט ער זי עקספערירט.
 ער אלענט מיט זאן הורה,
 מיט דעם מלך הבורא,
 איי ווי צוקער-וויס!
 פהנים, לויים, מנהרגין גדולים,
 איי ווי צוקער-וויס!

II. דאס צווייטע שלח-מנות,
 וואס גאט האט די יידעלעך געבראכט;
 פרעה (2) מיט זאן עקשנות
 האט די יידעלעך צי נאר גימאכט.
 יצחק אברבנל
 האט די יידען פון שפאניען אראסגעפירט.
 הורה, עבודה אין מעשים טובים
 האט ער זי עקספערירט.

(1) מאס. — (2) קענט פון די פורים-וונגערס דעפערמאט.

ער אליינט מיט זאן תורה,
מיט דעם מלך הבורא,
אוי ווי צוקער-זיס!
כהנים, לויים, סנהדרין גדולים!
אוי ווי צוקער-זיס!

III דאָס דרומע שלח-מנות,

וואָס נאָם האָט די יירעלעך גישיקט:

— — — — —
— — — — —
(1) — — — — —

מרכי הצריק אליינט
האָט די יירעלעך פֿון מצרים (1) אראָסניפֿירט,
תורה, עבודה אין מעשים טובים
האָט ער זי עקספּעדירט.

ער אליינט מיט זאן תורה,
מיט דעם מלך הבורא,
אוי ווי צוקער-זיס!
כהנים, לויים, סנהדרין גדולים,
אוי ווי צוקער-זיס!

מגדול יאקובאָל-זיס.

סאָלמאָשע.

№ 81²

אנימן פורים מיך!
יאך בין דער מלך משיח.
לפֿון גיקומען די מענטשן שטראָפֿן,
זי וואָלן נישט טוען אַפֿ'ן מאָג לאַנג שראָפֿן.

ס'ערשטע זענען די קרעמערס: (1)
זי זענען גרויסע פֿארשיימעס, —
מ'קומט צי זי אראָס עפעס באַרגן,
אַפֿן זי קרענק אָף האַנט אין ווייטג אָף מאַרגן.

(1) פֿעלט. — (2) פֿראַנטענט, פֿון עפעס אַ פֿורים-שפּיל. — (3) דער כאַטן
רושער עלעמענט, אַפּקלאַנג פֿונעם אינוועניגענטען פֿרונג און דער יירישער נאָם
אין ריך פֿאַרגעמעלט אין אלע, פֿורים-שפּילען.

ס'אנדערע זענען די קצבים:
זי זענען גרויסע גנבים, —
זי שונדן;
זי רינגן, (1)
זי פינגן,

אין לענן אינמערן איבערבקעט ארינטער.
קומט דאָס פֿאַרשלימטע וואָס אין גנב'עט אַפֿער (1).
— הער נאָר קאָן וואָס, —
אָרס אין ידאָן לאַב! —
ווי אָסטן ס'געלט?

— ס'געלט אין גינגען צום רבי'ן.
ער מיט וואָך אָען די הילע,
אין גיט אין דער שילע,
אין בלאָזט שופּר, אין קלאַפּט המ'ען...

חיה שעפּס.

יוזשא.

№ 82.

א גומן פורים, בעל-הבית-לעבן!
א גיט יאָע (1) וואָל אָרס! נאָם געבן!
מאָנע רייד וואָלן אַך נישט זאָן ציפֿיל —
ער עך אַך וינגע (1) א שיינ פורים שפּיל (1).

קום עך אראָס צי לויפֿן (1) — | הייב עך אָן צי וינגע (1):
מאָנע פֿיסאלעך לויז (1) — | דע הלות אין מע גרויס!

(1) אַ וואָס פֿאַרשפּרונט וואָרט אין פֿוילישען יידיש. — אַ פֿאַר,
אַ פֿאַר, אַ פֿאַר — אַ דעליקאטע ניוואַנט פֿון אַרזיקס. — אין פֿוילען זאָגט
מען: „ארויסגעטען פֿון דער קעטשענע“, אָבער: „אפֿערנעמען פֿון אינמערן קושען“,
„אפֿערנעמען פֿון הינטער דער שרטיק“... (פֿון דייטש-שטישען hervor?)
(2) יאָר. — (3) אַיך. (4) וינגען. — (5) דאָ הייבט זיך אָן דער סאָלמאָשעווער,
ווי אויך דער מורח-גאליציאנישער וואָרטאָנט, — (6) וואָרט: שפּרונגען. — (7) וואָרט:
„אָף מאָנע פֿיסאלעך בלויז“, אָבער: די „פֿיסאלעך זענען מיר לויז“. — (8) וואָרט:
„קלינגען“.

נפשי ישובב -

באצאָרף מע מאַנע הובות!
לאָסן מעך נישט שטיין!
ז'דאָרף וואָסער צו גיין!
לאָסן מעך נישט פֿאַרמאָמע!
ס'מאָמאלע עט מע אָפֿעסן
ס'טעפֿאלע פֿאַרמאָמע...
גי עך מינע וואָסער,

טרעף עך מינע אַראַמער!
דע ראַמער האָט אַ הונטמאַלע -
ווייל עס מינע באַסן.
גי עך אַראָף צום נאָטשעלניק!
ווייל ער מינע שטאַסן!
גי עך אַדורעך (ס'פֿאַרן בעט -
לינט שוואַלע-נאָן אָפֿגן!
דעקט יי).
יזחק דע שער (ראַדאָס).
ב. ה. זענעל (מורה-גאליצער).
י. ראָזענפֿעלד (סאָפֿאָסטשעוו).

אין, מוטמאָלענען III וועגן פֿערשענליכע פֿאַרשפּרעכע דרע צום
אויבענגעשטעלען דיר ענליכע פֿאַרשפּרעכענען:

א) פורים, פורים אללע,
עך קומטע רענצופֿאללע,
מוט דו עפֿעל אונד דו נוסם,
מוט דע הענד אונד מוט דע פֿוסם,
עך האָב דאָהאַסן דרע טעכטער -
ס'געהט מער אָסור אַן אַ נע -
לעכטער:
אמנע ווילל האָבען אַ מאַגן,
דו צווייטע ווילל האָבען אַ קאָפֿע -
קאַנאָן!
אף דער דרעטשע ווילל קומטען אַ
העטענעשפּאַגן.

ב) פורים, פורים, לובע לאַט!
עך וועסט נישט, וואָס פורים בעדאָט:

1) וואָר: „צאָלט מיר אים די הובות“ - 2) וואָר: „איך האָב קיין ציט
צו שטיין“ - 3) וואָר: „איך כוה“ - 4) דאָ ענדגוט וויל דער סאָפֿאָסטשעוו
און דער מורה-גאליצער עראַוואַנט. - 5) פֿאַרמאָמען, - 6) מיר. - 7) רעטער, -
8) פּויליש (פֿערוואַלסער פֿון פּאַסט, באַמאָמאָצע און ד. גל.). - 9) שטעטען. -
10) אַדלד. - 11) ווערט בעוועגט פֿון פֿורים-שפּילער און פורים-וועגער. -
12) אין דרום. - 13) ט קאָנאָק-בֿעל.

פורים בעדאָט: צו וועגען.
אויך האָב קיין נעלד צו קלונגען.
דרום לאָסט טיך נישט לאַנגע שטענד -
דעגן-אויך מאַסט נאָך ניהויכען וועטער געהן.

א. און ב. דיר מ. פֿריינד (שטאַרגאָק, גאליצער); - ג.
י. הירשעסאָן (נאָרץ). -

№ 83.

I. אזוי ווי עס קומט אָן דער הייליקער פורים,
פֿאַרגעסן די ווייבערלעך אָן זייערע יסורים.
זי טוען לעקן אין נאָסן!
קנעטן די המן-טאָסן!
פֿאַרשטערט אין גוואָרן די גדולה:
עס האָט אלץ אָנגימאַכט די ידעסען מנלה.

II. דער מאַן קומט ציגלן פֿון שול,
זאָגט ער: „גיב אַ שטיל!“
זאָגט זי: „דו ביסט מיר דער עיקר!“
אריינצוקומען פורים שפור!
פֿאַרשטערט אין גוואָרן די גדולה:
עס האָט אלץ אָנגימאַכט די ידעסען מנלה.

III. דער מאַן קומט פֿון שול און זאָגט: „ניט-יאָר!“
ענטפֿערט דו ווייב: „דערלעב ניט איבער אַ יאָר!“
- פֿאַר וואָס מיין ווייב?
ווייל די המן-טאָסן זינען גוואָרן פֿאַרברענט,
און מיט די המן-טאָסן האָט נעם און קלעפֿ אים די ווענט.
פֿאַרשטערט אין גוואָרן די גדולה:
עס האָט אלץ אָנגימאַכט די ידעסען מנלה.

IV. דער קליינער יונג שטייט אָף מיט אַ גרויסן גווייזן,
ער וויל מיט דעם גרענער אין שול אַרין גיין,
(י. נאָשען. - 2) טאָשען. - 3) יידישע. - 4) גרויס. -

אין „בוטשנידונגן“, III, אונז וואריאנט:

פורים, פורים, לעפפעל/שטול!
אלעקס וואבער פרעסען פועל,
ינגע וואבער פאסען.
דאס בראט, וענט און קאסען. | ס'טעסערבע דענט דערנעבן
דו סאטע ווילל גיכט נעבען.
קוסט דער טאטע הערצן,
שלעג דו סאטע קירן אינד קלאן.
(דיר פ. פרינד) |
|--|---|

№ 86.

וואריאנט:

— — — — —
א'נטן פורים, בלאך!
ווי ב'נט פאלעך!
א'בעך א וואב — איז זי מיר קראנק,
א'בעך א בארד — איז זי מיר לאנג...
— — — — —
סאטשעו.

(ווי דעזענבערג).

№ 87.

ליבע רבותי!
א בארד האב עך א גרויסע.
דער ווינט האט מעך גיטוירט.
גישטויסן האט מעך דער ווינט.
אין דער היים האב עך וואב אין קינד,
וואב אין קינד האב עך אין דער היים.
איך וויל נישט עסן קיין פלייש מיט קיין ביין.
פלייש און ביין וועסטו נישט עסן —
דער נאמען וואס נישט ווערן פארנעסן.

פ. גראווארד.

סאטשעו.

וואנט מען איז אורא, אז עס איז שוין צו שפעט,
ווארן מען האט שוין די מילה אפגלייגט.
פארשטערט איז ניווארן די גדולה:
עס האט אלץ אנטמאלט די וויסע מילה.
ליטע.

№ 84.

וואריאנט.

— נישט מארן, מאן וואב! — מאן מאן, נישט יאר!
וואס מיר נישט דערלעבן ביז איבעראיאר!
— פארוואס?
— די המן-מאשן זענען דאך פארברענט!
די קרעפלעך האב איך שוין גארנישט דערקענט!
פארשטערט איז מיר ניווארן די גדולה,
אלץ צוליב די מילה!
ווארשא.
מרים הסעלניצקי.

№ 85.

נעמט דער מאט (אי) פליער-מאט
אין מאט (די מאט) אלאך אין קאפ
זאגן די קינדערלאך: „אי-אי-אי-אי“
וואנט דער מאטע (נימט) אויף-אויף
ב. ו. זענעל (מורה-באליציען).
מרים הסעלניצקי (ווארשא).
דער חסיד (פולטאק). | יא נישט פורים, בלאך!
ווי ב'נט פאלעך!
דיי בארד איז מא לאנג,
ס'וואב איז מא קראנק... |
|---|--|

(1) סתם, פראגענט פון עפעס א „פריי-שפיר“, —
וואריאנטען: (2) א נישט פורים, א נישט פורים. — (3) מיין. — (4) מיין ווייב. —
(5) דאס ווייב. — (6) דאס. — (7) מאט. — (8) דאס סאט. — (9) ווארשא דער
מאטע. — (10) דאס ווייב. — (11) עס איז נישט.
(12) די לעצטע 4. פערזען ווארן ווי עס איבער אין פערשידענע
קינדערלידער.

№ 91.)

צווייטער וואַריאַנט.

גוט פורים, גוט פורים, מאַנע ליבע לאַט!
וויססט איהר רען, וואָס פורים בעקאָמט?
האַנט אין פורים, מאַרגען אין אָם, -
געבט מער אַ גראַשען - אונד שמאַסט מער ראָם!
(טויגט וועסטפריסטען). אַברהם מ.

№ 92.

אסתר הענית אַפֿדערנאָכט
לעהן די וואַבעלעך אַרים פֿערטראַכט:
זי גיט אַרױס, טיען לעקן, גאָשן, -
ס'איז פֿערברענט געוואָרן די המן-טאָשן!
רעדט, יוסף ראָזענפֿעלד.

№ 93.

א גוטען פורים, א גוטען פורים,
נאָט צום גרויס!
איך האָב אַ לונג-אונלעכער
וויילט איר מיר נישט גלייבען:
גוטס אַהער אַ טעלער - וועל איך אַרױסלענען.
טורח-באלזיען. ב. ז. זענעל.

№ 94.

שפראַכן מענט איר: וואָס איז אַינס?
- אַינס איז אונזער נאָט,
דער, וואָס לעבט,
און דער, וואָס שוועבט
אָפֿ הימל און אָפֿ דר'ערד.
I.
העי, העי, קלונע יונגען!
אָפֿ אַלע וואָס זענט איר קלונ,
קלונ. קלונ אָפֿ אַלע זאָכן,
די יקע נאָכט מענט איר שפראַכן.

I. מיינט III. (ז) בע גייט. № 34

№ 88.

פֿיש אין אַ טיך -
האָב עך ווען ניהערט.
צוויבלי (אפֿ'ן ייִד) -
וואָס דאָס אַלץ אין דר'ערד.
קום עך אפֿ'ן מאַרק,
זען עך מער אנדער,
קומט דער בורענמיסטער
אין קויפט אַלץ ווירער,
קויפט גוט ציפֿלי,
קויפט גוט געניג,
פֿאַסטען (פֿאַרטקאָווער גוב).
ו. ראָזענבערג.

№ 89.)

גוט פורים, גוט פורים, איהר ליבע ליבט!
וויססט איהר, אַך, וואָס פורים בעדייט?
פורים בעדייט אַ גראַסען זיגן:
ווערלט מער וואָס צום ביקסלע (רין!)
באַרקען (העסטען-באסטא).
הענטעסאן.

№ 90.)

וואַריאַנט.

גוט פורים, גוט פורים, איר ליבען לאַיט!
וויסט איר אָך, וואָס פורים בעדייט?
פורים בעדייט - קרעפלעך צו עסן,
אין די אַרמען לאַיט גוט פֿערנעסן.
קירלענד.
ה. טרעליון.

I. דייטש: Zwiebel, אָפֿ ייִדיש וואָס מען: צו בילדע (פֿון פֿוילן-
שען cybula). - II. וואָל דאָס ווען פֿון דייטשישען seiche? - דער seuche?
III. מיינט III. - פֿון דייטשישען bechse - דערפֿון שטאמט:
הענטעסאן, פֿיסקע. - און פֿוילען נאָך פֿאַרשן די אַרמע פֿאַרם, - מ'וואָס:
שטייט ביקס. (אויך אָפֿ פֿויליש געברויכט מען puszka. אַנטקעסטאם:
דער באַ וועמען האָט גענומען: פֿויליש באַ ייִדיש, צו פֿאַרקערט?) ווער.
בע גייט, גי 35. (ז) מיינט III. (ז) בע גייט. 36 №.

VII.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין וְיִבְנֵי
וְיִבְנֵי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ שְׁבֵת,
וְעָקֵם... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין VI)

VIII.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין אֲנוֹנֶרֶץ
— אֲנוֹנֶרֶץ אֵין אֲנוֹנֶרֶץ בְּרִית,
וְיִבְנֵי... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין VII)

IX.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין נִינִי
— נִינִי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ גְּלוּיָנֶעֱן,
אֲנוֹנֶרֶץ... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין VIII)

X.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין צִעֵן
— צִעֵן אֵין אֲנוֹנֶרֶץ עֲשֶׁר־הַ
הַרְבֵּרוֹת,
נִינִי... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין IX)

XI.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין עֶלְפֵּה
— עֶלְפֵּה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ מִלּוֹת,
צִעֵן... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין X)

XII.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין צוּעֶלְפֵּה
— צוּעֶלְפֵּה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ שְׁבֵתִים,
עֶלְפֵּה... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין XI)

XIII.

הָעֵי, הָעֵי, קְלוּנֶעֱן יִנְגֶּעֱן.

II.

הָעֵי, הָעֵי, קְלוּנֶעֱן יִנְגֶּעֱן! —
אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין I)
שְׁפִרְאֵלִי מְעֵנֵי אֵין: וְהָאֵל אֵין
צוּעֵן?

— צוּעֵן אֵין אֲנוֹנֶרֶץ לִוְחֹת,
אֵין אֵינֶם אֵין אֲנוֹנֶרֶץ נָאֵם,
דֶּרֶךְ, וְהָאֵל לְעֵבֶם, — אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין I)

III.

הָעֵי, הָעֵי, — אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין I)
שְׁפִרְאֵלִי מְעֵנֵי אֵין: וְהָאֵל אֵין דְּרִיבֵּי
— דְּרִיבֵּי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ אֲבוֹת,
צוּעֵן אֵין אֲנוֹנֶרֶץ לִוְחֹת,
אֵין אֵינֶם אֵין אֲנוֹנֶרֶץ נָאֵם,
דֶּרֶךְ, וְהָאֵל... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין I)

IV.

הָעֵי, הָעֵי...: וְהָאֵל אֵין פִּינֶה
— פִּינֶה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ אֲמוֹת,
דְּרִיבֵּי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ אֲבוֹת,
צוּעֵן... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין II)

V.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין פִּינֶה
— פִּינֶה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ הִרְדָּה,
פִּינֶה... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין IV)

VI.

הָעֵי, הָעֵי.....: וְהָאֵל אֵין וְעָקֵם?
— וְעָקֵם אֵין אֲנוֹנֶרֶץ מִשְׁנִיֹּת,
פִּינֶה... אֵין וְהָאֵל (וִי אֵין V)

אֲנוֹנֶרֶץ אֵין אֲנוֹנֶרֶץ בְּרִית,
וְיִבְנֵי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ שְׁבֵת,
וְעָקֵם אֵין אֲנוֹנֶרֶץ מִשְׁנִיֹּת,
פִּינֶה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ הִרְדָּה,
פִּינֶה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ אֲמוֹת,
דְּרִיבֵּי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ אֲבוֹת,
צוּעֵן אֵין אֲנוֹנֶרֶץ לִוְחֹת,
אֵין אֵינֶם אֵין אֲנוֹנֶרֶץ נָאֵם,
דֶּרֶךְ, וְהָאֵל לְעֵבֶם,
אֵין דֶּרֶךְ, וְהָאֵל שוּעֶבֶם
אֵין הִמְעֵל אֵין אֵין דֶּרֶךְ.
וְהָאֵל אֲנוֹנֶרֶץ.

אֵין אֲנוֹנֶרֶץ וְעָקֵם אֵין קְלוּנֶעֱן, —
קְלוּנֶעֱן, קְלוּנֶעֱן אֵין אֲנוֹנֶרֶץ וְעָקֵם,
הִימְעֵלִי מְעֵנֵי אֵין
שְׁפִרְאֵלִי מְעֵנֵי אֵין: וְהָאֵל אֵין
דְּרִיבֵּי?
— דְּרִיבֵּי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ מִלּוֹת,
צוּעֶלְפֵּה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ שְׁבֵתִים,
עֶלְפֵּה אֵין אֲנוֹנֶרֶץ מִלּוֹת,
צִעֵן אֵין אֲנוֹנֶרֶץ עֲשֶׁר־הַרְבֵּרוֹת,
נִינִי אֵין אֲנוֹנֶרֶץ גְּלוּיָנֶעֱן,
מְעֵנֵי אֲנוֹנֶרֶץ נָאֵם.

95.

חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי וְאַרְבָּעִים.

III.

Ojcie.... (I אֵין I)
Co to u nas trzy?
— Trzy nasze ojcowie,
Dwie.... (II אֵין II)

IV.

Ojcie.... (I אֵין I)
Co to u nas cztery?
— Cztery — nasze matki,
Trzy... (III אֵין III)

V.

Ojcie.... (I אֵין I)
Co to u nas pięć?
— Pięć — nasza Biblia,
Cztery... (IV אֵין IV)

I.

Ojcie mój, nauczony mi,
Okaż mi,
Pokaż mi:
Co to u nas jeden?
— Jeden Pan-Bóg na
niebi,
Co nad nami królui.²⁾

II.

Ojcie mój... (I אֵין I)
Co to u nas dwa?
— Dwie tablice Mojżeszowe,
Jeden Pan-Bóg na niebi,
Co nad nami królui.

(1) דְּרִיבֵּי מִי. (2) דֶּרֶךְ מִי. אֵין דֶּרֶךְ לְעֵבֶם וְיִבְנֵי.

V. האַרעשאַ... (ווי אין I)

... פיאַט? (11)

אָך... (ווי אין I)

פּיאַט וואָס פּיאַט בויבן,

צשטערן וואָס... (ווי אין IV)

VI. האַרעשאַ... (ווי אין I)

... שיקט? (14)

אָך... (ווי אין I)

שיקט וואָס פּיאַט בויבן,

פּיאַט וואָס... (ווי אין V)

VII. האַרעשאַ... (ווי אין I)

... סיקט? (16)

אָך... (ווי אין I)

סיקט וואָס פּיאַט בויבן,

שיקט וואָס... (ווי אין VI)

VIII. האַרעשאַ... (ווי אין I)

... וואָס סיקט? (18)

אָך... (ווי אין I)

וואָס סיקט וואָס פּיאַט בויבן,

סיקט וואָס... (ווי אין VII)

פ. טראַכטער.

אָך, מיין וואָס (1),

יאַ האַרעשאַ וואָס (2)

יאַ טעבילע אַטוועצאָר (3)

אָרן וואָס באַן (4)

צשטאָ נאָ ניעבילע אָן נאָ וועטן (5)

טאָלעק אָרן באַן (6)

II. האַרעשאַ... א. ג. ו. (ווי אין I)

... דוואָ? (7)

אָך מיין וואָס... א. ג. ו. (ווי אין I)

... דוואָ וואָס טאָלעק (8)

אָרן וואָס א. ג. ו. (ווי אין I)

III. האַרעשאַ... א. ג. ו. (ווי אין I)

... טרין? (9)

אָך... (ווי אין I)

... טרין וואָס באַטוועקט (10)

דוואָ... א. ג. ו. (ווי אין I)

IV. האַרעשאַ... (ווי אין I)

... צשטערן? (11)

אָך... (ווי אין I)

צשטערן וואָס באַטוועקט (12)

טרין וואָס... (ווי אין III)

קאָלעקטאָר (שטעלעקטאָר נאָב).

(1) אָך, דין ברויטער. — (2) אָך, וויס נאָט. — (3) אָך, ענטפער
 דין. — (4) אָך, וואָס האָט נאָט. — (5) וואָס אָף האָט אָן אָף-ערד. —
 (6) נאָך אָן נאָט. — (7) צוויי. — (8) צוויי האָט דין לעזות. —
 (9) דרין. — (10) אָכות. — (11) פֿיר. — (12) אַמחנת. — (13) פֿונקט. —
 (14) וואָס. — (15) פֿונקטאָר. — (16) שבת. — (17) שבת. — (18) שבת.
 (19) ברויטער. — (20) דין איבערנאָך 5 טראַכטערן פֿעלען. — (21) נאָטאָר.
 באַ אַ דאָרטנאָך שוין ענטפער.

— Dziewięć nasze urod-
zenije

Osiem... (VIII אין I)

X.

Ojcie mój, nafcony mi,

Okaż mi,

Pokaż mi,

Co to u nas dziesięć?

—Dziesięć nasze zapowiedi,

Dziewięć nasze narodzenie,

Osiem nasze obriezanie,

Siedem nasza sobota,

Sześć nasze Talmudy,

Pięć nasza Biblia,

Cztery nasze matki,

Trzy nasze ojcowie,

Dwie tablicy Mojżeszowe,

Jeden pan-Bóg na niebi,

Co nad nami królui.)

י. וואָלפֿאָוויטשער.

VI.

Ojcie... (I אין I)

Co to u nas sześć?

—Sześć—nasze Talmudy,

Pięć... (V אין I)

VII.

Ojcie... (I אין I)

Co to u nas siedem?

—Siedem—nasza sobota,

Sześć... (VI אין I)

VIII.

Ojcie... (I אין I)

Co to u nas osiem?

—Osiem nasze obriezanie,

Siedem... (VII אין I)

IX.

Ojcie... (I אין I)

Co to u nas dziewięć?

י. וואָלפֿאָוויטשער.

№ 96,

רובוועק וואָרטאָר.

I. האַרעשאַ פֿונקטאָר נאָטאָר יעוועקטאָר.

אָך יעוועקטאָר קאָר (1)

וועקט יעוועקטאָר בויבן וואָס פֿונקטאָר (2)

קאָוועקטאָר בויבן, צאָ עמאָ וואָס (3)

קאָוועקטאָר בויבן, צאָ עמאָ וואָס (4)

אָרן (5)

(1) נאָך דרין טראַכטערן וואָס פֿונקטאָר פֿונקטאָר נאָטאָר.
 (2) וואָרטאָר: האַרעשאַ נאָטאָר פֿונקטאָר... (3) נאָטאָר וואָס וואָרטאָר יעוועקטאָר.
 (4) עוועקטאָר: טאָר וואָס אָר וואָרטאָר... (5) טאָר יעוועקטאָר דין בויבן נאָטאָר.
 (6) וואָרטאָר, וואָס האָט דאָס... (7) וואָרטאָר.

№ 98.

פערדער וואריאנט.

צוויי אין דער הימל ...
און ג. וו. (ווי אין II)

IV.

פֿיר, פֿיר, אָדער מער -
דאָסעלבע וויסן מער:
פֿיר אין די לבנה,
דריי אין די זון ...
א. ג. וו. (ווי אין III)

V.

פֿינף, פֿינף, אָדער מער -
דאָסעלבע וויסן מער:
פֿינף אין די שטערן,
פֿיר אין די לבנה,
דריי אין די זון,
צוויי אין דער הימל,
אינס אין דער ליבער נאָט,
וואָס ער לעבט,
וואָס ער שוועבט
צווישן הימל און צווישן דר'ערד.
יעקב נאָטעלף.

נום. 94-98 - איבערגעזעצט און בעארגעטונגען פֿונם הגר'שין
"אחד מי יודעי".
הענגען "אחד מי יודעי" - וזה: מאיר איש-שלום, מאיר עין-כל
הגדה' וינא, 1895.
ה' ס' ווערן אנדויע לא האט צומדקט אביאניגענארם: אהר
מי יודעי אויך בא די פיליטש פֿיגורן און דער פֿארשפֿיט ס'אגילאג:
הונטער קא א קיי ("ליד", IV, 207).
די צרשטע סטראָפֿע:

A ty zaczku ucony,
Coś był w szkole ćwicony,
Powiedz co to jest jeden?

№ 97.

דרוטער וואריאנט:

I.

אינס, אינס, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:
אינס אין דער ליבער נאָט,
וואָס ער לעבט
און וואָס ער שוועבט
איבער הימל און איבער ערד.

II.

צוויי, צוויי, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:
צוויי סאָוועלען מאָועס,
אינס אין דער ליבער נאָט,
און ג. וו. (ווי אין II)

III.

דריי, דריי, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:
דריי זענען די פֿאַטערס,
צוויי... און ג. וו. (ווי אין III)

IV.

פֿיר, פֿיר, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:
פֿיר זענען די מומערס,
צוויי סאָוועלען מאָועס,
דריי... און ג. וו. (ווי אין III)

V.

פֿינף, פֿינף, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:

וואַרשאַ.

פֿינף אין די הימליכע הורה,
פֿיר... און ג. וו. (ווי אין IV)

VI.

זעקס, זעקס, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:
זעקס זענען די משניות,
פֿינף... (ווי אין V)

VII.

זיבן, זיבן, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:
זיבן אין דער הימליכער שבת,
זעקס... (ווי אין V)

VIII.

אַכט, אַכט, אָדער מער:
דאָס נעמליכע וויסן מער:
אַכט אין דאָס בעשענעדיגע,
זיבן דער הימליכער שבת,
זעקס זענען די משניות
פֿינף אין די הימליכע הורה,
פֿיר זענען די מומערס,
דריי זענען די פֿאַטערס,
צוויי סאָוועלען מאָועס,
אינס אין דער ליבער נאָט,
וואָס ער לעבט,
און וואָס ער שוועבט,
איבער הימל און איבער ערד,
רחל-נימל שפֿעס.

קריגן באַרד אַרע וואַבאלטאָר אין משונע'ען
אין הייבן באַרד אַען
פֿון די באַריקום (1) צו שמועסן.
ניי'י' (2) אַראָס (3) צו דעם פּאָאָ (4).
נעמט אַ באַריקל, אין בראַכט אינ' (5) דאָס ווינדראַלע, (6)
אין לעקט, צו ס'אי ויס, צו ס'אי וואָ (7)
לעקט פֿון אינטן אין לעקט פֿון אייוון,
אין וואָגט אַלע האַנט (8) חסרונים (9).
אין אַ מיניט אַרים,
זי קוקט וואָך אים,
שטייען שוין לעבן איר פֿינעף הינדאָט קינים.
שטייען זי אַזוי לאַנג,
פֿון יעדערער מיט זאן דעה אַפּאָגן.
דאוואַל (10) נעמט דער פּאָאָ די באַטט (11)
אין הייבט אַען אַלע פֿינאָנדיאָציע'ן.
הייבן זי ערשט אַען די באַריקום אַהימציטראָגן.
אין ווי זי מראָגט זי שוין צו מור אַהימ
אין זעצט וואָך שוין אַסקראָביען (12).
קומט די פֿריטע צארקע
אין וויר זי וואַרעפֿיען (13):
— שרייבט אַלע, נעמט אַ קראַקע שטראַקע (14)
— איי ווי מ'אָר גישעהען, וואָס ווירט איר פֿון מיר אָבן (15)
די שטראַקע איז דאָך גענוג קראַקע!
— שרייבט אַלע, פֿינאָנדיאָציע, פֿינאָנדיאָציע, פֿינאָנדיאָציע.

(1) פֿון פּוילישע: bórak, burak — אין וואָלין: בערוקעס).
(2) גוט זי. — (3) אַרים. — (4) פּוילער. — (5) ברעכט-אָפּ. — (6) ווינדראַלע. — אין
פּוילישען יודיש קומט אַ פּאָאָ אַ וואַיזיקלאַנג, אין ווערער, אין וועלכע זי איז
דערוואַסן איבער; — דעם: שפּאַניע (שפּאַניע), מענטשקע (בעטריקע). —
די איינציגע ערשטע איז פֿאַראַן אויך אין דער פּוילישער שפּראַך.
(7) ווער. — (8) אַ פֿאַרשפּרעט וואָרט אין פּוילישען יודיש, שטאַמט פֿון דעם
שוישען: allerhand (כל'על'י). — (9) אין פּוילישען יודיש, אַנשטאָט דער
אין העברעאישען אַנשטאָט פֿאַר: חסרונים. — (10) דערוואַל. —
(11) בעטט. — (12) אַשטילען. — פֿון פּוילישען: oskrobać. — (13) פֿאַרזומען.
פֿון פּוילישען: zadlubać. — (14) שטאַטע. האַנדלער. — אַ פּוילישע
Ścierka — (15) האַקלען.

Jeden Syn Maryi,
Co w niebie króluje
A na ziemi panuje.

אין די וועטערדיקע 12 סטראַפֿען זענען פֿאַרברייטען בלויז: די צוויי
לוחות (Dwie tablice Mojżesowe); די אָבות (Trzech patryarchów);
אין די עשרת-הדורות (Dziesięć przykazań boskich).
די איבעריגע נען חסדות זענען געשטאנען אין געט פֿון דער קריסט-
לובער אמנה, אזוי אז פֿון די: איז געוואָרען אַ קאָמאָדישע תּפֿילה.
„אדע אַמנוואַלנער פֿון דאָרף, — דערציעלט דער פֿאַרשפּרעכער, — זענען
דאָס די יעדען אָונעם נאָ' 5' פּאַציע'ס. — מ'וועט דערנען אים די קינדער,
אין אימלובער דאָרט מוז קענען פֿליכטן אַרויסזאָגען דעם צוגאָב צו דער תּפֿילה,
דען פֿאַר האַלבע נאָכט קאָן קומען נאָ' 5' מענטשען דער טוועל אַרער
אַ סטרינגאָן (2) און אים אַ פֿרעג בון די דרייצען שאלות, — דאָרף מען פֿליכט
ענטפֿערן: ווער מ'וועט איבערהאָפּערן תּאָמאָס אַין תּשובה — דעם וועט דער געט-
נוטער אַפּרעסען דעם קאָס.
ה' אַרדזיעל אַ רעכענט, אז דער קאָמפּלימער, „אחד מי יודע" מוז
ווען זער אלט, שטאַמטנדיק נאָך פֿון מ'וועט אלטער, ווען די פּוילישע טאַגלעכע
האָבען פֿאַרפֿאַסט אַ קריסטליכע גאָלדענע צו אונזער יום-טובֿ-מעשה'דיק.
מעגליך, אָבער, אויך, אז די וועטנדישע און רוסישע וואַריאנטען
פֿון דעם מ'וועטנדישען ליד, וואָס דרויען זיך אַרום אין יודישען תּחום פֿון שניט
קדמוניות (3), זענען געווען די ברוק, איבער וועלכער אונזער פּאָטריאָקער
מאָטיוו איז איבערגעגאנגען אין קרעצער פֿון די פֿאַקטשטימליכע קאָמפּלימער
תּפֿילות. אַ סך גוט אַנצוגעהערן דאָס, וואָס די ערשטע דריי פֿערזען פֿון דער
איבערגעבראָכטער נאָרעזישער סטראַפֿע (4) זענען זער ענליך צו די 5 פֿערזען I
אין ב' 94, וועלכע געפֿינען זיך גוט אין דער הגדה אין באַדאָנען אינגאנצן-
צו צו די פֿורכטען פֿון דער יודישער פֿאַקטשטימליכע; די לעצטע צוויי שורות-
פֿון דער קאָמפּלימער סטראַפֿע (5) מ'וועט זיך, ווערער, מיט די לעצטע-
צוויי I אין ב' 95.

99. 9.

ווי עס הייבט זיך נאָר אַען
פֿון ראש-חודש ניסן אַען,

(1) קאָמפּלימער „קראַת שמע". — (2) סטרינגאָן — הויט אין דער
סלאוואַקישער דעמאָנאָגישע די געט פֿון אַ פֿריזשעק געשטאַנדענעם מבור. —
(3) אַלע יודישע לידער אָפּ די סלאוואַקישע דיאלעקטען זענען זער אלט. —
(4) A ty żaczku ucony... א.ו.וו. — (5) Co w niebie króluje — א.ו.וו. —
(6) אַלע וועטנדישע זענען עס מיט אַ אומגעווענען אויסגעצויגענעם גינגן.

№ 100.

פסח - יום טוב, - דער גרעסטער יום טוב
עסן עסט מען צי דער וועט.
ס'וואב איז א מלכה, דער מאן איז א מלך,
דער דלות מאנצט אפ'ן היסב-פעט...

י. פערלע.

י. פערלע.

№ 101.

פסח - מצה;
שבועות - ראשית;
ראש-השנה, יום-כפור - פלאצע;
שבת-התורה - סקאצע.

א. ה. שפס.

א. ה. שפס.

№ 102.

I. די בעל-הבית'טע, די בעל-הבית'טע וועט און עסט
ארום אין ארום מיט אירע געסל, -
שרייען די קינדעלעך: "מאמא-לעבן,
פון האנט" איבער-איר וואס מיר ווירער דאסעבן!
- וואס איז בא יידעלעך אזא נדולה?
- קוקט-אראפ אין די הייליקע מגלה,
וועט עסן וועהן נאטס ווירער,
וואס ער טוט מיט וואס קינדער,
מבשר טוב אין מבשר רע -
אלהי הנביא,
אינוער רעגירן.
אינוער ווערקלירן.

(¹ רוסיש: dacha (ווער-וואוינענדיג). - (² פויליש: placze (ווינט).
(³ פויליש: skacze (שפרינגענדיג). - (⁴ דאס ליד געהערט צום אויבענגעשטעל-
טעלמען פורים-רעפערטואר (טעקען) (צוליב א טעגלישע סבה איז עס פאר-
שליסליכן צום סוף. - (⁵ הענט. - (⁶ אעגא-דער (?).

די פארווינגסט דאך דאך. דאנע יונגע יאָער!
אט וי שוין מיט מול די באַנקעס אינגאנצקאפּעס
אין אינגאנצקאפּעס,
גייט ון אראפּ, -
'טראַגט אינער אַ גאנצער, (²)
אין אינער אַ פּאָס,
אין אינער אין (³) אנדערען ווינשען וואָר:
"דערלעבן איבער-אירע!"
- האָט איר דאָ גייט נאָרען דעם פּאָס
מיט די אינער,
וואָס פּאָקליפּט צו גילן אין (⁴) שאַק?
- אוי, אפשר דער פּאָס אין די צערקענע נאָטקעס?
- אוי, אַב עס אַלציג שוואַרץ יאָער!
"וועל ער בעסאָ גילן פּאָר די טריפּענע יאָטקעס,
וועל ער מאַ דאָך קלאַפּען" שוין אין קלאַפּען.
דאָוואַל גלייך ון צום גילעס,
אין אַ גרויס גרויס אין אַ גרויס גרויסע
ליטווען וואָך אינער אין אנדערען אַפּ די גיל.
קומען! אַהיים,
טרעפּט ון די מויד קעמען.
פּאָר גרויסע צרות, פּאָר גרויסע לייד
ווייל ון די מויד די אויגן אַרומגעמען.
- באַלאַבוסטע (⁵), נאָט אַך (⁶).
קומעשעט גייט, אין נאָט אַך! ...
- נא, גרייט צום טויש
אין מאַך אין סדר ציראָכט.

חיה שפס.

ווארשא.

(¹ ארום. - (² אין וואָלן: בוטל (רוסיש: бутыл) - גאנצער -
פּאָס פּויליש: gęsior, gąsior (³ אין - דעם. (⁴ אין - דעם,
(⁵ קלייבן. - (⁶ קומט ון. - (⁷ בעל-הבית'טע. - (⁸ אייך.

זי רעם מיט מען האפן, זי רעם מיט מען האפן.
אליהו הנביא נעמט דאס פיראלע אין שפילט זיך צי.
המן אט זיך געזעט שפילן נאך א שאך;
ער אט געווארפן גורל, אף וועלכע וואך ...
דאנקען מיר אין לויבן מיר אלע יידן נאך.

II. האנט אמאל א קורט יי איבער די גאנצע וועלט.
ווער ס'אט א שנין לשון - דער גייט פורים פארשטעלט.
איך בין פון א מיר,
איך וועל אר זינגען אפורים-שפיל,
איך וויל אר זינגען א שנין שטיקל,
מ'עט מאכן אין יי עולם אינאפערטיקל. (י)

III. די בעל-הבית'טע, די בעל-הבית'טע זיצט אין עסט;
ארים אין ארים מיט אירע נעסט, -
שריען די קינדאלעך: "מאמילעבן,
פון האנט איבעראיך ואלן מער ווידער דאלעבן!"
זיינט גיט, אין קלאנג גיט און אט גוט קין מורא;
עס איז דא א גאט אין הימל - איז ער אנבאר גורא.
פארפלוכל ואל ווערן המן מיט זיין שוועסטער,
גיבענשט ואל ווערן די מלכה, וואס יי היסט אמתר.
חסד דאנאלעלר. - דאנאלעלר.

(י) קענטני, א פארדארבעטער איסדווק. - (י) דעם. - (י) אינאפערטיקל.

אומערקונגען און דערקלערונגען.

צו נומער 1

וועגן דעם ליד שרעכט מיר ה' ב. ו. ו. ז. ז. ז. וועלכער האט עס
געוועזט אין קאדעקסור: "איך מוז איר זאגן, אז איך האב שוין דאג
נישט געהאט אזא אמת'ע גמאה, ווי פון די פאר בייגען, וואס איר האט מיר
צוגעשקט."

דאס ערשטע לידעלע האט מיר פשוט מחיה נפש געוועזן, בשעת איך
בין געלעבט אין וויסאג און האב מיר במעט נישט געקאנט דירען. דאס
לידעלע פלעגט מען בא אונז אין דארף (דא פיי שטא, דעבען ווא האט יין
אין בערושטא, Brzezany מורה-נאליציען) צו זינגען בשעת חדוה,
דבש, און א פורים, א שמחת-תורה וזדומה. געבראכט האט צוין אונז דאס
לידעלע אונזער פון מענע רבי'ס, ד. ה. מלכדים וואס ער אונז געוועזן
א הויסקר חסיד אין פלעגט צו פארען צו פארשטענען צדיקים. עס האט געהאט
נאך צוויי תרומים, וואס ווי פלעגט בא איר

וועמען ער וויל קאן ער דערהיילען;
וועמען ער וויל קאן ער דערגרייכען;
קענטאט, קאן האט מען איר געמענט זינגען, שוים. -

צו נומער 8:

דער, בערליטשעווער רב' האט געהאט זינגען א באדעכטען
גאט פון אברהם, וועלכער איז נאך הינט זיך פארשפרייט אין ווא דיין און
גאנץ איזקראיניע.

זעה: "שני המאורות", ווי אויך: "יעורעיסקאיה סטארונא", I, 219.

צו נומער 12:

קאנאסאוו וואלדט אונז גוט אין דאדאכער, נאך און לויבליכער
גובערניע.

(י) די צוויי פערזען קענען צווישען פערזען און פילמען פערזען פון יי.

צו נומער 25:

נאָווען די בעלמאָשע תפלה פֿון ר' דוד'ל מאַקאַרעווער.

צו נומער 32:

דעם פרענקס נ' אין צענטווערשער נעפֿלענען סוף אויך אין סוף: תורה, נבואים וכתובים, מדרשין וקודש נעתקים, ובלשון אשכנז נכתבים... נדפס בכית ובמצות האדום והקצין יוסף עמיש יצ"ו, בעם שטידדעם, שנת תבואתה לראש יוסף לפ"ק.

ט"ן שער פֿון דעם סוף, וואָס איז שוין אלט 232 יאָר, דענקען סוף:

דיו סוף נלייבן איז פֿאַר ריום נישט מין וואַרדן

נידערוקט אין דער נאָנען וועלט.

אויף האַט אויך דא אַן נישטפֿאַרם קיין

נעלט:

אויף האַט דא צו ניווען נומי ניווי אוהות.

שין פֿוואַר אויף נומי מינט.

דאָס עץ קאן דייאָנן איין אמליך קינט:

און ו. וו.

צו נומערן 55-56:

ווען דער באַנד האָט שוין געהאַלטען ביי פֿאַרשטאַנד ווערען, איז מיר אויסגעקומען אַראָפּצוגעבן קיין לעמבערג, און דאָרטען איז סוף נע-לונגען אויסגעוועזען דעם העפט פֿון דער צענטראַלע, דייטש (II, 22-30) מיט'ן אַרטיקל פֿון פֿ' ג. ב. נ. ע. ר. פֿ' שטאַטאָוואַססאָו ווי סוף ווערענעווער. (1) דאָס; וואָס מ'האָט אין דעם אַרטיקל געפֿונען, האָט סוף אויף פֿ' בערג-דינג, אז מ'האָט נישט געדאַרפט זעהן האָבן טף די מנה, וועלכע מ'האָט שוועקענענעט, דאָס סוף צו געקומען.

די פֿוילישע, תר-נדיא, וועלכע פֿ' ב. נ. ע. ר. ג. בערגעט אין איר פֿוטאָגראַפֿ, איז, סוף מין ווערען, טאָט-באָלד'דיקע איבער-צונג פֿון דעם הנה-מעשה'לע.

(1) מעשה'לע אין זמן, וואַנערען.

Poszedł tatko do miasteczka,
Kupił nam baranka
Za dwa pieniążki, za dwa szelągki,
Za dwa całe.

דערנאָך:

Przyszedł wilk — zjadł nam tego baranka.

און ו. וו.

נאָר די לעצטע סטראַפֿע ווערען איבערגעשאַט אין קריסטליכען זין.

נאָכדעם, ווי דער שוואַט האָט געקוילעט דעם אָקס.

Przyszedł djabeł — wziął rzeźnika, (1)

דערנאָך:

Przyszedł ksiądz — kropił djabeł, (2)

Naco djabeł wziął rzeźnika,

Na co rzeźnik zabił byka,

Na co byk wypił wodę,

Na co woda zlała ogień,

Na co ogień spalił kij,

Na co kij zabił psa,

Na co pies zjadł wilk,

Na co wilk zjadł nam tego baranka,

Co nam pan tatko kupił

Za dwa pieniążki, za dwa szelągki,

Za dwa całe.

דאָס איז די לעצטע סטראַפֿע.

פֿ' ב. נ. ע. ר. האָט דעם מעשה'לע געהערט פֿון אַ פֿוילישען יודקא

פֿאַקטאָוועט אין די קאָרפֿאָטען

ווי מיר ווערען אין קיין שום יידיש יוד נישט אויף נאָהענט צו דער

הנה'ישער, תר-נדיא, ווי דאָס דאָנעץ פֿוילישע דע-פֿאַר בין איך סוף

אויבערצונג, אז די אלבערענע סוף איבערצונג שטאַטען פֿון אַידען, און

ערשט דערנאָך איז עס איבערגעגאנגען די פֿאַרליאָקען

נאָר צוויי פֿוילישע געקליבענע מעשה'לע פֿון דעם געבליקען תר-

נדיא-סוף. הנה ווערען פֿון אויבערגעבראָכען ווערענעם. געפֿונען סוף אין

וויסנא, 1890.

(1) געקומען דער סוף גענומען דעם שוואַט — (2) געקומען דער

נדה - בעשפּריצט דעם טעווער (סוף הנה ווערען).

